

๔๓. ยถาปี เสวโก สามี
 ธนเหตุมุปากโต
 กาเยน วาจามนสา
 อาราธนียเมสตี.

๔๔. ตถวาหิ สัพพเว
 ปริเยสิสสามิ โโพธิชั
 ทาเนน สตุเต ตปะเปตวา
 อิจฉามี โโพธิมุตตมนฺตี.

เนมิราชจริยั ญฺจ.

๔๓. คนใช้ เขามาหานาย เพราะเหตุอัน
 เนื่องจากทรัพย์ ย่อมแสวงหาแต่
 สิ่งที่จะพึงยังนายให้ยินดีทั้งด้วยกาย-
 กรรม วจีกรรม และมโนกรรม ฉนั้นใด.

๔๔. เราตถาคตก็เหมือนฉนั้นนั้น จักแสวง
 หาพระสัพพัญญุตญาณ อันใดนามว่า
 โโพธิชะ^๑ ในภพทั้งปวง (ด้วยอุบาย
 ต่าง ๆ) เราตถาคต ปรรารถนา
 พระโพธิญาณอันสูงสุด จึงยังสัตว์ทั้ง-
 หลายให้เอิบอิมด้วยทาน(การให้ปัน)
 ฉะนี้แล.

จริยาแห่งพระเจ้าเนมิราชที่ ๖

จบ.

^๑ โโพธิชะ คือญาณที่เกิดจากอริยมรรคญาณ
 ได้แก่ ปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้.

๗. จันทรกุมารจรียา^๑

๔๕. ปุณาปรี ยทา โหมิ
 เอกราชสัส อตุรโซ
 นครเร ปุปพฤตียา
 กุมารโ จนุทสวุหโย.

๔๖. ตทาหิ ยชนา มุคโต
 นิภขนโต ยญญวาฏโต^๒
 สเวคิ ชนยิตวาน
 มหาทานิ ปวตุตยิ.

๔๗. นานิ ปิวามิ ขาทามิ
 นปิ ภุชามิ โภชนิ
 ทกุชิเณยุเย^๓ อทตวาน
 อปิ ฉปฺปญจ รตุตโย.

๗. จรียาแห่งพระเจ้าจันทรกุมาร

๔๕. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด) เป็นโอรส ของพระเจ้า
 เอกราชครองนครบุพผติ มีนามว่า
 จันทรกุมารนั้น.

๔๖. เราตถาคต ออกจากสถานที่อันเป็นที่
 บูชาขัณฑ์ พนจากการ(ถูก)บูชาขัณฑ์แล้ว
 เกิดความสังเวช จึงได้ยังมหาทาน
 ให้เป็นไปแล้ว.

๔๗. เราตถาคต ยังไม่ได้ให้ทานแก่พระ
 ทักขิไณยบุคคล (ก่อน) ก็จะไม่ดื่ม
 ไม่เคี้ยวกิน ไม่บริโภคน้ำโภชนะ แม่น้ำ
 กาล(นับได้) ๕-๖ ราตรีก็มี.

^๑ พุ. ขา. ๒๘/๒๗๒.

^๒ ก. ยญญวา ตโต.

^๓ อ. ทกุชิเณยุย.

๔๘. ยถาปิ วาณิโซ นาม
 กตุวาน ภณฺหสฺสจฺยํ
 ยตุถ ลาโภ มหา โหติ
 ตตุถ^๑ ตํ หรฺติ ภณฺหกํ.

๔๙. ตเถว สกฺกุตฺตาปี^๒
 ปเร ทินฺนํ มหปฺพลํ
 ตสฺมา ปรฺสฺส ทาทพฺพํ
 สตภาโค ภวิสฺสตี.

๕๐. เอตมตฺถวสํ ญตฺวา
 เทมิ ทานํ ภวามเว
 น ปฏิกกมามิ ทานโต
 สมนุโพธิมนุปตฺติยาตี.

จนฺทกุมารจริยํ สตฺตมํ.

๔๘. ธรรมคาวาพาณิซ ทำการรวบรวม
 สีนคาวัว (มาก) แล้ว (เขาลวงรู
 กาลเทศะว่า) ในกาลหรือเทศะใด
 จะมีลามมาก(ถ้าไร)ก็นำสินคานั้นไป
 (ขาย)ในกาลหรือเทศะนั้น ฉั้นใด.

๔๙. ทาน(การให้ปันสิ่งของ ๑ คน) ที่ให้
 แล้วแก่บุคคลอื่น ก็มีผลมากกว่าที่
 บริโภค ใช้สอยด้วยตนเองเหมือน
 ฉนั้น เหตุฉนั้น บุคคลพึงให้ทาน
 แก่ผู้อื่น บุญสมภารก็จักมี (เพิ่ม)
 ๑๐๐ เท่า.

๕๐. เราตถาคต รู้อำนาจประโยชน์แล้ว
 จึงให้ทานทั้งในภพน้อย และภพใหญ่
 (กามภพ รูปภพ และอรุภพ) เรา
 ตถาคต จะไม่ถอยกลับ (แม่แต่น้อย)
 จากทานบารมี เพื่อบรรลुพระสัมโพธิ-
 ญาณ ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งพระจันทกุมารที่ ๑ จบ.

^๑ อี. ยตุถาหฺรตี ภณฺหกํ. ^๒ ก. สกฺกุตฺตํ.

๘. สิวิราชจรียา^๑

๕๑. อริฎฐสวุหเย นคเร
สิวิ นามาสี ชคฺติโย
นิสฺซชฺช ปาสาทวเร
เอวํ จินฺเตสฺหํ ตทา.

๕๒. ยงฺกิญฺจิจิ มานุสฺสํ ทานํ
อทินฺนํ เม น วิชฺชติ
โยปิ ยา เจยฺย มํ จกฺขุ
ทเทยฺยํ อวิกมฺปิโต.

๕๓. มม สงฺกปฺปมณฺเฑาย
สกุโก เทวานมิสฺสโร
นิสินฺโน เทวปริสาย
อิทํ วจฺนมพฺรวิ.

๘. จรียาแห่งพระเจ้าสิริราช

๕๑. ในพระนครอันมีชื่อว่า อริฎฐะ มีบรม
กษัตริย์ พระนามว่า พระเจ้าสิวิ
ครั้งนั้น เราตกตาค (เป็นโอรสของ
พระเจ้าสิวิพระองค์นั้น มีนามว่าสิวิ-
กุมาร) นิ่งอยู่บนปราสาทอันประเสริฐ
คำริแล้วอย่างนี้ว่า.

๕๒. ทานอันเป็นของมนุษย์ (คือที่พวกมนุษย์
ตามปกติให้แก่กันได้) ที่เรายังมิได้
ให้ชนิดใดชนิดหนึ่งไม่มี แม่ผู้ใดขอ
ดวงตาคะเรา เราก็จะไม่มีใจหวน-
ไหว ฟึ่งให้ (ดวงตา) แก่ผู้อื่น.

๕๓. ท้าวสั๊กกะ ผู้เป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้ง-
หลาย ทราบความคำริของเรา
ตกตาคแล้ว (เสด็จไป) ประทับนั่งใน
เทวบริษัท ไตตรัสคำนี้ว่า.

^๑ พ. ขา. ๒๗/๔๑๘.

๕๔. นิสฺซช ปาสาทวเร

ลิว ราชา มหิตฺธิโก
จินฺเตนฺโต วิวิธํ ทานํ
อเพยฺยํ โส น ปสฺสตี.

๕๕. ตถํ นุ วิตถํ เนตํ

หนฺท วิมฺสยามี ตํ
มุหุตฺตํ อากเมยฺยถ
ยว ชานามิ ตํ มนํ.

๕๖. ปเวธมานो ปลิตฺลโร

วลิตฺตโต ชราตุโร
อนฺธวณฺโณ จ หุตฺวาน
ราชานํ อุปสงฺกมิ.

๕๗. โส ตทา ปคฺคเหตุวาน

วามํ ทกฺขิมพาหุ จ
สิรสฺมี อณฺชลิ กตุวา
อิทํ วจนมฺพรวิ.

๕๔. พระเจ้าลิวีราช ผู้มีฤทธิ์มากพระองค์
นั้น ประทับนั่งบนปราสาทอันประเสริฐ
ทรงดำริถึงทานต่าง ๆ ไม่ทรงเห็น
สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่พระองค์ยังมีได้พระ-
ราชทาน.

๕๕. ขอนั้นจะเป็นจริงหรือหนอ หรือ
ปราศจากความจริง เอละ เราจะ
ทดลองพระองค์ ทานทั้งหลายพึงคอย
อยู่สักครู่หนึ่ง เพียงชั่วเราธำนำพระ-
หัตถ์ของพระองค์เท่านั้น.

๕๖. ท้าวสักกะ จึงทรงจำแลงเพศเป็น
พราหมณ์ตาบอด มีผมหงอก แก่ชรา
และเจ็บไข้ มีผิวกาย(หนัง)หย่อนยาน
สิ้นนั่งงออยู่ เขาไปเฝ้าพระราชา.

๕๗. ครั้งนั้น พราหมณ์จำแลงนั้น ยกแขน
ซ้ายและแขนขวาขึ้นประนมอัญชลีไว้-
เหนือเศียร ไทกราบทูลคำนี้อา.

๕๘. ยาจามิ ตั มหาราช
 ฌมมิก ฐฏจวฑฒน^๑
 ทว ทานรตา กิตติ
 อุกคตา เทวมานุเส.

๕๘. ข้าแต่พระมหाराชเจ้า ผู้ทรงธรรม
 ทรงยังแคว้นให้เจริญ ข้าพระองค์
 ทูลขอ (พระวโรกาส) กะพระองค์
 พระเกียรติของพระองค์ ไต่ขจรขยาย
 ไปในหมู่มเหศวคาและมนุษย์ว่าทรงยินดี
 แล้วในการให้ทาน.

๕๙. อุโภปิ เนตคา นยนา
 อนุธา อุปหตา มม^๒
 เอกกั เม นยน์ เทหิ
 ตวัปิ เอเคน ยาปย.

๕๙. เนตรคือดวงตาทั้งสองข้าง ของข้า-
 พระองค์ ถูกโรคขจัดให้บอดเสียแล้ว
 ขอพระองค์ โปรดพระราชทานดวง
 พระเนตรข้างหนึ่งแก่ข้าพระองค์ แม
 พระองค์ขอลงยังพระอัทภาพ ให้เป็น
 ไปด้วยดวงพระเนตรข้างเดียวเถิด.

๖๐. ตสส์สาทั วจัน สุตวา
 ฐฏโจ สัวิกคมานโส
 กตณชลี เวทชาโต
 อิทั วจนมพรวี.

๖๐. เราตถาคต ไต่ยื่นคำของพราหมณ์
 จำแลงนั้นแล้ว มีใจเราเริง เกิดความ
 ตันตันใจ(และ)สลดใจ (ว่าพราหมณ์
 นี้คู้หนึ่งรู้ใจเรา จึงมาขอดวงตา

^๑ อี. ฐฏจวฑฒน.
^๒ ก. อนุธอุปหตา มม.

จรรยาภฎก ม.-ท.-๒๔

- เราไม่ได้อะไรเลย เป็นคนประมาท
แล้วหนอ) ไต่ประนมอัญชลีกล่าว
คำนี้ว่า.
๖๑. อิทานาหิ จินตยิตฺวาน
ปาสาทโต อิธาคโต
ตฺวํ มม จิตฺตมณฺเฑาย
เนตฺตํ ยาจิตฺตุมาคโต.
๖๑. เราไต่คำริ (อย่างนี้) แล้ว จึงออก
จากปราสาทมาที่โรงทานนี้ บัดนี้เอง
ท่านรู้ใจของข้าพเจ้าจึงมาขอดวงตา.
๖๒. อโห เม มานสิ สิทฺธํ
สงฺกปฺโป เม^๑ ปริปุริโต
อทินฺนปฺพุพฺพํ ทานวโร
อชฺชํ ทสฺสํมี ยาจเก.
๖๒. โอ ความปรารถนาที่ตั้งไว้ในใจของ
เราสำเร็จแล้ว ความคำริ(ของเรา)
เต็มบริบูรณ์แล้ว วันนี้เราจักให้ท่าน
อันประเสริฐ ที่เราไม่เคยให้แก่
พราหมณผู้ขอ.
๖๓. เอหิ ลิวก อญฺเฐหิ
มา ทนฺธยิ มา ปเวชยิ
อุโภปิ นยณฺ^๒ เทหิ
อุปฺปาญฺเฐตฺวา วณฺพิพฺปก.^๓
๖๓. (พระราชา มีพระคำรัสสั่งหมอลิวกะ
ว่า) มานี่แน่หมอลิวกะ จงขมี้ขมั้น
อย่าชักช้า อย่าครั้นคร้าม จงควัก
นัยน์ตาทั้งสองข้าง ให้แก่พราหมณ์
วณพิก.

^๑ ฉ. อิ. เมสทโท นตฺถิ.

^๒ อิ. นยเน. ^๓ อิ. ติพฺพก.

๖๔. ตโต โส โจทีโต มยหิ
 ลิวโก วจนงฺกโร
 อุตฺตริตฺวาน ปาทาลิ
 ตาลมฺยชฺว ยาจเก.

๖๕. ททมานสฺส เทนฺตสฺส
 ทินฺนทานสฺส เม สโต
 จิตฺตสฺส อญฺญา นตฺถิ
 โปธิยาเยว การณา.

๖๖. น เม เทสฺสา อุกฺโข จกฺขุ
 อตฺตา น^๑ เม น เทสฺสิโย
 สพฺพญฺตุ ปิยํ มยหิ
 ตสฺมา จกฺขุ อทาสฺหนฺติ.
 สิวีราชจิริยํ อฏฺฐมํ.

๖๔. แต่นั้นหมอลิวกะนั้นั้น อันเราตถาคค
 เตือนแล้ว ไต่กระทำตามคำรัสสั่ง
 กวัก(ดวงพระเนตรทั้งสอง) กุจกวัก
 ออกซึ่งจาวตาล แล้ววางลงบนพระ-
 หัตถ์ พระราชาได้พระราชทานแล้ว
 แก่พราหมณ์จำแลงผู้ทูลขอ.

๖๕. เมื่อเราตถาคคจะให้ดวงตาเป็นทาน
 กำลังให้ดวงตาเป็นทานอยู่ (และ)
 ไต่ให้ดวงตาเป็นทานแล้ว จิตของเรา
 ไม่เป็นอย่างอื่น เพราะเหตุแห่ง
 พระโพธิญาณนั่นเอง.

๖๖. เราตถาคค จะเกลียดชังจักขุทั้งสอง
 ก็หามิได้ ทั้งเราตถาคคจะเกลียดชัง
 ตัวตนก็หามิได้ แต่เพราะพระสัพพัญญู-
 ญุตญาณเป็นที่รักของเรา ดังนั้นเรา
 ตถาคคจึงให้ดวงตาเป็นทาน ฉะนั้นแล
 จริยาแห่งพระเจ้าสิริราชที่ ๘ จบ.

^๑ ก. อตฺตปิ เม น เทสฺสิโย.

๙. เวสสันดรจริย^๑

๖๗. ยา เม อโหสิ ชนิกา
 ผุสฺสตี นาม ขตฺติยา
 สา อตีตาสู ชาตีสุ
 สกฺกสฺส มเหสี ปิยา^๒

๖๘. ตสฺสา อายุกุขย์ ฌตฺวา^๓
 เทวินโท เอตทพฺรวิ
 ททามิ เต ทสฺ วเร
 วร ภทฺเท ยทิจฺฉลี.

๖๙. เอวํ วุตฺตา จ^๔ สา เทวี
 สกฺกํ ปุณฺนิทมพฺรวิ
 กิ นุ เม อปฺราธตฺถิ
 กิ นุ เทสฺสา อหํ ทว

๙. จริยาแห่งพระเวสสันดร

๖๗. นางกษัตริย์พระนามว่าพระนางผุสฺสตี
 ผู้ให้กำเนิด เราตถาคตพระองค์นั้น
 ในชาติที่เป็นอดีตหลายชาติ ทรงเป็น
 พระมเหสีอันเป็นที่รักของท้าวสักกะ.

๖๘. ท้าวเทวินทร์ ทรงทราบว่าพระนาง
 จะสิ้นพระชนมายุแล้ว ไต่ตรัสตั้งนินา
 คุกนางผู้เจริญ เธอปรารถนาพร
 อันใด จงเลือกเอาพรอันนั้น เราจะ
 ให้พร ๑๐ ประการแก่เธอ.

๖๙. ก็เมื่อท้าวสักกะตรัสอย่างนี้แล้ว พระ
 เทวินทร์ (รู้อยู่ว่าตนจะต้องจติ) ไต่ทูล
 ท้าวสักกะตั้งนินากว่า หม่อมฉันมี
 ความผิตควยเหตุไรหนอ พระองค์

^๑ พุ. ขา. ๒๘/๓๖๕.

^๒ ก. ลียา. ^๓ ก. ทิลวา.

^๔ ก. วุตฺตาว.

พระครูปลัดวิจิตรอารีย์ อภิศกฺสสให้แก่วุฒิกิจการนายเวร

ตลอดคณปิศา-มารดา ครู-อาจารย์ สรรพสัตว์ทั้งหลาย และท่านเจ้าคุณสุธรรมธีระคุณ

รุมมา จาเวลี มั จานา
วาโตว ธรณีนรุห์.

ทรงเกลียดชังหม่อมฉันด้วยเหตุไรหนอ
จึงทรงยังหม่อมฉัน ให้จู่ไปเสียจาก
สถานที่อันนารัณรมย์ คุจลุม (พายู)
ถอนรากถอนโคนตนไม่เสีย ฉะนั้น.

๗๐. เอว วุตโต จ^๑ โส สกุกโก
ปุน ตสฺสลิทมพรวี
น เจว เต กตํ ปาปํ
น จ เม ตวุสิ อปฺปิยา.

๗๐. และเมื่อพระนางตรัสอย่างนี้แล้ว
ท้าวสักกะนั้นได้ตรัสกะพระนางดังนี้
อีกว่า เธอมีไต่กระทำให้บาปเลย และ
เธอไม่เป็นที่รักของฉันทักห้ามมิได้.

๗๑. เอตตักฺเขว เต อายุ
จวนกาโล ภวิสฺสตี
ปฏิกุคณฺห มยา ทินฺเน
วเร ทสฺ วรุตฺตเม.

๗๑. แต่อายุของเรามีเพียงนี้เท่านั้น
กาลนี้เป็นกาลที่เธอจักต้องจู่จี้ เธอ
จงรับเอาพร ๑๐ ประการ อันประ-
เสริฐสุดที่ฉันทให้เถิด.

๗๒. สกุกเณ ส่า ทินฺนวรา
ตุฏฺฐหฺมฺลา ปโมทิตา
มมํ อพฺภนฺตรํ กตฺวา
มุสฺสตี ทสฺ วเร วรี.

๗๒. เมื่อท้าวสักกะ (ทรงประทานคำ
รับรองว่า) จะให้พร (ดังนี้) แล้ว
พระนางมีพระหฤทัยยินดี ราเริง ทรง
เบิกบานพระหฤทัยว่า พระองค์จะ

^๑ อี. เอว วุตเต จ.

ทรงให้เราดำรงอยู่ ภายใน (พร
เหล่านั้น) จึงทรงเลือกเอาพร ๑๐
ประการ^๑

๑๓. ตโต จูตา สา ผุสฺสตี
ขตุติเย อุปปชฺชถ
เชตุตฺตรมฺหิ นคเร
สณฺชเยน สมากมฺิ.

๑๓. พระนางผุสฺสตีนั้นจุติจากภพนั้นแล้วมา
บังเกิดในตระกูลกษัตริย์ (ครั้งทรง
เจริญวัยมีพระชนมายุ ๑๖ ปี) ได้
เสด็จมารวม (สุข ทุกข์) กับพระ-
สัณฺชัยราชกุมารในพระนครเชตุตฺตร.

^๑ พร ๑๐ ประการ คือ

๑. ขอให้ได้เป็นมเหสีของพระเจ้าสิวีราช
๒. ดวงตาดำสนิท เหมือนตาลูกเนื้อทราย
๓. ขนคิ้ว เขียวสนิท เหมือนสร้อยคอนกยูง
๔. มีชื่อว่าผุสฺสตี
๕. มีลูกเป็นชาย มีเกียรติ ใจเป็นกุศล
๖. มีครรภ์อย่าให้นูน
๗. ขออย่าให้ถันหย่อนยาน
๘. ขออย่าให้ผมหงอก
๙. ขอให้มิฉวีวรรณละ เอียด
๑๐. ขอให้ได้ปล่อยนักรโทษประหาร.

๑๔. ยทาหิ ฝุสฺสตียา กุจฺฉิ
 โอกุณฺโต ปิยมาตุยา
 มม เตเชน เม มาตา
 สทา ทานรตา อหุ.

๑๕. อธเน อาตุเร ชิณฺเณ
 ยาจเก อทุธิเก^๑ ชเน
 สมเณ พุราหฺมเณ ชีเณ
 เทติ ทานํ อภิณฺจเน.

๑๖. ทส มาเส ธารยิตฺวา
 กโรนฺเต ปุริ ปทกฺขิณฺ
 เวสฺसानํ วิถียา มชฺเณ
 ชเนสิ ฝุสฺสตี มม.

๑๔. ในกาลเมื่อเราตถาคต ลงสู่ครรภ์
 ของพระนางฝุสฺสตี พระมารดาผู้ทรง
 เป็นที่รัก ด้วยเดช (คืออัครยาศัยใน
 ทานบารมี) ของเรา พระมารดา
 ของเราตถาคตจึงทรงเป็นผู้ยินดีแล้ว
 ในทาน ในกาลทุกเมื่อ.

๑๕. ทรงให้ทานแก่คนไร้อทรัพย์ คนเจ็บไข้
 คนแก่ ยาจก คนเดินทางไกล สมณ-
 พุราหมณ์ คนสิ้นเนื้อประดาตัว (และ)
 คนไร้ที่พึ่งพิง.

๑๖. พระนางฝุสฺสตี ครั้นทรงพระครรภ์
 ครบ ๑๐ เดือนแล้ว เมื่อพระเจ้า
 สัตยชัยมหาราช ทรง(พาพระนาง)ทำ
 ประทักษิมพระนครอยู่นั้น ก็ทรงให้
 กำเนิดเราตถาคต ณ ทามกลางถนน
 ของพวกแพศย์^๑.

^๑ อี. ปญฺสีเก.

^๑ แพศย์ คือคนในวรรณะที่ ๓ แห่งอินเดียน
 คือ พ่อค้า.

๑๖. น มยหํ มตฺตํ นามํ
 นปี เปตฺตํสมุทฺทํ^๑
 ชาเตตฺถ^๒ เวสฺสวீธียา^๓
 ตสฺมา เวสฺสนฺตโร อหุ.
๑๗. นามของเรตถาคตจึงหาได้เนื่องมา
 จากฝ่ายพระมารดาไม่ ทั้งมิได้มีมูล
 เคามาจากฝ่ายพระบิดา เพราะเรา
 ตถาคตเกิดที่ถนนของพวกแพศย์นี้
 กังนั้นจึงมีชื่อว่าเวสสันดร.
๑๘. ยทาหํ ทารโก โหมิ
 ชาตียา อฏฺจวสุลฺลโก
 ตทา นิสฺซชฺช ปาสาทะ
 ทานํ ทาทุํ วิจฺจนฺตยิ.
๑๘. เมื่อครั้งเรตถาคตยังเป็นเด็กมีอายุ
 ๘ ปี แต่ถือกำเนิดมานั้น นั่งอยู่บน
 ปราสาท ได้มีความคิดคำนึงจะให้
 ทานว่า.
๑๙. ทพฺยํ ทพฺยยํ จกฺขุํ
 มํลํปํ รุทฺธิรํปํ จ^๔
 ทพฺยยํ กายํ สาเวตฺตวา
 ยทิ โภจฺจึ^๕ ยาจเย มม.
๑๙. ถ้าใคร ๆ มาขอดวงหทัยกะเรา
 เราก็จะให้ มาขอดวงตา ขอเนื้อ
 และเลือดก็ตาม เราก็จะให้ ถ้า
 ใคร ๆ (จะพึงกล่าวว่าจะเป็นทาส
 ของข้าพเจ้า) เราก็จะประกาศมอบ
 กายตนให้(เป็นทาส).

^๑ อ. เมตฺตํสมุทฺทํ.

^๒ อ. ชาโตมฺหิ. ^๓ ก. ฐิตยํ.

^๔ อ. รุทฺธิรํปจ. ^๕ ก. โภ.

๘๐. สภาวํ จินฺตยฺนตฺสํ
 อกมฺปิ ตมสฺสจฺจิตฺ^๑
 อกมฺปิ ตตฺถ ปจฺวี
 ลีเนรฺวณวฏฺสกา.
๘๑. อนวตฺตมาเส ปนฺนรเส
 ปุณฺณมาเส อุโปสเถ
 ปจฺจยํ นาคมารุยฺห
 ทานํ ทาทูํ อุปากมฺ.
๘๐. เมื่อเราตกคิดถึงสภาวะ (คือ
 อหิชาของตน) อันไม่หวั่นไหวไม่
 หยุดยิ่ง ในการให้ดวงตาเป็นต้นนั้น
 แผ่นดินมีเขาสิเนรุและป่า (ที่นาริน-
 รมย์ในชมพูทวีปเป็นต้น), (หรือมีป่า
 สิเนรุ^๑) เป็นเทริด^๒ หวั่นไหวได้
 แลว.
๘๑. ทุก ๆ กิ่งเดือน (เราตกคิดจะเข้า
 ไปยังโรงทานเพื่อให้ทาน) ในวัน
 อุโปสถ เดือนเต็มขึ้น ๑๕ ค่ำ (วัน
 หนึ่ง) เราตกคิดตรงข้าง (มงคล)
 ชื่อปัจจันนาค เข้าไป(สู่โรงทาน)
 เพื่อจะให้ทาน.

^๑ ก. อกปิตม...

^๑ ป่าสิเนรุได้แก่ป่าไม้ต้นกัทลีที่เกิดอยู่บนเขา
 สิเนรุคือ นันทวัน ปารุสกวัน มิสสกวัน
 และจิตตลดาวัน.

^๒ เทริด คือ เครื่องประดับศีรษะ รูปมงกุฎ
 อย่างเต็มมีกรอบหน้า.

๘๒. กาลิงครภูจวิสัย
 พุราหุมนฺวา อูปคณฺจ มํ
 อยาจํ มํ หตฺถินาคํ
 ธณฺณํ มงฺกลสมฺมตํ.
๘๓. อวฺภูจโก ชนฺปโท
 ทฺพภิกฺโข ฉาตโก มหา
 ททาหิ ปวโร นาคํ
 สทฺพเสตํ กชฺชุตมํ.
๘๔. ททามิ น วิกรมฺปามิ
 ยํ มํ ยาจนฺติ พุราหุมนฺวา
 สนฺตํ นปฺปฏิกฺขุหามิ
 ทาเน เม รมตี มโน.
๘๒. มีพราหฺมณฺชาวแคว่นกาลิงครรัฐ เข้า
 มาหาเราตถาคต ขอช้างปัจจันต
 ซึ่งมีบุญอันชาวโลกยกย่องว่าเป็นช้าง
 มงคล กะเราตถาคตว่า.
๘๓. ชนบท (คือเมืองของข้าพเจ้า) เกิด
 ฝนแล้ง เกิดทฺพภิกขภัย^๑และฉาตภภัย^๒
 ใหญ่หลวง ขอพระองค์โปรดประทาน
 ช้างปัจจันตตัวประเสริฐ ชาวปลอด
 เป็นช้างสูงสุด(แก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด).
๘๔. เราตถาคต (เมื่อจะประกาศความ
 ยินดีซึ่งในการให้ทานว่า) พราหฺมณ
 ทั้งหลาย ขอสิ่งใดกะเราตถาคต
 เราตถาคตยอมให้สิ่งนั้น ไม่วั้นไหว
 เลย เราตถาคต ไม่ซ่อนเร้นของที่มี
 อยู่ ใจของเราตถาคต ยินดีแล้วใน
 ทาน ดังนี้.

^๑ ทฺพภิกขภัยได้แก่ ภัยคือการขาดแคลน
 อาหาร มีข้าวเป็นต้น.

^๒ ฉาตภภัยได้แก่ ภัยคือการอดอาหาร.

๘๕. น เม ยาจกมनुปุตเต
 ปฏิกุเชโป อนุจจโว
 มา เม ภิชฺชี่ สมหาทาน^๑
 ทสฺสามิ วิปุลํ คชฺ.
๘๖. นาคํ คเหตุวา โสณฺทาย
 ภิงฺกาเร รตนามเย
 ชลํ หตฺถเต อากิริตฺวา
 พุราหมณานํ อทํ คชฺ.
๘๗. ปุณาปรํ ททนฺตสฺส
 สพฺพเสตํ คชฺตฺตมํ
 ตทาปิ ปจฺวี กมฺปิ
 สิเนรุวนวภูตฺสกา.
๘๕. (จึงทรงตั้งปณิญาว่า) เมื่อพราหมณ์
 ผู้ขอใดมาถึงแล้ว การห้ามเสีย
 ไม่สมควรแก่เราเลย การสมาทาน^๑
 ของเรา อย่าใดแตกทำลายเสียเลย
 เราจักให้ช่าง อันเป็นมงคลยิ่งใหญ่
 ตั้งนี้แล้ว.
๘๖. ทรงจับวงช้างตัวประเสริฐมาวาง
 บนมือของพราหมณ์ แล้วทรงหลั่งน้ำ
 ควยพระเต้าน้ำ ทำด้วยรัตนะ ทรง
 ประทานช่างให้ไป.
๘๗. เมื่อเราตกต กำลังให้ช่างสูงสุด
 ขาวปลอกเป็นทานอยู่ (แม้ครั้งนั้น)
 แผ่นดินมีเขาสีเนรุ และป่า(อันน่า
 รื่นรมย์ในชมพูทวีปเป็นต้น) เป็นเทริด
 ไทห้วนไหวแล้วอีกครั้งหนึ่ง.

^๑ สมาทาน คือรับเอาการบำเพ็ญทานบารมี
 เป็นข้อปฏิบัติ.

๘๘. ตสฺส นาคสฺส ทาเนน
 ลิวโย กุฑธา สมากตา
 ปพฺพาเชสฺสํ สกา รฏฺฐา
 วงฺกํ กจฺจตุ ปพฺพตฺ.
๘๘. เพราะเหตุอันเนื่องมาจาก การให้
 ช้างปัจจัยนาคนั้นเป็นทาน ชาวพระ-
 นครสี่พันกัณโถรธเคน มาประชุมกัน
 ชับโล (เรือดอากาศ) เสียจาก
 แวนแควนของตนว่า พระเวสสันดร
 จงไปยังเขาวงกต.
๘๙. เตสํ นิจฺจุมานานํ
 อกมฺปิทมสณฺธิตํ^๑
 มหาทานํ ปวตฺเตตฺ
 เอกํ วรมยาจิสฺสํ^๒
๘๙. เมื่อชาวพระนครเหล่านั้น ชับโลอยู่
 เรือดอากาศ ก็มีไต่ห้วงไหวไต่ขอพร
 ประการเดียว เพื่อจะยังมหาทานให้
 เป็นไปอย่างไมหยุดยั้ง.
๙๐. ยาจิตา ลิวโย สพฺเพ
 เอกํ วรมทฺสํ เม
 สาวยิตฺวา กณฺณเภา^๑
 มหาทานํ ททามหํ.
๙๐. เมื่อเรือดอากาศขอพรแล้ว ชาวพระ-
 นครสี่พันกัณโถรธเคน ไต่ไหพรประการ
 เดียวแก่เรือดอากาศแล้ว เรือดอากาศ
 จึงให้ตีกลองกรรมเภา (คือกลองใหญ่
 กูหนึ่ง) ประกาศให้ไต่ห้วงไหวกันว่า
 เรือดอากาศจะให้ทานยิ่งใหญ่.

^๑ ก. อกมฺปิตุถมสณฺธิตํ.

^๒ ก. วรมยาจิทํ.

๔๑. อเถตถ วุตตตี สทโท
 ตุมฺโล^๑ เภรวโ มหา
 ทาเนนม^๒ นีหรนฺติ
 ปุน ทานํ ททาตย^๓.

๔๑. เมื่อเป็นดังนั้น (คือเมื่อทรงให้ทาน
 อยู่) ในโรงทานนี้ก็มียังมี น้า
 กล้วยยิ่งนัก เป็นไปอยู่ว่า ชาวพระนคร
 สี่พันโลพระเวสสันดรนี้เสีย (จาก
 แวนแควน) เพราะเหตุอันเนื่องมา
 จากการให้ทาน พระเวสสันดรนี้
 ยังคงให้ทานอยู่อีก.

๔๒. ทตฺถิ อสฺเส รเถ ทตฺวา
 ทาสี ทาสํ กวํ ฐนํ
 มหาทานํ ททิตฺวาน
 นครา นิกฺขมึ ตทา.

๔๒. เราตถาคตไคให้ช่าง มา รถ ทาสี
 ทาส แม่โคนม(และ)ทรัพย์ ครั้นให้
 มหาทานแล้ว ก็ออกจากพระนครไป
 ในกาลนั้น.

๔๓. นิกฺขมิตฺวาน นครา
 นีวตฺเตตฺวา วิโลกิตฺเต
 ตทาปี ปจฺวี กมุปี
 สีเนรุวนวภูตฺสกา.

๔๓. ครั้นเราตถาคตออกจากพระนครแล้ว
 กลับเหลียวมาดู แม่ครั้นนั้นแผ่นดิน
 มีเขาสีเนรุและป่า (ที่นารัณรมย์ใน
 ชมพูทวีปเป็นต้น) เป็นเทริด ไค
 ห้วนไหวแล้ว.

^๑ ก. ติมฺโล.

^๒ อี. ทาเนนม.

^๓ อี. ททามท.

๘๔. จตุวาหิ รถ ทตฺวา
 จตุวา จาตุมฺมหาปถเ
 เอกภากิโย อหุติโย
 มหฺทีเทวี อิทมพฺรวี.

๘๕. ทฺวํ มหฺที กณฺ्हํ คณฺหาหิ
 ลหุภา เอสา กนิฏฺจกา
 อหํ ชาลี คหิสฺสามิ
 ครุโก ภาติโก หิ โส.

๘๖. ปทุมํ ปุณฺฑริกํ
 มหฺที กณฺหาชินฺคฺคหิ
 อหํ สุวณฺณพิมฺพว
 ชาลี ขตฺติยมคฺคหิ.

๘๔. เราตถาคตโตให้ส้วัวพาหนะ (คือม้า
 ลินธพอาชาไนย) ๔ ตัว และรถ(แก่
 พรหมณ์) แล้วยืนอยู่ที่ทางใหญ่
 ๔ แพร่งเป็นผู้โดดเดี่ยวไม่มีเพื่อนสอง
 (คือ ปราศจากอำมาตย์ราชเสวก)
 ได้พุกกะพระนางมัทรีเทวีตั้งนี้ว่า.

๘๕. คุณกรแม่มัทรี เธอจงอุมกัณหากุมาริ
 เกิด นั้นเป็นน้องคงจะเบา พี่จักอุม
 พอชาลี เพราะเธอเป็นพี่คงจะหนัก.

๘๖. พระนางมัทรีทรงอุมแม่กัณหาชีนา กัง
 ทรงอุมดอกบัวหลวง และดอกบัวขาว
 เราตถาคต อุมพอชาลีหนอกษัตริย์
 เปรียบตั้งอุมรูปทอง.

๑ ก. กณฺหาชินํ คหิ, อ. ชินมคหิ.

๙๗. อภิชาติ สุธุมมาลา
ขตุติยา จตุโร ชนา
วิสมั สัม อุกกมนุตา
วงัก คจฺฉาม ปพฺพตฺ.
๙๘. เย เกจิ มนุชา เอนฺติ
อนุมคฺเค ปฏิเปเถ
มคฺคนฺเต ปฏิปุจฺฉาม
ภูทึ วงฺกตปพฺพตฺ.
๙๙. เต ตตฺถ อเมห ปสฺสิตฺวา
กรณฺ์ คิรมุทึรยฺ์
ทุกฺชนฺเต ปฏิเวเทนฺติ
ทฺูเร วงฺกตปพฺพตฺ.
๑๐๐. ยที ปสฺสนฺติ ปวเน
ทารกา ผลิเน ทฺูเม
เตสํ ผลานํ เหตุมฺหิ
อุปโรทฺนฺติ ทารกา.
๙๗. เราทั้ง ๔ คนเป็นกษัตริย์สุธุมมาลชาติ
เกิดในตระกูลสูง กำเนิน (ถวาย
พระบาท) ตามทางทั้งขรุขระและ
ราบเรียบไปยังเขาวงกต.
๙๘. เราทั้งหลาย ได้สอบถามหนทาง
กะพวกมนุษย์เหล่าใดเหล่าหนึ่งที่ได้
มาตามหนทางบาง ส่วนทางบางว่า
เขาวงกตอยู่ที่ไหน.
๙๙. พวกเขาเห็นเราทั้งหลาย ณ ที่นั้น
แล้ว พวกมันแปลงวาจาอันน่าสงสาร
พวกเขายังได้ให้ทราบความทุกขด้วย
ตนเอง(เพราะสงสารพวกเรา) ว่า
เขาวงกตอยู่ไกล(จากนี้).
๑๐๐. ถาทารก (คือพระชาติและพระกัมมา
ผู้ยังไม่เคียดงสา) ทั้งสองแลเห็นตนไม่
อันมีผลในป่าใหญ่ ก็ะทรงกรรแสง
เพราะเหตุแห่งผลไม้อเหล่านั้น.

๑ ฉ. วงกนต...อิโต ปรี อีทิสเมว.

๑๐๑. โธทนุเต ทารเก ทิสฺวา
 อุกฺกุคา^๑ วิปฺลา ทฺมา
 สยเมโวนมิตฺวาน
 อุปคฺจฺฉนฺติ ทารเก.
๑๐๑. (แต่)คนไม้ทั้งหลายที่สูงใหญ่ แลเห็น
 ทารก (พระชาติและพระกัณหา ผู้ยัง
 ไม่เคียงสา) ทรงกรรแสงอยู่มีความ
 สิ้นสะเทือน กลับโน้มกิ่งเข้ามาหา
 ทารกทั้งสองเสียเอง.
๑๐๒. อิทํ อจฺฉริยํ ทิสฺวา
 อพฺภุตํ โลมหํสนํ
 สาธุการํ ปวตฺเตสิ
 มทฺที สพฺพงฺคโสภณา.
๑๐๒. พระนางมัทรี ผู้มีความงามทั่วสรรพ
 พางค์ ทรงเห็นความอัศจรรย์ อันยัง
 โลมชาติให้ชูชัน ซึ่งไม่เคยมีมานี้แล้ว
 ทรงประทานสาธุการว่า.
๑๐๓. อจฺฉเร วต โลกสุมี
 อพฺภุตํ โลมหํสนํ
 เวสฺสฺสนฺตรสฺส เตเชน
 สยเมโวนตา ทฺมา.
๑๐๓. น้ออัศจรรย์หนอ สิ่งที่ยังโลมชาติให้
 ชูชัน อันยังไม่เคยมีมาขึ้นในโลก
 คนไม้ทั้งหลาย โนมกิ่งลงมาหาเอง
 ควยเดช (คือพระบุญญาภาพ) ของ
 พระเวสสันดร.

^๑ ฉ. อ. อุพพิทุธา.

๑๐๔. สงฺขิปปีสู ปถิ ยุกุชา
 อนุกรมพาย ทารก
 นิกุขนตทิวเสเนว
 เจตรภูจมุปากมู.

๑๐๔. ยักษ์(คือเทวดา)ทั้งหลาย ช่วยกันยื่น
 ระยะเวลาให้สั้นเข้า เพราะสงสาร
 ทารก (พระชาติและพระกัณหาชีนา)
 ทั้งสอง เราทั้ง ๔ องค์ จึงเสด็จถึง
 แคว้นเจตรัฐในวันที่เสด็จออก (จาก
 เมือง) นั้นเอง.

๑๐๕. สฎฺฉิ ราชสทฺสสานิ
 ตทา วสนฺติ มาตุเล
 สพฺเพ ปญฺชลิกา หุตฺวา
 โรทมานา อูปากมู.

๑๐๕. ครั้งนั้น พระราชาหกหมื่นองค์ประทับ
 อยู่ ณ มาตุลนคร (แคว้นเจตรัฐ)
 ทั้งหมดต่างประณมอัญชลีพากันร้องให้
 เขามาหา(เรา).

๑๐๖. ตตฺถ วตฺเตตฺวา สลฺลาปํ
 เจเตหิ เจตปฺตฺเตหิ
 เต ตโต นิกฺขมิตฺวาน
 วงฺกํ อคมุ ปพฺพตํ.

๑๐๖. เราตถาคตไต่ยั้งการเจรจาปราศรัย
 กับราชบุตรของเจ้าเจตราช เหล่านี้
 ให้เป็นไปแล้วที่ประตูบ้านนั้น และเมื่อ
 ไต่ยั้งราชบุตรเหล่านั้น ให้กลับจาก
 ที่นั้นแล้วก็ได้(ตรง)ไปยังเขาวงกต.

๑๐๗. อามนฺตยิตฺวา เทวินฺโท
 วิสุสุกมฺมํ มหิตฺธิกํ

๑๐๗. ท้าวเทวินทร์^๑ รับสั่งให้เรียกวิษณุ
 กรรมเทวบุตร ผู้มีฤทธิ์มากมาเฝ้ามี

^๑ ท้าวเทวินทร์ คือท้าวสักกะผู้เป็นหัวหน้า
 เทวดา.

อสุสมั สุกตัม รumm
ปณณสาถึ สุมายย.

คำรัสสั่งว่า ท่านจงไปสร้างบรรณ-
ศาลาอย่างที่ดีที่นารีนรมย์ใจ (โดย)
ทำให้เป็นอาศรมอย่างดี.

๑๐๘. สกุกสัส วจัน สุตฺวา
วิสุสุมโม มหิตฺธิโก
อสุสมั สุกตัม รumm
ปณณสาถึ สุมายยิ.

๑๐๘. วิษณุกรรมเทวบุตรผู้มีฤทธิ์มาก ได้สดับ
พระคำรัสสั่งของท้าวสักกะแล้ว ได้
ไปเนรมิตบรรณศาลา นารีนรมย์ใจ
(โดย)ทำให้เป็นอาศรมอย่างดี.

๑๐๙. อชฺโณคา เหตุวา ปวณัน
อปฺปสทฺทํ นีรากุลึ
จตุโร ชนา มยํ ตตฺถ
วสาม ปพฺพตฺตเร.

๑๐๙. เราทั้ง ๔ คน เข้าสู่ป่าใหญ่ปราศจาก
เสียงรบกวน ไม่เคลื่อนไหว (ด้วย
ฝูงชนเข้าออก) พำนักอยู่ในบรรณ-
ศาลานั้น ณ เชิงเขา(วงกต).

๑๑๐. อหฺยจ มทฺที เทวี จ
ชาลี กณฺหาชีนา จุโภ
อณฺณมณฺณํ โสกนฺทา
วสาม อสุสมเต ตทา.

๑๑๐. เราตถาคต พระนางมัทรีเทวี ทั้ง
พ่อชาลีและแม่กณหาชีนาทั้งสองต่าง-
บรรเทาความเศร้าโศกซึ่งกันและกัน
พำนักอยู่ในอาศรมในกาลครั้งนั้น.

คุณมันทนา สว่างเวช และครอบครัว
ถวายเป็นพุทธบูชา ในโอกาสครบรอบวันเกิด

๑๑๑. ทารก อนุรกุชฌโต

อสุณโณ^๑ โหมิ อสุสเม
มทที ผล^๒ อหริตวา^๒
โปเสติ สา ตโย ชเน.

๑๑๒. ปวเน วสมานสุส

อหริโก ม อูปาคมิ
อายาจิ ปุตตเก มยหิ
ชาลี กณหาชินิ จุโก.

๑๑๓. ยาจก อูปคต^๑ ทิสวา

หาโส เม อูปชชถ
อุโก ปุตเต คเหตุวาน
อทาสี พุราหุณเ ตทา.

๑๑๔. สเก ปุตเต จชนตสุส

ชูชเก พุราหุณเ ยทา
ตทาปิ ปจวี กมปิ
ลีเนรวนวุฏสกา.

๑๑๑. เราตกตเป็นผู้ไม่วางเปล่า ดูแล
รักษาทารกทั้งสองอยู่ในอาศรม พระ
นางมัทรี(ไปป่า) นำผลไม้มาเลี้ยง
ชนทั้งสาม.

๑๑๒. เมื่อเราตกตอยู่ในป่าใหญ่ พราหมณ์
ชูชกเดินทางไกลเข้ามาหาเรา ได้
ทูลขอบุตรน้อยทั้งสองของเรา คือ
พ่อชาลีและแม่กณหาชิชา.

๑๑๓. เพราะได้เห็นพราหมณ์ยาก เข้ามา
หา ความร่าเริงใจเกิดแล้ว แก่เรา
ตกต เราตกตได้พาบุตรทั้งสอง
มาให้เป็นทาน แก่พราหมณ์ (ยาก)
แล้วในกาลนั้น.

๑๑๔. เมื่อครั้ง เราตกต สละบุตรทั้งสอง
ของตนให้เป็นทานแก่พราหมณ์ชูชกอยู่
นั้น แผ่นดินมีเขาสีเนรุและป่า (ที่นา
รื่นรมย์ในชมพูทวีปเป็นต้น) เป็นเทริด
ไถหว่านไหวแล้ว.

^๑ ก. โป. อสุณเณ. ^๒ ก. อหริติ.

๑๑๕. ปุณเทว สกุกโก โอรุยุห
 หุตฺวา พุราหุมนฺสนฺนิโก
 อายาจิ มํ มทฺทีเทวี
 สีสฺวานฺตี ปตฺติพฺพตฺ.
๑๑๕. ท้าวสักกะ เสด็จลงมาอีกครั้งหนึ่ง
 ทรงจำแลงเพศเหมือนพราหมณ์ทูลขอ
 พระมัทรีเทวีผู้มีศีล มีความยำเกรง
 สามี กะเราตถาคต.
๑๑๖. มทฺที หตฺถเ คเหตุวาน
 อุกฺกณฺชลี ปุริย^๑
 ปสนฺนมนฺสงฺกปฺโป
 ตสฺส มทฺที อทาสฺหิ.
๑๑๖. เราตถาคตมีความดำริในใจอันผ่อง-
 ใส แล้วจับพระหัตถ์พระนางมัทรี ไค
 ย่างฝ่ามือของพราหมณ์จำแลง ให้เต็ม
 ควณนำ ให้พระมัทรีเป็นทานแก่
 พราหมณ์จำแลงนั้น.
๑๑๗. มทฺทียา ทียมานาย
 คคเน เทวา ปโมทิตา
 ตทาปิ ปจวี กมฺปิ
 สีนฺรฺวนวภูตฺสกา.
๑๑๗. เมื่อเราตถาคต ให้พระนางมัทรี เป็น
 ทานอยู่เทวดาในท้องฟ้าต่าง เบิกบาน
 ใจ แม้ครั้งนั้น แผ่นดินมีเขาสีเนรุ
 และป่า (อันนารีนรมย์ใจในชมพูทวีป
 เป็นตน) เป็นเทริด ไคห้วนไหวแล้ว.

^๑ ก. ปุรย.

๑๑๘. ชาลี กณหาชินี ธีต^๑
 มหัทธี เทวี ปติพพต^๑
 จชมาโน น จินุเตลี
 โภธียาเยว การณา.

๑๑๙. น เม เทสุสา อุโภ. ปุตตะ
 มหัทธีเทวี น เทสุลียา
 สัพพญญต^๑ ปิย^๑ มย^๑ห^๑
 ตสฺมา ปิเย อทาส^๑ห^๑.

๑๒๐. ปุณาปร^๑ พุทธารญเย
 มาตาปิตุสฺมาคเม
 กรุณ^๑ ปรีเทวนุเต
 สลุลปนุเต สุข^๑ ทุข^๑.

๑๑๘. เมื่อเราตถาคตสละพอชาลี แมกัณ-
 หาชินาผู้ธิดาและพระนางมัทรี เทวีผู้มี
 ความยำเกรงสามี ให้เป็นทานอยู่
 มิได้คำนึงถึง(ด้วยความร้อนใจ)เลย
 เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น.

๑๑๙. เราตถาคต จะเกลียดชังบุตรทั้งสอง
 ก็ห้ามมิได้ จะเกลียดชังพระนางมัทรี
 เทวีก็ห้ามมิได้ แต่เพราะพระสัพ-
 พัญญุตญาณ เป็นที่รักของเราตถาคต
 เหตุฉะนั้น เราตถาคตจึงให้บุตรและ
 ภรรยาผู้เป็นที่รักเป็นทาน.

๑๒๐. อีกครั้งหนึ่งเมื่อพระมารดาและพระ-
 บิดาเสด็จมาพร้อมกันในป่าใหญ่ ทรง
 กรรแสงคร่ำครวญ อย่างน่าสงสาร
 ทรงไต่ถามทุกข์สุขกันอยู่.

^๑ ก. ธีต.

๑๒๑. หีโรตฺตปฺเปน ๑^๑ ครุณา^๑

อุภินฺนํ อุปลงฺกมิ
ตทาปิ ปลวี กมฺปิ
สิเนรุวนวภูสกา.

๑๒๒. ปุณาปรํ พุรหารญฺเณ

นิกฺขมิตฺวา สฉาติภิ
ปวิสามิ ปุรํ รมฺมํ
เชตฺตุตฺตรํ ปุรฺตฺตมํ.

๑๒๓. รตนานิ สตฺต วสุสึสุ

มหาเมโฆ ปวสุสฺส
ตทาปิ ปลวี กมฺปิ
สิเนรุวนวภูสกา.

๑๒๑. เราตถาคต ก็ไต่ไปเฝ้าพระมารดา
และพระบิดาทิ้งสองด้วยความเคารพ
ด้วยหิริและโอตตัมปะ (ด้วยเดชแห่ง
ธรรมของเราตถาคต) แผ่นดินมีเขา
สิเนรุและป่า (อันนารีนรมย์ใจใน
ชมพูทวีปเป็นต้น) เป็นเทร็ด ไต่
ห้วยไหวแล้วแม่ในกาลนั้น.

๑๒๒. อีกครั้งหนึ่ง เราตถาคตร่วมกับ
บรรดาพระญาติออกจากป่าใหญ่ จะ
เข้าสู่เมืองเชตฺตุตฺตรอันเป็นเมืองสูงส่ง
นารีนรมย์ใจ.

๑๒๓. รัตนะ ๑ ประการ ไต่ตกลงมา เมฆ
ใหญ่ไต่ยังฝนใหญ่ตกลงมา แม่ครั้งนั้น
แผ่นดินมีเขาสิเนรุ และป่า (อันนารีนรมย์ใจในชมพูทวีปเป็นต้น) เป็น
เทร็ดไต่ห้วยไหวแล้ว.

^๑ ก. ครุณ.

๑๒๔. อเจตนายั ปจวี

อวิญญา ย สุกข์ ทุขั

สาปี ทานพลา มยหิ

สตตกขตตุ ปกมปถาติ.

เวสสันดรจริยั นวมั.

๑๒๔. แผ่นดินอันไม่มีจิตใจไม่รู้ซึ่งสุข(และ)
ทุกข์ แม้นั้นไต่ห้วงไหวแล้ว ๗ ครั้ง
เพราะกำลังแห่งทาน (บารมี) ของ
เราตถาคต ฉะนี้แล.

จริยาแห่งพระเวสสันดร ที่ ๔ จบ.

๑๐. สสปลนุทิตจริย^๑

๑๒๕. ปุณาปรึ ยทา โหมิ
 สสโก ปวนจารโก^๒
 คิลมปณฺณสากผลภฺโก
 พร เหจนวีวชฺชิตฺโต.
๑๒๖. มกฺกโฏ จ สิงฺคาโล จ
 สุตฺตโปโต จหิ ตทา
 วสาม เอกสามนฺตา^๓
 สายิ ปาโต จ ทิสฺสเร^๔.
๑๒๗. อหนฺเต อนฺสาสามิ
 กิริเย กลฺยาณปาปเก
 ปापานิ ปรีวชฺเชถ
 กลฺยาณเ อภินิวิสฺสถ.

๑๐. จริยาแห่งสสปลนุทิต

๑๒๕. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด)เป็นกระต่ายกินหญ้า ใบไม้ ผัก
 และผลไม้เป็นอาหาร เว้นจากการ
 เบียดเบียนผู้อื่น เทียวไปในป่าใหญ่
 นั้น.
๑๒๖. มีลิง สุนัขจิ้งจอก ลูกนาค และเรา
 ตถาคต อยู่ในที่แห่งเดียวกัน และ
 ใกล้ชิดกัน มาพบกันทั้งเวลาเย็นและ
 เวลาเช้า.
๑๒๗. เราตถาคต สั่งสอนสหายทั้ง ๓ เหล่า
 นั้นในการกระทำกัลยาณกรรม และ
 บำปกรรมว่า ท่านทั้งหลายจงเว้น
 บำปกรรมเสีย จงตั้งอยู่ในกัลยาณ-
 กรรมเถิด.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๑๓๘.

^๒ ก. ปวนจารโก.

^๓ ก. เอกสมคฺคา.

^๔ อี. ปทิสฺสเร.

๑๒๘. อุโปสถมฺหิ ทิวเส
 จนฺทํ ทิสฺวาน^๑ ปุริตํ
 เอเตสํ ตตฺถ อัจฺฉิ
 ทิวโส อชฺชูปฺสโถ.
๑๒๘. ไกลวันอุโปสถ เราตถาคตเห็นพระ-
 จันทรย์ยังไม่เต็มดวง ไต่บอกวิธีปฏิบัติ
 ในวันอุโปสถนั้นแก่สหายทั้งสามนี้ ว่า
 วันนี้เป็นวันอุโปสถ.
๑๒๙. ทานานิ ปฏฺิยาเทถ
 ทกฺขิณฺเณยฺยสุส ทาทเว
 ทตฺวา ทานํ ทกฺขิณฺเณยฺเย
 อูปวสุสฺสุโปสฺถ.
๑๒๙. ทานทั้งหลาย จงตระเตรียมทานวัตถุ
 ไว้เพื่อให้แก่ทักษิณเณยบุคคล (ผู้ควร
 ชึ่งทักษิณ^๑) ครั้นให้ทานแก่ทักษิณเ-
 บุคคลแล้ว จงเข้าอยู่(จำศีล)อุโปสถ
 เกิด.
๑๓๐. เต เม "สาธฺ"ติ วตฺวาน
 ยถาสตฺติ ยถาพลํ
 ทานานิ ปฏฺิยาเทตฺวา
 ทกฺขิณฺเณยฺยํ คเวสิสุ.
๑๓๐. สหายทั้งสามนั้น กล่าวกับเราตถาคต
 ว่า "สาธฺ" ดังนี้แล้ว พวกนั้นตระ-
 เตรียมทานวัตถุไว้ตามสติกำลัง แล้ว
 แสวงหาทักษิณเณยบุคคล.

^๑ ก. ทิสฺวาน, (ฉ. อฏฺจกถาย).

^๑ ทักษิณา คือทานที่บุคคลเชื่อกรรมและผล
 แห่งกรรมแล้วพึงให้.

๑๓๑. อหิ นิสชช^๑ จินุเตลลี
 ทานัน ทกขินนุจจว
 ยทีหิ ลเภ ทกขิเณยย
 กิ เม ทานัน ภวิสสตี.
๑๓๒. น^๒ เม อตฺถิ ทิลลา มุคฺคา
 มาสา วา ตณฺหุลา มตฺ^๒
 อหิ ติเณน ยาเปมิ
 น สกฺกา ติน ทาทเว.
๑๓๓. ยที โภจิ เอติ ทกขิเณยโย
 ภิกฺขาย มม สนฺติเก
 ทชฺชาหิ สกฺมตฺตานัน
 น โส ตฺวจฺฉน คมิสฺสตี.
๑๓๔. มม สจฺกปฺปมณฺเฑาย
 สกฺโก พุราหฺมณฺวณฺณินา
 อาสยฺ เม อุปาคจฺฉิ
 ทานัน วิมฺสนาย เม.
๑๓๑. เราตถาคต นังกิดถึงทานอันสมควร
 แก่ทักษิโณยบุคคลว่า ถ้าเราจะพึงได้
 ทักษิโณยบุคคลไซ้ เราจักให้อะไร
 เป็นทานเล่า.
๑๓๒. งา ถัวเขียว ถัวราชมาษ ขาวสาร
 และเปรียงของเราไม่มี เราเลี้ยง
 ชีวิตด้วยหญ้า ไม่อาจจะให้หญ้าเป็น
 ทานได้.
๑๓๓. ถ้าทักษิโณยบุคคลผู้ใดก็ตาม มาขอใน
 สำนักของเรา เราจะพึงให้ตัวของ
 เรา(นี้นั้น)เป็นทาน ทานก็จักไม่มี
 มือเปล่า(กลับ)ไป.
๑๓๔. ท้าวสักกะ ทรงทราบความดำริของ
 เราตถาคตแล้ว จำแลงเพศเป็น
 พราหมณ์ เข้ามายัง(พุ่มไม้)อันเป็นที่
 อาศัยของเราตถาคต เพื่อจะทดลอง
 ทาน(บารมี)ของเราตถาคต.

^๑ ก. นิปชช.

^{๒-๒} ก. น เม อตฺถิ ทิลมฺคฺคา น มาสา
 ตณฺหุลา มตฺ.

๑๓๕. ตมห์ ทิสฺวาน สนฺตฺตฺฏโฆ
 อิทํ วจนฺมพฺรวิ
 สาธุ โขสิ อนุปฺปตฺโต
 ฆาตฺเหตุ มนฺตฺติเก.

๑๓๖. อทินฺนปฺพุพฺ ฑานวริ
 อชฺช ทสฺสามิ เต อหิ
 ทฺวํ สิลฺกฺคฺคฺคฺคฺคฺค
 อยฺตฺตฺนฺเต ปฺรเหสนิ.

๑๓๗. เอหิ อคฺคิ ปทฺิเปหิ
 นานากฺคฺคฺคฺคฺค สฺมานย
 อหิ ปจิสฺสมตฺตฺตํ
 ปกฺกํ ทฺวํ ภกฺขยิสฺสฺสสิ.

๑๓๘. "สาธฺ"ติ โส ฆฺจฺจมน
 นานากฺคฺคฺคฺคฺค สฺมานย
 มหนฺตํ อกาสิ จิตฺกํ
 กตฺวานงฺคฺคฺคฺคคฺคค.

๑๓๕. เราตถาคต เห็นพราหมณ์จำแลงนั้น
 แล้วมีใจยินดี ไต่ถามว่านี่ว่า เป็น
 การที่หนอที่ท่านมาถึงสำนักของข้าพ-
 เजाเพราะเหตุแห่งอาหาร.

๑๓๖. วันนี้ ข้าพเจ้าจักให้สิ่งประเสริฐที่ผู้ใด
 ผู้นั้นไม่เคยให้เป็นท่านแก่ท่าน ท่าน
 เป็นผู้ประกอบด้วยศีลคุณ การเบียด-
 เบียดผู้อื่นไม่ควรแก่ท่าน.

๑๓๗. มาเถิด ท่านจงนำเอาไม้พื้ต่าง ๆ
 มาให้พร้อม จงจุดไฟขึ้น ข้าพเจ้าจัก
 ปิ้งตัว(ของข้าพเจ้า) ท่านจักได้กิน
 อาหารที่สุกแล้ว.

๑๓๘. พราหมณ์จำแลงนั้นที่ใจรับว่า"ดีแล้ว"
 ไต่(เนรมิตเหมือน)นำไม้พื้ต่าง ๆ
 มาพร้อมแล้ว ทำเชิงตะกอนใหญ่
 มีห้อง(ภายใน)เต็มด้วยถ่านเพลิง.

๑๓๙. อคฺคิ ตตฺถ ปทีเปสิ^๑

ยถา โส ชิปฺปํ มหา ภเว
โผฏฺเตวา รชคเต คตฺเต
เอกมนฺตํ อุปาวิสี^๒

๑๔๐. ยทา มหาภฏฺจปฺญโช

อาทิตฺโต ธมฺมมายติ^๓
ตพฺุปฺตติคฺวา ปปตี
มชฺเฒ ชาลสิขนฺตเร.

๑๔๑. ยถา สีโตทกํ นาม

ปวิฏฺจํ ยสฺส กสฺสจฺจิ
สเมติ ทรณฺปริฬาหํ
อสุสาทํ เทติ ปีติ จ.

๑๓๙. จุกไฟให้โพลงขึ้น ณ เชิงตะกอนนั้น
เสมือนกองไฟนั้น(ลูกโพลง)เป็นกอง
ไฟใหญ่ขึ้นทันที เราตถาคตสลัดตัว
อันมีธุลี แล้วเข้าไป(นั่ง)ยังส่วนสุด
ข้างหนึ่ง.

๑๔๐. เมื่อใด กองไม้ใหญ่ อันไฟติดทั่วแล้ว
ส่งเสียง ธมะ ธมะ (ควายแรงลม
พายุ)เมื่อนั้น เราตถาคตโดดขึ้นจาก
ที่นั้น ตกลงไปท่ามกลางระหว่างยอด
เปลวไฟ.

๑๔๑. ชื่อว่าน้ำเย็น อันผู้ใดผู้หนึ่งลงไปแล้ว
(ในฤดูร้อน) ย่อมยังความกระวน-
กระวายและความเราารอน ให้สงบ
ระงับ ย่อมให้ความยินดีและปีติฉันใด.

^๑ อ. ปทีเปติ.

^๒ อ. อุปาวิสี.

^๓ อ. ส. จมฺมมายติ.

๑๔๒. ตเถว ชลิตํ อคฺคิ
 ปวิญฺจสุส มมํ ททา
 สพฺพิ สเมติ ทรณํ
 ยถา สีโตทกํ วย.

๑๔๒. เมื่อเราตถาคต เข้าไปสู่กองไฟที่ลุก
 โชติสว่างแลวนั้น ความกระวนกระ-
 วายทั้งปวงก็สงบระงับไป ประคุด
 หนึ่งน้ำเย็น ย่อมระงับความกระวน
 กระวายได้ ฉะนั้น.

๑๔๓. ฉวี จมฺมํ มํสํ นหารุํ
 อญฺสิ ททยพนฺธนํ
 เกวลํ สกฺลํ กายํ
 พุราหุณฺณสุส อทาสหนฺติ.

๑๔๓. เราตถาคต ไต่ให้แล้วซึ่งกายทั้งสิ้น
 คือผิวหนัง หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก
 และชิ้นเนื้อหทัยแก่พราหมณ์โดยสิ้นเชิง
 ฉะนี้แล.

สप्तภัตจริยํ ทสมํ.

จริยาแห่งสप्तภัต ที่ ๑๐ จบ.

อภิกฺติวคฺโค ปจโม.

อภิกติวรรคที่ ๑ จบ.

ตสุตฺถานํ

อภิกฺติปุราหุณฺโณ สงฺขโย
 กุรุราชา ฌณฺชโย
 มหาสุทฺตโน ราชา
 มหาโควินฺทปุราหุณฺโณ

รวมจริยาแห่งอภิกติวรรคนี้

อภิกตिकाบส ๑ สังขพราหมณ์ ๑
 พระราชาแควนกุรุ ๑ พระเจ้า
 ฌณฺชย ๑ พระเจ้ามหาสุทฺตสนะ ๑
 มหาโควินทพราหมณ์ ๑ พระเจ้า

คุณประ เสดริฐศรี เอมะวิศิษฏ์

อุทิศกุศล เป็นพุทธบูชา

เนมิ จนุทกุมารโ จ
 สิวี เวสสันตโร สโโส
 อหเมว ตทา อาลี
 โย เต ทานวเร อทา.

เอเต ทานปริกขารา
 เอเต ทานสัส ปารมี.
 ชีวิตฺ ยาจ เก ทตฺวา
 อิมํ ปารมี ปุริยํ.
 ภิกฺขาย อุปคตํ ทิสฺวา
 สกตฺตานํ ปริจฺจซี.
 ทาเนน เม สโม นตฺถิ
 เอสา เม ทานปารมีติ.

ทานปารมินิทฺเตโส นิฏฺฐิต.

เนมิราช ๑ พระจันทกุมาร ๑ พระเจ้า
 สิวีราช ๑ พระเวสสันดร ๑ สัสบัณฑิต ๑
 ผู้ซึ่งได้ให้แล้ว ซึ่งทานอันประเสริฐ
 เหล่านั้น คือเราตถาคตนั่นเอง.

การเสียสละไทยธรรมเป็นต้นนี้ ชื่อ
 ว่าเป็นทานบริวาร (และ)นี้เป็นทาน
 บารมี. เราตถาคต ได้ชื่อว่าบำเพ็ญ
 (ปรมัตถ)บารมีนี้ เพราะให้ชีวิตเป็น
 ทาน แก่พราหมณผู้ขอ. (เหตุทั้งนั้น
 สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้
 ว่า) เราตถาคตได้เห็นพราหมณเข้า
 มาหาเพื่อขอ(อาหาร) ได้บริจาค
 ตัวของเรา ให้บุคคลผู้เสมอเราด้วย
 ทาน ย่อมไม่มี นี้เป็นทาน(ปรมัตถ)
 บารมีของเราตถาคตแล.

นิเทศแห่งทานบารมี จบ.

๒. หัตถินากวฤกษ์

๑. มาตุโปสถกรีย^๑

๑. ยทา อโหสี ปวเน
 กฤษโร มาตุโปสถโก
น ตทา อตุถิ มหิยา
 คุณน มม สาทิสเ.
๒. ปวเน ทิสฺวา วนจโร
 รณโณ มํ ปฏิวะทยิ
 ทวานุจจโว महाराช
 คโช वस्ति^๒ กานเน.
๓. น ตสฺส ปริกฺขายตุโถ
 นปิ อาพฺหกกาสฺยา^๓
 สทคฺคิเต^๔ โสณฺทาย
 สยเมว อีเชหิติ.

๒. หัตถินากวรรค

๑. จริยาแห่งกฤษโรเลียงมารดา

๑. เมื่อครั้งเราตถาคต(เกิด)เป็นกฤษโร
 เลียงมารดาในป่าใหญ่นั้น บุคคลผู้
 เช่นกับเราควย(ก็)คุณไม่มีในแผ่นดิน.
๒. พรานป่าพบเราตถาคตในป่าใหญ่แล้ว
 ไปกราบทูลแก่พระราชาวา ข้าแต่
 พระมหाराชเจ้า คชสารสมควรเป็น
 กฤษโรบารมีของพระองค์อยู่ในป่า.
๓. (การจับ) ช้างนั้นไม่ต้องขุดคุ้ย หังไม่
 ต้องปักเสาศลุงและขุดหลุมพราง แต่
 ช้างนั้นจักมา ณ ที่นี้เอง พร้อมกับ
 ขณะจับต้องตรงงวงเท่านั้น.

^๑ ก. สิลปารมิตา.

^๒ ข. ชา. ๒๗/๓๐๓,
 โป. ก. สิววนาคกรีย.

^๓ ก. อสติ. ^๔ ฉ. อี. อาพก...

^๕ ก. สมากคิเต, ส. สม่ คคิเต.

๔. ตสฺสํ ทํ วจันํ สุตฺวา
 ราชานปิ ตุมฺหมาโนโส
 เปเสสิ หตฺถิมกํ
 เณกาจริยํ สฺลิกฺขิตํ.
๕. คนฺตุวา โส หตฺถิมโก
 อทฺทส ปทุมสฺสเร
 ภิสฺมุพาลํ^๑ อุตฺตรนฺตํ
 ยานนตฺถาย มาตฺตยา.
๖. วิณฺณาย เม สีลคฺคณํ
 ลกฺขณํ อุปฺচারยิ
 "เอหิ ปุตฺตา"ติ วุตฺวาน
 โสณฺทาย มม อคฺคหิ.
๗. ยํ เม ตทา ปากตฺติกํ
 สรีรานุกตํ พลํ
 อชฺช นาคสฺหสฺसानํ
 พเลน สมนสาทิสํ.
๔. พระราชา สดับคำนั้นของพรานป่านั้น
 แล้ว ทรงก็พระหฤทัยทรงส่งควาญช้าง
 ผู้เป็นอาจารย์ที่ฉลาด (และ) มีการ
 ศึกษาดีไปแล้ว.
๕. ควาญช้างนั้น ไปพบช้างกำลังถอน
 เหงาบัวอยู่ในสระบัวหลวง เพื่อต้อง-
 การเลี้ยงมารดา.
๖. เขาตรวจดู(คช)ลักษณะแล้ว รู้แจ้งซึ่ง
 คีลคฺคณของเรตตาคต ไต่กล่าววา
 "มานี้แน่ะลูก" แล้วจับวงของเรา
 ตตาคต.
๗. กำลังกายที่มีในสรีระของเราตตาคต
 ตามปกติในครั้งนั้น เท่ากับกำลังช้าง
 หลายพันเชือกในกาลทุกวันนี้.

^๑ อ. ภิสมูล.

๘. ยทึหฺ เตสฺ ปกุปฺเปยฺยํ
 อูเปตานํ คหณาย มํ
 ปฏิพล โภเว เตสฺ
 ยาว รชฺชมุปี มานุสฺสํ.

๙. อปีจาทํ สึลรกุขาย
 สึลปารมิปุริยา
 น กโรมิ จิตฺเต อณฺณตฺตํ
 ปกุชิปนฺตํ มมาพฺหเก^๒

๑๐. ยทึ เต มํ ตตฺถ โภเกยฺยํ
 ผรสุทฺธิ โทมเรทฺธิ จ
 เนว เตสฺ ปกุปฺเปยฺยํ
 สึลขณฺทภยา มมาทฺธิ.

มาตุโปสกกจรียํ ปจฺมํ.

๘. ถ้าเราตถาคตโกธพวกเขาที่เข้ามาไกล เพื่อจับเราไซ้ เราตถาคตก็ส่ามารถจะเหยียบย่ำพวกเขาได้แมตลอดจนราชาอาณาจักร อันเป็นของมนุษย์.

๙. แต่เพื่อจะรักษาศีลเพื่อจะยังศีลบารมีให้บริบูรณ์ แมเราตถาคตเห็นเขาใส่เราเขาในเส้าตลุง ก็ไม่ทำความเป็นอย่างอื่นในจิต (เช่นคิดวิธีจับฟาดเป็นต้น).

๑๐. ถ้าพวกเขาทำลายเราตถาคต ด้วยขวานและหอกซัด ณ ที่เส้าตลุงนั้น เราตถาคตก็จักไม่โกรธพวกเขาเลย เพราะกลัวศีลของเราตถาคตจะขาดเสีย ฉะนั้นแล.

จรียาแห่งกฤษรเสียงมารดาที่ ๑ จบ.

^๑ ก. อูเปตํ.

^๒ ฉ. อี. มมาพเก.

๒. ฎริทตฺตจฺริย^๑

๑๑. ปุณาปรํ ยทา โหมิ
 ฎริทตฺโต มหิตฺธิโก
 วิรูปกุเชน มหารณฺญา
 เทวโลกมคฺคณฺห^๑.
๑๒. ตตฺถ ปสฺสิตฺวาหิ^๒ เทเว
 เอกนตํ สุขสมฺปปีเต
 ตํสํคคมนตฺถาย
 สีสพฺพตํ สมายี.
๑๓. สรีริกฺจํ กตฺวาน
 ฎตฺวา ยาปนมตฺตกํ
 จตุโร องฺเค อธิฎฺจาย
 เสมิ วมฺมิกมฺุทฺธนิ.

๒. จริยาแห่งฎริทตฺตนาคราช

๑๑. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต (เกิด)
 เป็นฎริทตฺตนาคราชมีฤทธิ์มาก ไต่ไป
 ยังเทวโลกพร้อมกับท้าววิรูปักษ์มหา-
 ราชนั้น.
๑๒. เราตถาคต ไต่เห็นเหล่าเทวดาใน
 เทวโลกนั้น เอิบอิ่มแล้วด้วยความสุข
 โดยส่วนเดียว จึงไต่สมาทานศีลวัตร
 (คือการจำศีล) เพื่อต้องการไปยัง
 สวรรคินั้น.
๑๓. เราตถาคตทำสรีริก^๒ บริโภคอาหาร
 พอยังชีพแล้วนอนอนธิษฐานองค์ ๔ อยู่
 บนยอดจอมปลวกว่า.

^๑ ขุ. ขา. ๒๘/๒๔๕.

^๒ ฉ. จริยาปิฎกฏกถา ๑๑๗. ปสฺสิตฺวาหิ.

^๑ ท้าววิรูปักษ์ เป็นอธิบดีของพวกนาค.

^๒ สรีริกฺจ คือการทำกิจเกี่ยวกับร่างกาย
 เช่นถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ.

๑๔. ฉวียา จมฺเมน มํเสน
 นหารุฏฺจิกเกหิ วา
 ยสฺส เอเตน กรณียํ
 ทินฺนํเยว หราตุ โส.
๑๕. สํลิตฺโต อกตญฺญา
 อลฺมปายโน^๑ มมคฺคหิ
 เปฬาย ปกฺขิปิตฺวาน
 กิฬฺเตหิ มํ ทหิ ทหิ.
๑๖. เปฬาย ปกฺขิปนฺเตปิ
 มํ มทฺทนฺเตปิ^๒ ปาณินา
 อลฺมปายเน น กุปฺปามิ
 สึลขณฺทภยา มม.
๑๔. กิจฺจํทวรํทํทวฺยพิวหนํกตฺตํ ทวฺยเนอ
 กตฺตํ เอณํกตฺตํ กระตูกกตฺตํ นึของผูใดม็อย
 ผู้นั้นจงนำเอาส่วนที่เราให้แล้วนั้นไป
 ถัด.
๑๕. เมื่อ(พรานป่า)ผู้อกตัญญูออก(ให้รู้ที่
 เรานอน)แล้ว อลัมปายนพราหมณ์ได้
 (ไป)จับเราตถาคตใส่ไว้ในตะกร้า
 แล้วให้เราแสดงการเล่น ในที่นั้น ๆ
 (เพื่อเลี้ยงชีพ).
๑๖. แม่เมื่ออลัมปายนพราหมณ์ ใส่เรา
 ตถาคตไว้ในตะกร้า แม่เมื่อเขาเอา
 มือบีบเราตถาคต เราตถาคตก็มีไต
 โกรธอลัมปายนพราหมณ์ เพราะเรา
 ตถาคตกลัวว่าสีลจะขาดเสีย.

^๑ ก. อาลมฺพาโน.

^๒ ฉ. สมมท...

๑๗. สุกชีวิตปริจจาโค
 คิณโตปิ ลหุโก มม^๑
 สีสวีตีกุกโม มยห^๑
 ปจวูปุตต^๒ วีย.

๑๘. นีรนตร^๑ ชาตีสถ^๑
 จเชย^๑ มม ชีวิต^๑
 เนว สีส ปภิน^๑เทย^๑
 จตุท^๑ที่ปาน เหตุ^๑ปิ.

๑๙. อภิจา^๑ห สีสร^๑ก^๑ชาย
 สีสปาร^๑มิ^๑ปุ^๑ริ^๑ยา
 น กโร^๑มิ^๑ จิต^๑เต^๑ อณ^๑ณ^๑ต^๑ต^๑
 ปก^๑ชิ^๑ป^๑น^๑ต^๑ปี^๑ เป^๑พ^๑เก^๑ติ.

ภูริ^๑ท^๑ต^๑จ^๑ริ^๑ย^๑ ท^๑ติ^๑ย^๑.

๑๗. การที่เราตถาคต บริจา^๑ค^๑ชี^๑วิต^๑ของ^๑ตน
 เป็น^๑ทาน เป็น^๑การ^๑บริ^๑จา^๑ค^๑ที่^๑เข^๑า^๑ก^๑ว^๑
 การ^๑บริ^๑จา^๑ค^๑เส^๑น^๑ห^๑ญา การ^๑ที่^๑เร^๑า^๑ต^๑ถ^๑-
 ค^๑ต^๑จะ^๑ล^๑ว^๑ง^๑ศี^๑ล (ย^๑อม^๑ป^๑รา^๑ก^๑ฎ) เป็น^๑
 เหมือน^๑การ^๑ที่^๑พ^๑น^๑ปล^๑ฐ^๑ที่^๑จะ^๑ล^๑อย^๑ช^๑ึ^๑น^๑ไป (ใน^๑
 อ^๑า^๑ก^๑าศ).

๑๘. เรา^๑ต^๑ถ^๑า^๑ค^๑ต^๑ส^๑า^๑ม^๑า^๑ร^๑ท^๑ที่^๑จะ^๑ส^๑ละ^๑ชี^๑วิต^๑ของ^๑
 เรา^๑เส^๑ีย แต่^๑มี^๑อ^๑า^๑จ^๑จะ^๑ท^๑า^๑ล^๑าย^๑ศี^๑ล แม^๑
 เพ^๑ร^๑า^๑ะ^๑เห^๑ต^๑ุ^๑แ^๑ง^๑ (การ^๑ไ^๑ต) ท^๑ว^๑ปี ๔ ต^๑ล^๑อด^๑
 ก^๑าล^๑ห^๑ล^๑าย^๑ร^๑อย^๑ช^๑า^๑ติ^๑ห^๑า^๑ระ^๑ห^๑ว^๑าง^๑ค^๑ัน^๑มี^๑ไ^๑ต.

๑๙. อ^๑ีก^๑ป^๑ระ^๑กา^๑ร^๑ท^๑ี่^๑น^๑ึง เพื่อ^๑ที่^๑จะ^๑ร^๑ัก^๑ษา^๑ไว^๑ช^๑ึ^๑ง^๑
 ศี^๑ล เพื่อ^๑จะ^๑ย^๑ัง^๑ศี^๑ล^๑ป^๑าร^๑มิ^๑ไ^๑ท^๑ะ^๑ริ^๑น^๑ุ^๑ร^๑ณ^๑ แม^๑
 เรา^๑ต^๑ถ^๑า^๑ค^๑ต^๑จะ^๑ถู^๑ก^๑อ^๑ล^๑ัม^๑ป^๑าย^๑น^๑พ^๑รา^๑ห^๑ม^๑ณ^๑
 ไ^๑ส^๑ไว^๑ใน^๑ตะ^๑ก^๑ร^๑า เรา^๑ต^๑ถ^๑า^๑ค^๑ต^๑ก^๑็^๑มี^๑ไ^๑ต^๑ท^๑า^๑
 ก^๑ว^๑า^๑ม^๑เป็น^๑อ^๑ย^๑า^๑ง^๑อ^๑น (โก^๑ร^๑ธ^๑เค^๑ื่อ^๑ง) ใน^๑
 จ^๑ิต^๑ฉ^๑นะ^๑นี้^๑แล.

จ^๑ริ^๑ยา^๑แ^๑ง^๑ภู^๑ริ^๑ท^๑ต^๑น^๑า^๑ค^๑ร^๑า^๑ช^๑ที่ ๒ จ^๑บ.

^๑ ก. คิณโตปิ ลหุโก มย.

^๒ ก. อุพุตตนา, อ. อุปุตตนา.

๓. จมฺเปยฺยนาคจรีย^๑

๒๐. ปุณาปรึ ยทา โหมิ
 จมฺเปยฺยโก มหิตฺธิโก
 ตทาปิ ฌมฺมิโก อาสี
 สีลพฺพตสมฺปิโต.

๒๑. ตทาปิ มํ ฌมฺมจารี
 อุปวุฏฺฐํ อุโปสถํ
 อหิตุณฺฑิโก กเหตุวาน
 ราชทวารมฺหิ กิฬติ.

๒๒. ยํ ยํ โส วนฺณํ จินฺตยิ
 นีลํ ปิตฺโลหิตํ
 ตสฺส จิตฺตานุวตฺเตนฺโต
 โหมิ จินฺติตสฺสนฺนิโก.

๓. จรียาแห่งจัมเปยยนาค^๑

๒๐. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด) เป็นจัมเปยยนาคมีฤทธิ์มากนั้น
 เราตถาคตเป็นผู้ประพฤติธรรม (คือ
 กุศลกรรมบถ ๑๐) เพียบพร้อมด้วย
 ศีลวัตร.

๒๑. แม้ครั้งนั้น หมองูจับเราตถาคต ผู้
 ประพฤติธรรม จำศีลอุโบสถ(พาไป)
 ให้แสดงการเล่น อยู่ใกล้ประตูพระ-
 ราชมณเฑียร (ของพระเจ้าอุคคเสนะ
 เมืองพาราณสี).

๒๒. หมองูนั้น คิดเอาสี่ใด ๆ ก็สี่เขียว
 สี่เหลือง หรือสี่แดง เราตถาคตก็
 อนุวัตรตามความคิดของเขา จำแลง
 กายให้สี่เหมือนที่เขาคิด.

^๑ ขุ. ขา. ๒๗/๔๔๘,
 โป. ก. จมฺเปยฺยจรีย.

^๑ นาค คืองูใหญ่ในบทประพันธ์.

๒๓. ถลั กเรยฺย อุกกั
 อุทกมฺปิ ถลั กเร
 ยทินฺนุตสฺส กุปฺเปยฺย
 ขณฺเณ ฉาริกั กเร.
๒๔. ยทึ จิตฺตวสี เหสฺสั
 ปริหาสิสฺสามิ สีลโต
 สีเลน ปริหีนฺสฺส
 อุตฺตมตฺโต น ลีชฺฌติ.
๒๕. กามั ภิชฺชตฺถุ ยั กาโย
 อีเชว วิกรียตฺถุ
 เนว สีลั ปภินฺนฺเตยฺย
 วิกรินฺเต ภูสั วียาติ.
- จมฺเปยฺยนาทจริยั ตติยั.

๒๓. เราตถาคต(อาจ)ทำบก(คือแผ่นดิน)
 ให้เป็นน้ำก็ได้ ทำน้ำให้เป็นบกก็ได้
 ถ้าวาเราตถาคตโกรธเคืองหมองุ่น
 ก็จะพึงทำเขาให้เป็นเฒ่าโดยฉับพลัน.
๒๔. ถ้าเราตถาคต จักเป็นไปตามอำนาจ
 จิต ก็จักเสื่อมจากศีล เมื่อเรา
 ตถาคตเสื่อมจากศีลแล้ว ประโยชน์
 อันสูงสุดย่อมไม่สำเร็จ.
๒๕. กายนี้จึงแตกกระจายไป (เหมือน
 กำไธล ที่บุคคลซัดไปในลมพายุ) ณ
 ที่นี้แหละ เมื่อซากศพกระจัดกระจาย
 ไปอยู่ดู่จกำไธลก็ตามที่ เราตถาคต
 จะไม่ทำลายศีลเป็นอันขาด ฉะนั้นแล.
- จริยาแห่งจัมเปยยนาคที่ ๓ จบ.

๔. จูปิโธธรียา^๑

๒๖. ปุณาปรึ ยทา โหมี
 จูปิโธธิ สุสีลวา
 ภวํ ทิสฺวาน ภยโต
 เนกขมมํ อภินิกฺขมิ.

๒๗. ยา เม ทุติยิกา อาลี
 พุราหมณี กนกสนฺนิภา
 ส่าปี วมฺเฏ อนเปกฺษา
 เนกขมมํ อภินิกฺขมิ.

๒๘. นีราลยา ฉินฺนพนฺธุ
 อนเปกฺษา กุเล คณ
 จรฺนตา กามนิกมํ
 พาราณสี อฺปาคมุ.

๔. จรียาแห่งจูปิโธธาบส

๒๖. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคตบวช
 เป็นคาสชื่อจูปิโธธิ มีศีล(คือปรกติ
 ประพฤติ) ดี ครั้งนั้น เราตถาคต
 ไต่ออกสู่เนกขัมมะ เพราะเห็นภพ
 (มีกามภพเป็นต้น) โดยความเป็นภัย.

๒๗. นางพราหมณี ผู้มีผิวพรรณดั่งทองคำ
 ผู้ภรรยาเก่าของเราตถาคต ก็เป็นผู้
 ไม่มีความหวังใจ ในวัฏฏะ ไต่ออกสู่
 เนกขัมมะ(บวชเป็นคาสสินี).

๒๘. เราทั้งสอง ตัดพวกพ้องไต้อาค ไม่มี
 ความอาลัย ไม่มีความหวังใจ ใน
 ตระกูลอุปัฏฐาก(และ)หมู่คณะ เทียว
 ไปยังหมู่บ้านนอยใหญ่ เขาไปไกล
 พระนครพาราณสี.

^๑ ขุ. ขา. ๒๗/๒๗๘.

๒๙. ทตฺถ วสาม นิปกา
 อัสสํฐา กุเล คณเ
 นีรากุเล อปฺปสทฺเท
 ราชฺชุยฺยานเ วสามุโก.
๓๐. อุตฺถยานทสฺสนํ คนฺตฺวา
 ราชา อทฺทสํ พฺราหฺมณํ
 อุปคฺมม มมํ ปุจฺฉิ
 ตฺตฺยฺเยหฺสา กา กสฺส ภาริยา.
๓๑. เอวํ วุตฺเต อหนฺตสฺส
 อิทํ วจฺนมฺพรวี
 น มยฺหํ ภาริยา เอสา
 สหฺมมา เอกสาสนี.
๓๒. ทิสฺสา สารตฺตคฺชิโต
 กาหา เปตฺวาน เจฏฺเฏ
๒๙. เราทั้งสองมีปัญญารักษาตนไม่คลุกคลี
 ในตระกูลและคณะ พำนักอยู่ ณ ที่ไกล
 พระนครพาราณสีนั้น เราทั้งสองอยู่
 ในพระราชอุทยาน อันไม่เคลื่อนกล่น
 (ควยฝูงชนเขาออก) ปราศจากเสียง
 (รบกวณ).
๓๐. พระราชาเสด็จประพาสพระราชอุท-
 ยาน ทรงเห็นนางพราหมณี ได้เสด็จ
 เขามาหา แล้วตรัสถามเราตถาคต
 ว่า นางพราหมณีนี้เป็นอะไรกับท่าน
 เป็นภรรยาของใคร.
๓๑. เมื่อพระราชาตรัสอย่างนี้แล้ว เรา
 ตถาคตได้ทูลคำนี้นี้แด่พระราชานี้ว่า
 นางพราหมณีนี้ มิใช่ภรรยาของ
 ข้าพเจ้า แต่เธอมีธรรมร่วมกัน มีคำ
 สั่งสอนเป็นอันเดียวกัน.
๓๒. พระราชาทรงมีพระหฤทัยกำหนดและ
 ปฏิพัทธ์ในนางพราหมณีนั้น จึงทรง

- นิปปีพยุโต พลสา
อนฺเตปุรี ปเวสยิ.
๓๓. โอทปตฺติกิยา^๑ มยฺหํ
สหชา^๒ เอกสาสนี
อากทฺมิตฺวา นยฺนตฺติยา
โกโป เม อุปฺปชฺชณ.
๓๔. สหโกเป สมุปฺปนฺเน
สีลพฺพตฺมณฺสุสรี
ตตฺถเว โกปํ นิคฺคณฺหิ
นาทาสี วทฺมิตฺตฺปริ^๓
๓๓. นินฺเมือภรรยาเกา (แต่ครั้งเป็น
คฤหัสถ์)ของเรตถาคตฺตมฺมึชาตฺติ (คือ
การบรรพชา)รวมกัน มีคำสอนเป็น
อันเดียวกัน ถูกจุดครานำออกไปอยู่
(ตอหนา) ความโกรธได้เกิดแล้ว
แกเรตถาคต.
๓๔. พรอมกับที่เกิดความโกรธ เรตถาคต
ระลึกลงถึงลวตฺตรไต จึงขมความโกรธ
ไว ฌ ที่อาสนะนั้นเอง มิให้ความ
โกรธเจริญยิ่งขึ้นไปอีก.

^๑ ก. โอทปตฺติกิยา.

^๒ ก. สหชาตา.

^๓ อ. วทฺมิตฺตฺปริ.

๓๕. ยทิ ตํ พุราหมณี โภจิ
 โภฏฺเฏยฺย ติณฺหสฺสตุตฺติยา
 เนว สึลํ ปภินฺนฺเตยฺยํ
 โปธิยาเยว การณา.

๓๖. น เมสา พุราหมณี เทสุสา
 นปิ เม พลํ น วิชฺชติ
 สัพพญฺญุตํ ปิยํ มยฺหํ
 ตสฺมา สึลานุรุกฺขิสฺสนฺติ.

จูฬโพิธิจริยํ จตุตฺถํ.

๓๕. ถ้าใคร ๆ จะพึงเอาหอกอันคมกริบ
 แขนงนางพราหมณ์นั้นเสีย เราตถาคต
 ก็ไม่พึงทำลายศีลเป็นอันขาด เพราะ
 เหตุแห่งพระโพิธฺยานนั้น.

๓๖. เราตถาคตจะเกลียดชังนางพราหมณ์
 นี้ก็หามิได้ ทั้งกำลังของเราตถาคต
 จะไม่มีก็หามิได้ แต่เพราะพระ-
 สัพพญฺญุตญาณเป็นที่รักของเราตถาคต
 เหตุคั้งนั้น เราตถาคตจึงรักษาศีลไว้
 ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งจูฬโพิธคาบสที่ ๔ จบ.

๕. มหิสราษจริย

๕. จริยาแห่งพญามหิงส์

๓๗. ปุณาปรึ ยทา โหมิ
 มหิโส^๑ ปวนจารโก
 ปวพณกาโย พลวา
 มหนโต ภิมทสฺสโน.

๓๗. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด) เป็นกระปือ มีกายอ้วนลำใหญ่
 โต แลดูนากแล้ว มีกำลัง(มาก) เทียว
 อยู่ในป่าใหญ่นั้น.

๓๘. ปพภาเร กิริทุกฺเค^๒ จ
 รุกฺขมุเล ทกาสฺเย
 โหเตตฺถ จานํ มหิสานํ
 โภจึ โภจึ ตหิ ตหิ.

๓๘. พื้นที่ไร ๆ ในป่าใหญ่นั้นเป็นที่พำนัก
 อาศัยของพวกกระปือ (ป่า) มีอยู่ที่
 เง่อมเขา ที่ภูเขา ซึ่งมีทางไปมาได้
 ยากที่โคนไม้ แลที่ใกล้บึง (เราได
 เทียวไปในที่) นั้น ๆ.

๓๙. วิจรฺนโต พุรหารณฺเณ
 จานมทฺทส ภาทกํ
 ตํ จานํ อุปกนฺตวาน
 ติฏฺฐามิ จ สยามิ จ.

๓๙. เมื่อเราตถาคต เทียวไปอยู่ ได้เห็น
 สถานที่อันเจริญ (น่าสำราญ) ใน
 ป่าใหญ่ จึงเข้าไปพักยืนและนอนอยู่
 ยังที่นั้น.

^๑ ฉ. อ. มหิโส.

^๒ ส. วนทุกฺเค.

๔๐. อเถตถ กปี มากนุตฺวา
 ปาโป อนริโย ลหุ
 ขนฺธเ นลาเต ภมุเก
 มุตฺเตติ โอทเทติ^๑ ตံ.
๔๑. สกปี ทิวสํ ทุตฺยํ
 ตตฺยํ จตุตฺถํปิจ
 ทุเสติ มํ สพฺพกาลํ
 เตน โทมิ อุปฺทฺโต.
๔๒. มมํ อุปฺทฺตํ ทิสฺวา
 ยกฺโข มํ อิทฺมพฺรวิ
 นาเสเหตํ จวํ ปาปํ
 สิงฺเคหิ จ ขุเรหิ จ.
๔๐. ครั้งนั้น มีกระบี่ (สิงป้าตัวหนึ่ง)
 เป็นสัตว์ลามกหลุกหลิก ไม่ประเสริฐ
 มา ณ ที่นี้แล้วถวายปัสสาวะ ถวาย
 อุจจาระรดเราตถาคต (ผู้เกิดเป็น
 กระบี่) นั้น ที่คอ ที่หน้าผาก และ
 ที่หัว.
๔๑. กระบี่นั้น ประทูลร้ายเราตถาคต
 ทุกครั้ง ตลอดวัน (มิใช่แต่) วันที่ ๒
 วันที่ ๓ (และ) วันที่ ๔ (เท่านั้น)
 แต่เราตถาคตถูกกระบี่นั้นเบียดเบียน
 แล้วตลอดกาลทั้งปวง.
๔๒. ยักษ์(คือรุกขเทวดา)เห็นเราตถาคต
 ถูกกระบี่เบียดเบียนแล้ว ไต่กล่าวคำ
 นี้กะเราตถาคตว่า ท่านจงยังเจ้า
 กระบี่ชั่วช้ำลามกตัวนี้ ให้พินาศด้วย
 เขาและกบเสี้ยเถิด.

^๑ ส. ม. โอทเนติ.

๔๓. เอวัง วุฑฺฒเต ตทา ยถุเช
 อหํ ตํ อิทมพฺรวิ
 กิ ตฺวํ มกฺขเสลี กุณฺเปน
 ปาเปน อนริเยน มํ.

๔๔. ยทิหนฺตสฺส ปกฺขุเปยฺยํ
 ตโต หีนฺตโร ภเว
 สึลฺลจ เม ปภิชฺเชยฺย
 วิญฺญ จ ทรเหยฺยุ มํ.

๔๕. หีพิทา ชีวิทา วาปิ
 ปริสุทฺธเชน มตํ วรํ
 กุยาหํ ชีวิทเหตุปิ
 กาหามิ ปรเหจฺนํ.

๔๖. มเมวಾಯํ มณฺณมาโน
 อณฺเณเปวํ กริสฺสตี
 เตว ตสฺส วธิสฺสนฺตี
 สวา เม มุตฺติ ภวิสฺสตี.

๔๓. เมื่อยกษณกล่าวอย่างนั้นแล้ว ในกาลนั้น
 เราตถาคต ได้กล่าวคำนี้กะยกษณนั้น
 ว่า เหตุไฉน ท่านจึงยังข้าพเจ้าให้
 แปรเป็นนควยซากศพ อันลามก ไม่
 ประเสริฐกว่าเลย.

๔๔. ถ้าข้าพเจ้าโกรธกระប់ตัวนั้น ข้าพเจ้า
 ก็จะเป็นผู้ที่เร็วกว่ากระប់ตัวนั้น ที่ล
 ของข้าพเจ้าต้องแตกทำลายไป และ
 วิญญูชนก็จะต้องติเตียนข้าพเจ้าด้วย.

๔๕. ข้าพเจ้าเป็นผู้บริสุทธิ์ คายเสียยัง
 ประเสริฐกว่า ความเป็นอยู่ที่น่าละ
 อาย ข้าพเจ้าจักทำการเบียดเบียน
 ผู้นั้น เพราะเหตุแห่งชีวิตใดอย่างไร.

๔๖. กระប់ตัวนี้ เมื่อมันเข้าใจผู้นั้นว่าเป็น
 ค้าง(ตัว)ข้าพเจ้า ก็จักทำอย่างนี้กับ
 ผู้นั้น พวกเขาก็จักฆากระប់ตัวนั้นเสีย
 ความพินนั้นก็จักมีแก่ข้าพเจ้าเอง.

๔๖. หีนมชฺฌิมอุกฺกฏเจ

สหนฺโต อวมานิตํ

เอวํ ลภติ สปุပ္พโย

มนสา ยถापตฺถิตนฺติ.

มหิสฺราชจริยํ ปญฺจมนํ.

๔๗. ผู้มีปัญญาออกกลั่นซึ่งความคูหื่นของคน
ชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูงได้ ย่อมได้
(คือบรรลุ)พระสัพพัญญุตญาณ ตามใจ
ปรารถนาอย่างนี้ ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งพญามหิงส์ที่ ๕ จบ.

๖. รุรัมมิคราชจรีย^๑

๔๘. ปุณาปรึ ยทา โหมิ
 สุตตตกนกสนุนิโก
 มิคราชา รุรุ นาม
 ปรมลีสมาหิโต.
๔๙. รุมเม ปเทเส รุณเธิเย
 วิวิตเต อมนุสเสเก
 ตตถ วาสึ อุปคณฉิ
 กงคาภูเล มโนรเม.
๕๐. อถ อุปริคงกาย
 ธนิเกหิ ปรีปีพิโต
 ปุริโส กงกาย ปตติ^๒
 ชีวามิ วา มรามิ วา.

๖. จรียาแห่งพญาเนอรุรุ

๔๘. อีกครั้งหนึ่งเมื่อครั้ง เราตถาคต(เกิด)
 เป็นพญามฤคชื่อรุรุ มีสี่คล้ายทองคำ
 ที่หลอมกว้างดีแล้ว ตั้งมั่นแล้ว ในศิลา
 อย่างสูงที่สุดนั้น.
๔๙. เราตถาคตเข้าไปพำนักอยู่ ณ พื้นที่
 นารันรมย์ ริมฝั่งแม่น้ำคงคาอันเป็น
 รมณีสถานเจียบส่งดีปราศจากมนุษย์
 (สัญจรไปมา) เป็นที่นารันรมย์ใจนั้น.
๕๐. เมื่อเราตถาคตอยู่ ณ ที่นั้น มีบุรุษ(คน
 หนึ่ง)ถูกเจ้าหนี้ยี่หลายคน รุมล้อมทวง
 หนี้ยี่ทางเหนือแม่น้ำคงคา (จึงรีบหนี)
 เลยพลัดตกลงในแม่น้ำคงคา (เขา)
 คิดว่าเราจะรอดชีวิต หรือจะตายไป
 (เจ้าหนี้ยี่จะไม่ตองทวงหนี้ยี่อีกแล้ว).

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๓๕๕.

^๒ ก. ปตติ.

๕๑. รตฺตฺนทิวํ โส คงฺกาย
 วุฑฺฒาโน มโหฺทเก
 รวนฺโต กรุณฺ รวํ
 มชฺเฌ คงฺกาย คจฺจติ.
๕๑. เขาถูกกระแสน้ำในแม่น้ำคงคาพัดพา
 ลอยไปตามลำน้ำใหญ่ ตลอดวันตลอด
 คืน จึงร้องขอความช่วยเหลือไปใน
 ทามกลางแม่น้ำคงคา.
๕๒. ตสฺสํ สทฺทํ สุตฺวาน
 กรุณฺ ปรีเทวโต
 คงฺกาย ตีเร จตฺวาน
 อปฺจุฉิ โกลิ ตฺวํ นโร.
๕๒. เราตถาคต ได้ยินเสียงของบุรุษนั้น
 กำลังคร่ำครวญอยู่ เป็นภาวะที่น่า
 สงสาร จึงไปยืนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา
 แล้วถามว่า ท่านเป็นใคร.
๕๓. โส เม ปุณฺโณ จ วิทยาภาสิ
 อตฺตโน การณํ ททา
 ธนิกะหิ ภีโต ตสิโต
 ปกฺขนทฺทํ^๑ มหานที.
๕๓. เมื่อเราตถาคตถามแล้ว บุรุษนั้นได้
 แจงเหตุของตนในกาลนั้นว่า ข้าพเจ้า
 ถูกเจ้าหน้หลายคน ทำให้สะดุ้งกลัว
 จึงพลัดตกลงสู่แม่น้ำใหญ่.
๕๔. ตสฺส กตฺวานํ การุณฺณํ
 จชิตฺวา มม ชีวิทํ
 ปวีลิตฺวา นีหริณฺตสฺส
 อนุธการมฺหิ รตฺตฺติยา.
๕๔. เราตถาคต ทำความกรุณาแก่บุรุษนั้น
 จึงยอมสละชีวิต ของเราตถาคตให้
 เป็นทาน (วายน้ำ) เขาไป นำเขา
 ออกมา (จากที่นั้น) ในเวลารাত্রี
 อันมีคมิต.

^๑ ก. ปกฺขนฺโนมฺ, อ. ปกฺขนฺโตทฺ.

๕๕. อสุตฤตถกาลมถมาย
 ตสุส่าหิ อิทมพรวี
 เอกนตุ วริ ยาจามิ
 มา มิ กสุสจิจิ ปาวท.

๕๕. เราตถาคต รุกาลแห่งประโยชนว่า
 เขาใดความปลอดโปร่งใจ (หาย
 เหน็ดเหนื่อย)แล้ว ไทกลาวแก่เขา
 คังนี้ว่า ข้าพเจาจะขอพรกับท่าน
 ประการหนึ่ง ท่านจงอย่าบอก(ตัว)
 ข้าพเจาแก่ใคร ๆ.

๕๖. นคร กนตุวาน อาจิกุขิ
 ปุจฉิตโต ธนเหตุโก
 ราชานัน โส คเหตุวาน
 อุปคณฉิ มมนตุกิก.

๕๖. เขาเป็นคนที่มีความดี(ความดี)ด้วย
 ทรัพย์เป็นเหตุ ครั้นกลับไปยังพระ-
 นครแล้ว เมื่อพระราชอาตราสั่งถามไต่
 กราบทูล (ให้ตรงทราบ) แล้วพา
 พระราชา เขามายังสำนักของเรา
 ตถาคต.

๕๗. ยาวตา กรณิ สัพพิ
 รณโย อาโรจิต มยา
 ราชา สุตวาน วจัน
 อสุ ตสุส ปกปยุยิ

๕๗. เราตถาคต กราบทูลการกระทำทุก-
 อยางโดยตลอดแด่พระราชา พระ-
 พระราชาทรงสดับคำ(ของเราตถา-
 คต)แล้ว ทรงสอตลูกศรจะยิงบุรุษนั้น

^๑ ก. การณ.

อิธเว มาภูยิสฺสามิ
มิตฺตทพฺภิกิ อนริยํ.

ควยมีพระคำรัสว่า จักมาอนารยชน
ผู้ประทุษร้ายมิตร เสีย ฌ ที่นี้แหละ.

๕๘. ตมห์ อนุรกฺขนฺโต
นิมฺมินิ มม อตุตฺตนา.

๕๘. เราตถาคตเมื่อจะตามรักษา (ชีวิต)
ผู้ประทุษร้ายมิตรนั้นไว้ จึงได้ขอแลก
เปลี่ยนตัวของเราวา ข้าแต่พระ-
มหาราช ขอพระองค์ทรงหยุดก่อน
ข้าพเจ้านี้ ขอเป็นผู้กระทำตามพระ
ราชประสงค์ของพระองค์.

ติฏฺฐเตโส มหาราช
กามกาโร ภวามิ เต.

๕๙. อนุรกฺขิ มม สิลิ
นารฺกฺขิ มม ชีวิทํ
สิลวา หิ ตทา อาสิ
โพธิยาเยว การณาติ.

๕๙. เพราะว่าในกาลนั้น เราตถาคตอนุ-
รักษศีลของเราตถาคต จะได้รักษา
ชีวิตของเราตถาคตก็หาไม่ เพราะ
ว่า ในกาลนั้น เราตถาคตเป็นผู้มีศีล
เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น-
แล.

รฺรุมิคราชจริยํ ฉฏฺฐํ.

จริยาแห่งพญาเนอรุรุที่ ๖ จบ.

๗. มาตังคจริย^๑

๖๐. ปุณาปรียทา โหมิ
ชฎิโล อุกคตาปโน
มาตังโค นาม นาเมน
สีลวา สุตมาหิโต.
๖๑. อหฺยจ พุราหฺมโณ เอโก
คฺงฺกาภูเล วสามุโก
อหฺ วสามิ อฺปริ
เหมฺจฺจา วสติ พุราหฺมโณ.
๖๒. วิจฺรนฺโต อฺนุกฺลฺมฺหิ
อฺหฺธึ เม อสุสมทฺทส
ตตฺถ มํ ปริภาเสตฺวา
อภิสฺปิ มุทฺธผาลนํ.

๗. จริยาแห่งมาตังคชฎิล

๖๐. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคตบวช
เป็นชฎิล เมื่อกล่าวโดยนามมีนามว่า
มาตังคะ มีตบะ (คือความเพียร
เผากิเลส) อันแรงกล้า มีศีล มีใจ
ตั้งมั่นแล้วนั้น.
๖๑. เราตถาคตและพราหมณ์คนหนึ่ง รวม
สองคนอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา เรา
ตถาคตอยู่ข้างเหนือ(แม่น้ำ)พราหมณ์
อยู่ข้างใต้.
๖๒. พราหมณ์เที่ยวไปตามริมฝั่ง เห็น
อาศรมของเราตถาคต ข้างเหนือ
บริภาษเราตถาคต ณ ที่นั้นแล้วสาป
แข่งให้เราศิโรราบแตก.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๔๐๔.

๖๓. ยทิหนุตสุส ปกุปุเปยฺย
 ยทิ สीलํ น โภปเย
 โอโลเกตุวานหนุตสุส
 กเรยฺย จาริกํ วย.

๖๔. ยํ โส ตทา มํ อภิสปิ
 กุปีโต ทุฏฺฐมานโส
 ตสุเสว มตฺถเก นิปติ
 โยเคน ตํ ปโมจยิ.

๖๕. อนุรกฺขิ มม สीलํ
 นารกฺขิ มม ชีวิทํ
 สीलวา หิ ตทา อาลี
 โภธียาเยว การณาติ.
 มาตงฺคจริยํ สตุตมํ.

๖๓. ถ้าเราตถาคต โกรธเขา(กิต) ถ้า
 เราตถาคต ไม่รักษาศील(กิต)เพียง
 เราตถาคตแลดูเขาเท่านั้น ก็อาจทำ
 เขาให้เป็นคจฺเถาได้.

๖๔. คำสาป(ให้เราศีระษะแตก)ที่เขาเฝ้าใจ
 โกรธประทุษร้ายสาปแข่งเราตถาคต
 ในกาลนั้น ก็จะตกลงบนศีระษะของ
 เขาเอง เราตถาคตไต่ยังเขาให้พ้น
 แลว(จากคำสาป)ควยอุบายอันควร.

๖๕. เพราะว่าในกาลนั้น เราตถาคตเป็น
 ผู้มีศีล (และ) เพราะเหตุแห่งพระ
 โภธิญาณเท่านั้น เราตถาคตจึงได้
 อนุรักษศีลของเรา หาใช้รักษาศีล
 ของเราตถาคตไม่ ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งมาตังคชฎิลที่ ๗ จบ.

๘. ธัมมเทวปุตฺตจริย^๑

๖๖. ปุณาปรียทา โหมิ
 มหาปกฺโข^๒ มหิตฺธิโก
 ธมฺโม นาม มหายกฺโข
 สัพพโลกานุกมฺปกโก.

๖๗. ทส กุสลกมฺมปถ
 สฺมาทเปนฺโต มหาชนํ
 จรามิ คามนิกมํ
 สมิตฺโต สปริชฺชโน.

๖๘. ปาโป กทริโย ยกฺโข
 ทีเปนฺโต ทส ปापถ
 โสเปตฺถ มหิยา จรติ
 สมิตฺโต สปริชฺชโน.

๘. จริยาแห่งธัมมเทวบุตร

๖๖. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด)เป็นมหาฤษี (คือเทพบุตร)
 ชื่อธัมมเทวบุตรผู้มีบริวารมาก มีฤทธิ์
 มาก เป็นผู้ดูแลเคราะห์ชาวโลก
 ทั้งปวงนั้น.

๖๗. เราตถาคต พร้อมมิตร (และ) บริวาร
 ชน เทียวชักชวนมหาชน ตามหมู่บ้าน
 น้อยใหญ่ ให้สมาทานกุศลกรรมบถ
 ๑๐ ประการ.

๖๘. มีฤษีบาป (กระด้าง) และตระหนี่
 (ชื่อธัมมเทวบุตรอีกคนหนึ่ง) เขา
 พร้อมควยมิตรและบริวารชน ก็เทียว
 แสดงธรรมอันเป็นบาป ๑๐ ประการ
 อยู่ใกล้พื้นแผ่นดิน (ในชมพูทวีป) นี้.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๓๐๗.

^๒ ก. ม. เทสกุโข, ฮิ. มหายกฺโข.

๖๙. ธัมมวาที อธมโม จ
 อุโภ ปจฺจนิกา มยํ
 ชฺเร ชฺรํ ฆฏฺฏยนฺตา
 สมิมหา ปฏิปเต อฺโภ.

๗๐. กลโห วตฺตตี เกสฺมา
 กลฺยาณปาปกสฺส จ
 มคฺคา โอกฺกมฺนตฺถาย
 มหายุทฺโธ อฺปฏฺฐิโต.

๗๑. ยทิหนฺตสฺส กปฺเปยฺยํ
 ยทิ ภินฺเต ตโปคฺณํ
 สหปริชนํ ตสฺส
 รชฺฏํ กเรยฺยหํ.

๗๒. อภิจาหํ สีลรฺกฺขาย
 นิพฺพาเปตฺวาน มานสํ

๖๙. เราทั้งสองคือ ธัมมวาทีเทพบุตรและ
 อธัมม(วาที)เทพบุตร เป็นข้าศึกแก่กัน
 เราทั้งสอง (นั่งรถ) เผชิญหน้า ส่วน
 ทางกัน จอนรถของฝ่ายหนึ่งกระทบ
 จอนรถของอีกฝ่ายหนึ่ง.

๗๐. การทะเลาะอันน่าสะพรึงกลัวระหว่าง
 หมุกัลยาณเทพบุตร และบาปเทพบุตร
 เป็นไปอยู่ มหายุทธานุ เพื่อต้องการ
 ให้อีกฝ่ายหนึ่งหลีกทางให้ ไคปราภฏ
 ขึ้นแล้ว.

๗๑. ถ้าวาเราตถาคต โกรธธัมมวาที-
 เทพบุตรนั้น ถ้าวาเราตถาคตทำลาย
 คุณ คือ ตบะ (ของเรา) เสีย
 เราตถาคต อาจทำธัมมเทพบุตรนั้น
 พรอมทั้งชนบริวารให้ เป็นคฺจฺจฺฐลิกฺโก.

๗๒. อนึ่ง เพื่อจะรักษาดีไว้ เราตถาคต
 จึงยังความปรารถนาแห่งใจ ให้สงบ

<p>สห ชเนโนกุกมิตวา
ปถ ปาปสฺสทาสน्ह.</p>	<p>ระงับแล้ว พร้อมทั้งหมู่ชนบริวารได้
หลีกทางให้แก่อธัมมเทวบุตรผู้บาปแล้ว.</p>
<p>๑๓. สห ปถโต โอกุกนฺเต
กตฺวา จิตฺตสฺส นีพฺพุตี
วิวรํ อทาสี ปจฺวี
ปาปยกฺขสฺส ทาวเทตี.
ธมฺมเทวปุตฺตจฺริยํ อฏฺฐมํ.</p>	<p>๑๓. พร้อมกับเมื่อเราตถาคตทำจิตให้สงบ
ระงับ หลีกทางให้ แผ่นดินได้ให้ช่อง
แก่ยักษ์บาปในที่นั้นแล.
จริยาแห่งธัมมเทวบุตรที่ ๘ จบ.</p>

๙. อลีนสตุฏฺจจริย^๑

๗๔. ปญฺจาลรฎฺเฐ นกรวเร
 กปิลาย^๒ ปุรุคฺคเม
 ราชา ชยทฺทีโส นาม
 ลีลคฺคณมุปากโต.
๗๕. ตสฺส รณโณ อหํ ปุคฺคโต
 สุตตมฺโม สุตฺตีลวา
 อลีนสตุฏฺโต คณวา
 อนุรคฺขปริชโน^๓ สทา.
๗๖. ปิตา เม มิควํ กนฺตุวา
 โปริสาทํ อุปากมิ
 โส เม ปิตุมคฺคเหสี
 ภกฺโขสิ มม มา จลี.

๙. จริยาแห่งอลีนสตุฏฺกุมาร

๗๔. ในนครอันประเสริฐ แคว้นปัญจาลรัฐ
 เมืองอันสูงส่ง มีพระราชานาม
 ว่า พระเจ้าชัยทีสะ ทรงเมืองกบิล
 พระองค์ทรงประกอบด้วยลีลคุณ.
๗๕. เราตถาคตเป็นราชบุตรของพระราช
 พระองค์นั้น มีนามว่า อลีนสตุฏฺกุมาร
 เป็นผู้มั่งคั่งอันใดสัปดาห์แล้ว มีลีลอัน
 งาม มีคุณ(ของพระมหาบุรุษ)อนุรักษ
 บริวารชนทุกเมื่อ.
๗๖. พระบิดาของเราตถาคต เสด็จประ
 พาสลาเนื้อ ไคเสด็จเข้าไปไกลพญา
 โปริสาท (มนุษย์กินคน) เขาได้จับ
 พระบิดาของเราตถาคตไว้ด้วยคำว่า
 ท่านเป็นนักฆาตกรของเราอย่าไหว
 คิง.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๔๘๔, โป. ก. ชยทิสจจริย.

^๒ ก. กปฺปิลาย.

^๓ อ. อนุตตรปริชโน.

๑๗. ตสุส ตั วจัน สุตวา
 ภิโต ตลิตเวธิโต
 อรุณมุโก^๑ อหุ ตสุส
 ทิสฺวาน โปริสาทกั.

๑๘. มิกว คเหตุวา มุณฺจสุส
 กตฺวา อากมนํ ปุน
 พฺราหฺมณฺสุส ฐนํ ทตฺวา
 ปิตา อามนฺตยิ มม.

๑๙. รชฺชํ ปุตฺต ปฏฺิปชฺช
 มา ปมชฺช^๒ ปุริ อิทํ
 กตํ เม โปริสาทน
 มม อากมนํ ปุน.

๑๗. พระบิดาของเราตถาคต ทอดพระ-
 เนตรเห็นพญาโปริสาท ไต่ทรงสลับ
 ถ้อยคำนั้นของเขาแล้ว ทรงตักพระทัย
 กลัว สะดุ้ง หวาดหวั่น ทรงมีพระ-
 เพลา(ขา)แข็งกระด้าง(ไม่สามารถ
 จะเสด็จหนีไปได้).

๑๘. พระบิดา ทรงขอผลัดกับโปริสาทว่า
 ท่านจงถือเอาเนื้อมฤค แล้วปล่อย
 ขาพเจ้าไป(ก่อน)เถิด (ทรงทำสัจ)
 ว่าจะกลับมาอีก ครั้นทรงพระราช-
 ทานทรัพย์แก่พราหมณ์แล้ว ตรัสเรียก
 เราตถาคตมา มีพระคำรัสว่า.

๑๙. นี่แน่ะลูก เจ้าจงปกครองราชสมบัติ
 (จงรักษา) เมืองนี้ไว้ อย่าประมาท
 พอทำปฏิญาณไว้ กับโปริสาทแล้วว่า
 พอจะกลับมาอีก.

^๑ อี. อรุณมุโก.

^๒ ฉ. ปมชช.

๘๐. มาตุปิตุ จ วนฺทิตฺวา

นิมฺมินิตฺวาน อุตฺตนา^๑

นิกฺขมิตฺวา ธนฺ์ ขกฺค

โปริสาทมฺพาคมฺมี.

๘๐. เราตถาคต ถวายบังคมพระมารดา

และพระบิดาแล้วบริจาคนสะพายธนู

เหน็บพระขรรค์ ออกไปหาโปริสาท.

๘๑. สสฺตถฺถตฺตูปคต

กทาจิ โส ตสฺสิสฺสตี

เตน ภิชฺชิสฺสตี สีส

ปริตฺตาสํ กเต มยฺ.

๘๑. เราตถาคตคิดอีกว่า บางทีโปริสาท

นั้นเห็นเรามีมือถือคัสตราเข้าไปใกล้

จะสะกูดแล้ว เมื่อเราทำความสะกูด

แล้วไห้แก่โปริสาทนั้น คีล(ของเรา)

ก็จ๊กแตกทำลายไปด้วยเหตุนั้น.

๘๒. สีสขณฺทภยา มยฺหิ

ตสฺส เทสฺสํ น พฺยาหริ

เมตฺตจิตฺโต หิตวาที

อิทํ วจนฺมพฺรวิ.

๘๒. เพราะเราตถาคตกลัวว่า คีลจะขาด

จึงปลดคัสตราอันน่าเกลียดซ้งแก่โปริ

สาทนั้นทิ้งไปเสีย แต่ได้ตั้งจิตเมตตา

พาที่ถ้อยคำที่เป็นประโยชน์ ได้กล่าว

คำนี้ว่า.

^๑ ก. อุตฺตาน.

๘๓. อุชฺชเลหิ มหาอคุติ
 ปปติสฺสามิ รุกฺขโต
 ตฺวํ ปกุกกาลมณฺฑาย^๑
 ภกฺขย มํ ปิตามหา.

๘๔. อิติ สึลวตํ เหตุ
 นารุกฺขี มม ชีวิตํ
 ปพฺพาเชลี จหํ ตสฺส
 สทา ปาณาติปาตีกนฺติ.

อลีนสัตตจรีย์ นวมํ.

๘๓. ขอท่านจงจุดไฟกองใหญ่(เตรียมไว้)
 ข้าพเจ้าจักกระโดดลงมาจากต้นไม้
 ท่านผู้เป็นพระบิดา^๑ เมื่อท่านรู้กาล
 เวลาว่าข้าพเจ้าสุกแล้ว ก็จงกิน
 ข้าพเจ้าเถิด.

๘๔. เราตถาคต(สละ)ชีวิตของเรารักษา
 ชีวิตพระบิดาไว้ เพราะเหตุพระบิดา
 เป็นผู้ทรงศีล (อย่างเดียวกับท่านนั้น)
 หามิได้ เราตถาคตไต่ยังพญาปรีสาท
 ผู้มีปรกติฆ่าสัตว์ทุกเมื่อ ให้วชแล้ว
 (ถวาย) ฉะนั้นแล.

จรียาแห่งอลีนสัตตกุมารที่ ๔ จบ.

^๑ ก. สุปกุกกาลมณฺฑาย.

^๑ พญาปรีสาทเดิมเป็นเชษฐาของพระเจ้า
 ชัยทีสะธูกนางยักษ์จับไปแต่แรกเกิด.

๑๐. สังขपालจริย^๑

๘๕. ปุณาปรียทา โหมิ
 สังขปาโล มหิตุธิโก
 ทาจาอุโธ โฆรวิสโส
 ทวีชีโวห อรคามิภู.
๘๖. จตุปปเถ มหามคฺเค
 นานาชนสมากุเล
 จตุโร องฺเค อธิฏฺจาย
 ตตฺถ วาสมกฺปฺปยิ.
๘๗. ฉวียา จมฺเมน มํเสน
 นหารุฏฺจิกเกหิ วา
 ยสฺส เอเตน กรณียํ
 ทินฺนํเยว หราตุ โส.
๘๘. อทฺทสฺสุ โภชปฺตฺตา
 ขรา ลุทฺทา อการุณา
 อุปคณฺฐํ มมํ ตตฺถ
 ทณฺทมุคฺครปาณิโน.

๑๐. จริยาแห่งสังขपालนาค

๘๕. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคตเป็น
 สังขपालนาค เป็นใหญ่กว่านาค
 ทั้งหลาย มีฤทธิ์มาก มีเขี้ยวเป็น
 อาวุธ มีพิษร้าย มีลิ้น ๒ แฉกนั้น.
๘๖. เราตถาคต สำเร็จการอยู่ (จำศีล
 อุโบสถ) ณ ที่ไกลทางใหญ่สี่แยก
 อันเกลื่อนกล่นด้วยมหาชน อธิษฐาน
 องค์ ๔ ณ ที่นั้นว่า.
๘๗. ผู้ใดมีกิจพึงทำ ด้วยผิวหนังก็ดี ด้วย
 เนื้อ เอ็น กระดูกก็ดี ผู้นั้นจงนำเอา
 สิ่งที่เราให้แล้วนั้นไปเถิด.
๘๘. พวกบุตรของนายพราน ผู้กระต้าง
 หยาบเข้าไม่มีกรุณา เห็น(เราตถาคต)
 แล้ว ต่างมีมือถือทอนไม้และไม้คอน
 กรูกันเข้ามาหาเราตถาคต ณ ที่นั้น.

^๑ ขุ. ขา. ๒๗/๕๔๔.

๘๘. นาสาย วินิวิษุณิตวา
 นงฺคุญฺเจ ปิฏฺฐิกณฺฐเก
 กาเช อาโรปยิตฺวาน
 โภชปุตฺตา หรีสุ มํ.

๘๙. สสาครนฺตํ ปจฺวี
 สกานนํ สปพฺพตํ
 อิจฺฉมาโน จหนุตฺตถ
 นาสฺวาเตน ฌาปเย.

๙๐. สฺฐเลหิ วิษุณฺณเตปิ^๑
 โภญฺญยฺนเตปิ สตฺติภิ
 โภชปุตฺเต น กุปฺปามิ
 เอสา เม สึลปารมีติ.

สังขपालจรียํ ทสมํ.
 หตฺถินากวคฺโค หุตฺติโย.

๘๘. พวกบุตรนายพราน(เอาเหล็กแหลม)
 แหว่งที่ช่องจุมก ที่หาง ที่หลัง และที่คอ
 (ร้อยไว้กับเถาหวาย) ยกหาบขึ้น
 ใส่บา หาบเรา(ตถาคต)ไป.

๘๙. ก็เมื่อเราตถาคตปรารธนา ก็อาจยัง
 ปฐพี อันมีสมุทรสากรเป็นที่สุด พร้อม
 หังป่าและภูเขาย ให้ไหม้ด้วยพณลม
 (พิษ)ทางจุมก.

๙๐. แม่เมื่อบุตรนายพรานแหว่ง(เราตถาคต)
 อยู่ควยเหล็กแหลม แม่ทุบตีอยู่ควย
 หอก เราตถาคตก็มีไตโกรธบุตร
 นายพราน นี้เป็นศีลปารมีของเรา
 ตถาคต ฉะนั้นแล.

จรียาแห่งสังขपालนาคที่ ๑๐ จบ.

หัตถินากวรรคที่ ๒ จบ.

^๑ ฉ. วินิวิษุณฺณเต.

คสุสุททาน์

หตุถินาโค ภูริหตุโต

จมุเปยโย โพิธิ มาหิโส.

รुरु มาตงคธมุโม จ

อตุรโซ จ ชยหุติโส.

เอเต นว^๑ สีลพลา

ปริกขารา ปเทสิกา.

ชีวิตัง ปริรกุชิตวา

สีลานิ อนุรกุชิสั

สงฺขปาลสฺส เม สโต

สพฺพกาลปิ ชีวิตัง

รวมจริยาแห่งหัตถินาควรรคนี้

ช่างทั่วประเสริฐ ผู้เลี้ยงมารดา ๑

ภูริหัตถินาคราช ๑ จัมเปยยนาค ๑

โพิธคาบส ๑ พญามหิงส์ ๑ พญาเนื่อ

รुरु ๑ มาตังคชภูติ ๑ ธัมมเทวบุตร ๑

โอรสของพระเจ้าชัยทิสะ ๑ จริยา

(แห่งพระบรมโพธิสัตว์) ทั้ง ๙ เหล่านี้

ทั้งหมดล้วนมีศีลเป็นกำลัง มีศีลเป็น

บริวาร (คือแต่งศีลให้อุกฤษฏ์ เป็น

ศีลอุปบารมีและศีลปรมัตถบารมี) และ

มีศีลเป็นที่อ้างอิง.

(คั้งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า)

เราตถาคตจักระวังรักษาชีวิตไว้แล้ว

จักอนุรักษศีล เมื่อเราตถาคตเกิด

เป็นสังขปาลนาค ไตมอบชีวิตให้

^๑ ก. สพฺพ.

ยสุส กสุสจิ นียยุตต์^๑
ตสุมา ส่า สीलปารมีตี.

บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง นำไปตลอดกาล
ทั้งปวง เหตุคั้งนั้นนั้นจึงเป็นศีลปารมี
ฉะนี้แล.

สीलปารมินิทุเทโส นิฎสิโต.

นิเทศแห่งศีลปารมี จบ.

^๑ ก. นียยุตต์.

๓. ยุทธชยวาทก^๑

๑. ยุทธชยจริย^๒

๑. ยทาหิ อมิตยโส
ราชบุตโต ยุทธชโย
อุสสาวพินทุ สุริยาตเป
ปติตํ ทิสวาน สวิซี.
๒. ตณเฆวาธิปตี^๓ กตุวา
สํเวคมานุพรุหียี
มาตุปีตุ จ วนทิตฺวา
ปพฺพชฺชมนุญจาหิ.

๓. ยุทธชยวรรค

๑. จริยาแห่งพระยุทธิษยราชบุตร

๑. เมื่อครั้งเราตถาคตเกิดเป็นราชบุตร
นามว่ายุทธิษยะ มียศ(คือบริวารและ
ทรัพย์สมบัติ) จะนับประมาธมิได้นั้น
เราตถาคตแลเห็นหยาดน้ำค้าง อัน
เหือดแห้งไป เพราะความร้อนของ
แสงแดด ไตสลกใจแล้ว.
๒. เราตถาคตทำหยาดน้ำค้างนั้นแล ให้
เป็นอธิปัตย์พอกพูนความสังเวช ถวาย
บังคมพระมารดาบิดา แล้วทูลขอ
(พระราชาอนุญาต)บรรพชา.

^๑ ก. เนกขมมาทีปารมิตา.

^๒ ข. ชา. ๒๗/๓๑๕.

^๓ ก. ต. เมวาธิปตี.

๓. ยาจนฺตี มํ ปณฺชลิกา
 สเนคมา สรณฺจกา
 อชฺเชว ปุตฺต ปฏฺิปชฺช
 อิทฺธํ ฝึตํ มหามหิ.

๓. พวกราชบุรุษ พร้อมทั้งชวานิกมและ
 ชาวแควนประนมอัญชลี อ่อนวอนเรา
 ตถาคค (มิให้ออกบวช) พระบิดา
 ก็ตรัสว่า ลูกเอ๋ย เจ้าจงปกครอง
 แผ่นดินใหญ่อันมั่งคั่งกว้างใหญ่ในวันนี้
 แหละ.

๔. สราชเก สฺโหโรเธ^๑
 สเนคเม สรณฺจเก
 กรณฺ ปริเทวนฺเต
 อนเปกฺโข ปริจฺจซี.

๔. เมื่อมหาชน พร้อมทั้งพระราชา นาง
 สนม ชวานิกม และชาวแควน ร้องไห้
 ควรสงสารอยู่ เราตถาคคไม่มีความ
 อาลัย (ไม่ติดข้อง) สละไปแล้ว.

๕. เกวลํ ปสฺวี รชฺชํ
 ญาตีปริชนํ ยลํ
 จชมาโน น จินฺเตลลํ
 โพิธยาเยว การณา.

๕. เราตถาคค สละแผ่นดินราชสมบัติ
 ญาตี บริวารชน และยศ เสียสิ้น
 ไม่คิดถึงเลย เพราะเหตุแห่งพระ
 โพิธญาณเท่านั้น.

^๑ ฉ. สโหโรเธ.

๖. มาตา ปิตา น เม เทสุสา
 นปี เม เทสุสั มหายสั
 สัพพญญุตั ปิยั มยัหิ
 ตสัมา รชชั ปริจจุชินติ.

ยุธัญชยจริยั ปจมี.

๖. เราตถาคต จะเกลียดชังพระมารดา
 บิดาก็ห้ามมิได้ ทั้งเราตถาคตจะ
 เกลียดชังยศใหญ่ก็ห้ามมิได้ แต่เพราะ
 พระสัพพัญญุตญาณ เป็นที่รักของเรา
 เหตุคั้งนั้น เราตถาคตจึงสละแล้วซึ่ง
 ราชสมบัติ.

จริยาแห่งยุธัญชยราชบุตรที่ ๑ จบ.

คุณอำนวย ศรีวิเชียร

อุทิศกุศลให้แก่ปู่ย่า บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ เจ้ากรรมนายเวร เพื่อนสรรพสัตว์ทั้งหลาย

๒. โสมนัสสรีย

๑. ปุณาปรีย์ ยथा โหมิ
อินฺทปตฺเต ปุรุตฺตเม
กามิโต ทยิตฺโต ปุตฺโต
โสมนสฺสโตติ วิสฺสุโต.
๒. สีสวา คุณสมฺปนฺโน
กลฺยาณปฏิภาณวา
วุฑฺฒาปจายี หิริมา
สงฺกเหตุ จ โภวิโท.
๓. ตสฺส รณฺโณ ปตฺติกโร
อโหสิ กุหฺกตาปโส
อารามํ มาลาवจฺฉณฺจ
โรปยิตฺวาน ชีวติ.

๒. จรียาแห่งโสมนัสสราชบุตร

๑. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
(เกิด)ในนครอินทปัตถะ เมืองอัน
สูงส่ง มีนามปรากฏว่าโสมนัสสกุมาร
เป็นราชบุตร ที่พระมารดาบิดาทรง
โปรดปราน (และ) เอ็นดู.
๒. เป็นผู้มั่งคั่ง สมบูรณ์ด้วยคุณ (มีศรัทธา
เป็นต้น) มีปฏิภาณดี มีความเคารพ
ยำเกรงต่อผู้ใหญ่ มีหิริ (ความละอาย
บาป) และเป็นผู้ฉลาดในสังคหธรรม
นั้น.
๓. มีดาบสโองผู้หนึ่ง เป็นที่โปรดปราน
ของพระราชาานั้น ปลุกส่วนผลไม้ ไม้
ดอก และไม้ประดับ เลี้ยงชีวิต.

๑ ขุ. ชา. ๒๗/๔๔๓.

๑๐. ตมห์ ทิสฺวาน กุหกั
 อุตฺราสีว อตฺตพฺลั
 ทุมว อนฺโตสุสิริ
 กทลิว อสํารกั.

๑๑. นตฺถิมสฺส สตํ ฐมฺโม
 สํามณฺเฑาปคโต อัย
 หิริสฺสูกฺกธมฺมชหิตโต
 ชีวิทวตฺตติการณา.

๑๒. กุปีโต อาสิ^๑ ปจฺจนฺโต
 อญฺวีหิ ปฺรนฺตฺติหิ
 ตํ นิเสเชตฺถํ กจฺจนฺโต
 อนุสาสิ ปิตา มม.

๑๓. มา ปมชฺชิ ตฺวํ ตาต
 ชฺฌิลํ อุกฺคตาปน^๒
 ยทิจฺฉกั ปวตฺเตหิ
 สพฺพกามทโท หิ โส.

๑๐. เราตถาคตได้เห็นคาบสโกงนั้น เป็น
 เหมือนกองแกลบ อันไม่มีเมล็ดข้าว-
 สาร เหมือนต้นไม้ข้างในเป็นโพรง
 (และ) เหมือนตนกล้วย อันไม่มีแก่น
 ฉะนั้น.

๑๑. คาบสผู้นี้ไม่มีธรรมของสัตบุรุษ ปราศ
 จากความเป็นสมณะ ละทิ้งสุกฺกธรรม
 คือ หิริ เสียว เพราะเหตุแห่งความ
 ประพฤติเลียงชีวิต.

๑๒. ปัจจุบันประเทศ (คือชนบทชายแดน)
 พรอมควยชาวคงตามชายแดนกำเร็บ
 ขึ้น พระบิดาของเราตถาคตเมื่อจะ
 เสด็จไประงับปราบปรามความกำเร็บ
 ชายแดนนั้น ตรัสสั่งว่า.

๑๓. นี่แน่ะพ่อ เพราะชฌิลันั้น เป็นผู้ให้
 สำเร็จความปรารถนาทุกอย่าง (เหตุ
 กังนั้น) เจ้าอย่าได้ประมาทชฌิล ผู้มี
 ตบะกล้า จงให้เป็นไปตามความ
 ปรารถนา (ของท่าน).

^๑ ฉ. อหุ, ฮิ. อโหสิ.

^๒ ก. ชฌิเล อุกฺคตาปเน.

๑๔. ตมห์ คนตุวานุปลุจัน
 อิท วจนมพรวี
 กัจฉี เต คหปติ กุสล
 กิ วา เต อหารียตุ.

๑๕. เตน โส กุปีโต อาลี
 กุหโก มานนิสสิโต
 มาฎาเปมิ ตวั อชช
 รฎจา ปพพาชยามิ วา.

๑๖. นิเสถยิตุวา ปจจนต์
 ราชา กุหกมพรวี
 กัจฉี^๑ เต ฆนเต ขมนีย
 สุมมาโน เต ปวตติโต.

๑๔. เราตถาคตไปเพื่อบำรุงดาบสโองนั้น
 ไต่กล่าวกันว่า นี่แน่ะคฤหบดี ท่าน
 สบายดีหรือ หรือว่าท่านจะให้ข้าพเจ้า
 นำเอาสิ่งไร ๆ (เช่น เงินทอง) มา.

๑๕. ควฺยเหตุ (ที่เราตถาคตกล่าวตั้ง) นั้น
 ดาบสโองนั้นอาศัยมานะ จึงมีใจ
 โกรธแล้ว (กล่าววา) เราจะให้
 พระราชาฆ่าท่านเสีย หรือให้ขับไล่
 ออกไปเสียจากแวนแคว้นในวันนี้.

๑๖. ครั้นพระราชาทรงยังชายแดนให้ส่ง
 ราบคาบแล้ว ไต่ตรัส (ถาม) ดาบส
 โองว่า ท่านผู้เจริญ พระผู้เป็นเจ้า
 สบายดีหรือ บุตรของข้าพเจ้าได้ให้
 ความยกย่องแก่พระผู้เป็นเจ้าดีหรือ.

^๑ ก. กิจฉี ขมนีย ตว.

๑๗. ตสฺส อัจฉิขที ปาโป
 กุมารโธ ยถา นาสิโย^๑
 ตสฺส ตํ วจันํ สุตฺวา
 อาณาเปสิ มหีปติ.

๑๘. สีสํ ตตฺถเว ฉินฺทิตฺวา
 กตฺวาน จตฺตชณฺฑิกํ
 รติยา รติยํ ทสฺสเสถ
 สํ กตฺติ ชฺฌิตฺถีพิตา.

๑๙. ตตฺถ^๒ การณิกา กนฺตฺวา
 จณฺทา ลุฑฺธา อการุณา
 มาตุ อจฺเก นิสินฺนสฺส
 อากทฺตฺติตฺวา นยฺนฺติ มํ.

๑๗. . ดาบสบาปกราบทูลแด่พระราชา
 โดยอุบายที่พระกุมารพึงถูกทำลายให้
 พิณาศไป พระเจ้าแผ่นดินสดับคํานั้น
 ของชฎิลบาปนั้นแล้ว ทรงสั่งบังคับว่า.

๑๘. พวกเจ้า (เห็นกุมารในที่ใด) จงตัด
 ศีรษะเสีย ณ ที่นั้นแล้วนับเป็น ๔ ทอน
 ใส่เขาในรถ พาตระเวนออกไปควย
 รถ(โยนออกไปตามท้องถนน) แสดง
 ให้เห็นว่า นั้นเป็นคติ คือ ผลวิบาก
 (ของเขานั่นเนื่องมาจากการ) เบียด
 เบียดชฎิล.

๑๙. เมื่อเรตถาคต นั่งอยู่บนพระเพลา
 ของพระมารดา เพราะพระดำรัสสั่ง
 บังคับนั้น พวกเพชฌฆาต ผู้ครุร้าย
 หยาบซ่า ไม่มีกรุณา ไต่พากันไป
 ฉุดครา นำเรตถาคตออกไป.

^๑ อ. นาสิโต.

^๒ ก. ตตฺถ เต กรณิ.

๒๐. เตส่าห์ เอมมัจ
 พนุชต์ คาพุพนุชน์
 รณโณ ทสเสถ. มั ชิปปุ
 ราชกิริยานิ อตฺถิ เม.

๒๑. เต มั รณโณ ทสฺสยีสุ
 ปาปสฺส ปาปเสวิโน
 ทิสฺวาน ตํ สณฺญาเปสึ
 มมณฺจ วสฺมานยิ.

๒๒. โส มั ตตฺถ ขมาเปสึ
 มหารชฺชํ อทาสึ เม
 โสหํ ตมํ ทาลยิตฺวา
 ปพฺพชึ อนคารียิ.

๒๐. เราตถาคต ไคกลาวแก่เขาเหล่านั้น
 ซึ่งกำลังผูกมัดอยู่อย่างแน่นหนาอย่างนี้
 ว่า พวกท่านจงพาข้าพเจ้าเฝ้าพระ-
 ราชาโดยเร็ว ราชกิจของข้าพเจ้า
 มีอยู่.

๒๑. เพชฌฆาตเหล่านั้น ไคยังเราตถาคต
 ให้เขาเฝ้าพระราชา บาบมีปรกติ
 คบคนบาปแล้ว ครั้นเราตถาคตไค
 เฝ้าพระราชาขึ้นแล้ว ทูลให้ทรงเขา
 พระทัย และนำมาสู่อำนาจของเรา
 ตถาคตแล้ว.

๒๒. พระบิดานั้น ยังเราตถาคตให้อดโทษ
 (คือยกโทษให้) ณ ที่นั้นแล้ว ไคทรง
 ประทานราชบัลลังก์ใหญ่แก่เราตถาคต
 เราตถาคตนั้น ไคทำลายความมืด
 ออกบวชเป็นผู้ไม่มีเรื่อน (คือเป็น
 บรรพชิต) แล้ว.

คุณอำนวย ศรีวิเชียร

อุทิศกุศลให้แก่ปู่ย่า บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ เจ้ากรรมนายเวร เพื่อนสรรพสัตว์ทั้งหลาย

๒๓. น เม เทสส์ มหารชชั
 กามโกโค น เทสสิโย
 สัพพญญตัม ปิยัม มยหัม
 คสมมา รชชัม ปริจฺจชินฺติ.

โสมนสฺสจริยัม ทุตฺติยัม.

๒๓. เราตถาคตจะไตเกเลียตชังราชบัลลังก์
 ไหญกัหามิไต เราตถาคต จะไต
 เกเลียตชังการบริโกคกาม กัหามิไต
 แตเพราะพระสัพพญญตญาณ เป็นที่รัก
 ของเรา เหตุคังนั้น เราตถาคตจิง
 ไตสละแล้วชังราชบัลลังก์ ฉะนึ้แล.

จริยาแห่งโสมนัสสกุमारที่ ๒ จบ.

คุณอำนวย ศรีวิเชียร

อุทิศกุศลให้แก่ปู่ย่า บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ เจ้ากรรมนายเวร เพื่อนสรรพสัตว์ทั้งหลาย.

๓. อโยธยจรียา^๑

๒๔. บุนาปรีย์ ยथा โหมิ
 กาสีราชสุส อตุรโซ
 อโยธมฺหิ ส่วทฺโธ
 นามะนาสิ อโยธโร.

๒๕. ทุกฺเขน ชีวีโต ลทฺโธ
 สมฺปิเพ ปติโปสิโต
 อชฺเชว ปุตุต ปฏฺิปปชฺช
 เกวลํ วสุธ^๒ อิมํ.

๒๖. สรรณฺจกํ สนิคมํ
 สชนํ วนฺทิตฺว ชตฺติยํ
 อญฺชลิ ปคฺคเหตุวาน
 อิทํ วจนฺมพฺรวิ.

๓. จรียาแห่งอโยธยาราม

๒๔. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้ง เราตถาคต
 (เกิด) เป็นโอรสของพระเจ้ากาสิ
 มีนามว่า อโยธยราม เจริญวัยแล้ว
 ในเรือนที่สร้างด้วยเหล็ก.

๒๕. (พระราชชาตรีชื่อว่า) ลูกเอยน์ตั้งแต่
 เจาคลตออกมามีชีวิตรอคอยู่ มารดา
 บิดาใด เจามาด้วยความลำบาก ไต่
 เลียงซังไว้ในที่อันคับแคบ วันนี้นำ
 จงปกครองแผ่นดินนี้ทั้งสิ้น.

๒๖. (จงปกครองแผ่นดิน) พร้อมทั้งแวน-
 แควน พร้อมทั้งหมู่บ้านใหญ่ และพร้อม
 ทั้งบริวารชน เราตถาคตประนม
 อัญชลีถวายบังคมกษัตริย์แล้วได้กราบ-
 ทูลคำนับว่า.

^๑ พ. ขา. ๒๗/๔๖๘.

^๒ ก. วสุนฺธรี.

คุณอำนวย ศรีวิเชียร

อุทิศกุศลให้แก่ปู่ย่า บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ เจ้ากรรมนายเวร เพื่อนสรรพสัตว์ทั้งหลาย

๒๗. เย เกจิ มหิยา สัตตา
หีนมุกกุฏจุมชฺฌิมา
นिरารกฺขา สเก เกเห
วพฺพนฺติ สกณฺตํหิ?
๒๗. บรรดาสัตว์ในแผ่นดินทั้งชั้นต่ำ ชั้นสูง
และชั้นกลาง (ไม่ว่า) เหล่าใด
เหล่าหนึ่ง ล้วนแต่ไม่ต้องมีอารักขา
เจริญวัยขึ้นในเรือนของตนพร้อมด้วย
หมัญชาติของตน.
๒๘. อิทํ โลเก อุตฺตรียํ
สมปฺปีเพ มม โปสนํ
อโยฆรมฺหิ สํวทฺโธ
อปฺปเก จนฺตสุริเย.
๒๘. การเลี้ยงดูข้าพระบาทในเรือนอันคับ-
แคบนี้ ผิดแผกกับผู้อื่นในโลก ข้าพระ-
บาทเติบโตขึ้นในเรือนเหล็กอันปราศ-
จากแสงพระจันทร์และพระอาทิตย์.
๒๙. ปุตฺติกุณฺปสฺมฺปนฺณก
มฺจุจิตฺวา มาตุ กฺจุจฺฉิตฺ
ตโต โฆรตฺเร ทฺกฺเข
ปนฺ ปกฺขิตฺตโยฆเร.
๒๙. ข้าพระบาท ประสูติจากครรภ์พระ-
มารดา อันเต็มไปด้วยกลิ่นเหม็นและ
ซากสัตว์แล้ว ยังถูกขังไว้ในเรือน
เหล็ก ซึ่งมีความลำบากร้ายแรงกว่า
นั้นอีก.

๑ อ. สห ณาติภิ.

๓๐. ยหิหิ ตาหิสึ ปตุวา
 ทุกข์ ปรมหารุณั
 รัชเชสุ ยหิ รัชชามิ^๑
 ปาปานั อุตตโม ลีย^๒

๓๑. อุกกณฺฉิโตมฺหิ กาเยน
 รัชเชนมฺหิ อนตฺถิโก
 นิพฺพุตฺติ ปรีเยลิสฺส^๑
 ยตฺถ มํ มจฺจุ น มทฺธิเย.

๓๒. เอวาทิ จินฺตยิตฺวาน
 วิวรฺนเต มหาชเน
 นาโคว พนฺธนํ เจตฺวา
 ปาวีสี กานนํ วนํ.

๓๐. ถ้าวา ขาพระบาทถึงความทุกข์อัน
 ทารุณอย่างยิ่งเช่นนั้นแล้ว ถ้ายังยินดี
 ในราชบัลลังก์อยู่ ก็จะเป็นคนเลว
 ที่สุดยิ่งกว่าคนเลวทั้งหลาย.

๓๑. ขาพระบาท เป็นผู้เห็นอภัยด้วย
 ภาย (อันเนาเปื่อย) ไม่มีความ
 ตองการควยราชบัลลังก์ จักแสวงหา
 ธรรมซึ่งคับเย็น ที่มัจจุ(ราช)ไม่อาจ
 ย้ายขาพระบาทได้.

๓๒. ครั้นเรือดลาคต คิต (ถึงโทษใน
 สงสาร) อย่างนั้นแล้ว เมื่อมหาชน
 ร้องไห้อยู่ เรือดลาคตได้ตัดบวง
 (คือคันทา) เพียงคั่งข้างตัวประเสีริฐ
 ตัดบวง (คือเชือกขำรุก) ไป ฉะนั้น
 เขาไปสู่ปากลาวคือพงพี (คือเพศ
 บรรพชิต)แล้ว.

^๑ ฉ. อี. รัชชามิ.

^๒ ลี. ม. ลียา.

๓๓. มาตา ปิตา น เม เทสสา
 นปี เม เทสสั มหายสั^๑
 สัพพญญตัง ปิยั มยหัง
 ตสฺมา รชชัง ปริจฺจชินฺติ.

อโยฆรจริยํ ตติยํ.

๓๓. เราตถาคค จะเกลียดชังพระมารดา
 บิดาก็ห้ามมิได้ ทั้งเราตถาคคจะ
 เกลียดชังยศใหญ่ก็ห้ามมิได้ แต่เพราะ
 พระสัพพัญญุตญาณ เป็นที่รักของเรา
 ตถาคค เหตุทั้งนั้น เราตถาคคจึงได้
 สละแล้วซึ่งราชบัลลังก์ ฉะนี้แล.

จริยาแห่งอโยฆรกุमारที่ ๓ จบ.

๑-๑ ก. เทสสา มหายสา.

๔. ภิสถจริย^๑

๓๔. ปุณาปรียทา โหมิ
กาลีนัน ปุรวรุตตเม
ภคินี จ ภาคโร สตุต
นิพุตตา โสตุถิเย กุเล.

๓๕. เอเตสึ ปุพฺพโช อาลี
หิริสุกฺกมุปากโต
ภวํ หิสฺวาน ภยโต
เนกขมฺมาภิรโต อหํ.

๓๖. มาตาปิตุหิ ปหิตา
สหายา เอกมานสา
กาเมหิ มํ นิมนฺเตนฺติ
กุลวํสึ ธาเรหิตี.

๔. จริยาแห่งภิสถาษี

๓๔. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
(เกิดในพระนครพาราณสี) เมืองอัน
ประเสริฐสุดแห่งแคว้นกาลีนัน มีน้อง
หญิงและน้องชาย (รวมทวย) ๗ คน
เกิดในสกุลโสตุถิยพราหมณ์^๑

๓๕. เราตถาคต เป็นพี่ชายใหญ่ของน้อง
หญิงชายเหล่านั้น ประกอบทวยสุก-
กรรมคือหิริ เห็นภพโดยความเป็นภัย
จึงมีใจยินดีแล้วในเนกขัมมะ (คือ
การออกบวช).

๓๖. สหายรวมใจ ซึ่งมารดาและบิดาส่ง
มาให้ ไต่เชื้อเชิญเราตถาคตทวย
กามทั้งหลายว่า ท่านจงดำรงวงศ์
ตระกูลเถิด.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๓๗๗.

^๑ สกุลโสตุถิยะ เป็นสกุลพราหมณ์ที่ยิ่งใหญ่
ในวรรณะพราหมณ์ มีชื่อเสียงและชอบ
เรียนมนต์.

๓๗. ยนุเตสั วจัน วุตตัง
 กิหิธมฺเม สุขาวหัง
 ตมฺเม อโหสิ กฉินัน
 ตตฺตผลาสมํ วีย.

๓๘. เต มํ ททา อุกฺขิปนฺตัง
 ปุจฺฉิสฺส ปตฺถิตํ มม
 กิ ตฺวํ ปตฺถยเส^๑ สมฺม
 ยทึ กาเม น ญฺญชฺสี.

๓๙. เตสาหิ เอวมวํ
 อตฺถกาโม ทิเตสินัน
 นาหิ ปตฺถณฺมิ กิหิภาวํ
 เนกฺขมฺมาภีรโต อหิ.

๓๗. ถอยคำที่นำความสุขมาให้ในกิหิธรรม
 (คือความประพฤติของคฤหัสถ์) ที่
 พวกเขากล่าวแล่นั้น กลับเป็นคำ
 กระทบใจ คุณหนึ่งเสมอด้วยผลอัน
 รอนแรมเรตถาคค.

๓๘. เมื่อเรตถาคคห้ามอยู่ ในกาลนั้น
 พวกเขาถามถึงความปรารถนาของ
 เรตถาคคว่า นี่แน่ะสหาย ถาทาน
 ไม่บริโภคน้ำทานจะปรารถนา
 อะไรเล่า.

๓๙. เรตถาคคเป็นผู้ใคร่ประโยชน์ ได้
 กล่าวแก่สหายเหล่านั้น ผู้แสวงหา
 ประโยชน์เกื้อกูล (แก่เรา) อย่างนี้
 ว่า ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาความเป็น
 คฤหัสถ์ แต่ข้าพเจ้ายินดียิ่งในเนก-
 ขัมมะ.

^๑ ก. ปตฺถยสิ.

^๒ ผล ได้แก่เหล็กสำหรับสวมหัวหมวกของ
 เครื่องไทย.

๕๐. เต มยหิ วจัน สุตวา
 ปิตุ มาตุ จ สาวยุมุ
 มาตาปิตา เอวมาหุ
 สพุเพปิ ปพพชาม โภ.

๕๑. อุโภ มาตา ปิตา มยหิ
 ภกีนี จ สตุต ภาตโร
 อमितธัน ฉทพิตวา
 ปาวิสิมหา มหาวนตติ.

ภิสจริยิ จตุตถิ.

๕๐. สหาย เหลานั้นสดับคำของเราตถาคค
 แล้ว ไต่ยังบิดามารดาให้ไต่สดับควย
 แล้ว มารดาบิดาไต่กล่าวอย่างนี้ว่า
 ท่านผู้เจริญ พวกเราทั้งหมดก็จะบวช.

๕๑. เราทั้งหลายคือ มารดาบิดาทั้งสอง
 ของเราตถาคค น้องหญิงและน้อง
 ชายทั้ง ๗ ไต่ละทิ้งทรัพย์อันนับ
 ประมาธมิได้ เข้าไปแล้วสู่ป่าใหญ่
 ฉะนี้แล.

จรียาแห่งภิสฤาษีที่ ๔ จบ.

๕. โสณปณฺฑิตจริย^๑

๔๒. ปุณาปรํ ยทา โหมิ
 นครเ พรหมวฑฺฒเน
 ตตุถ กุลวเร เสฏฺเฐ
 มหาสาเล อชายหิ.

๔๓. ตทาปิ โลกํ ทิสฺวาน
 อนฺธิฎฺฐํ ตโมตฺถํ
 จิตฺตํ ภวโต ปฏิกุญฺจติ
 ตุตฺตเวกฺหํ วยิ.

๕. จริยาแห่งโสณบัณฑิต

๔๒. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิดเป็นโสณกุมาร) อยู่ในเมือง
 พรหมวฑฺฒนะ ณ ที่นั้นเราตถาคตได้
 เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล^๑ เป็น
 ตระกูลที่เลิศประเสริฐสุดนั้น.

๔๓. ครั้งนั้น เราตถาคตเห็นชาวโลกล้วน
 เป็นคนมีค (คือขาดปัญญาจักขุ) อัน
 ความมีคมีค(คืออวิชชา)ครอบงำแล้ว
 จิต(ของเรตถาคต) ตัดขาดจากภพ
 (โดยพิจารณาเห็นชาติ คือความเกิด
 เป็นต้น เป็นที่ตั้งแห่งความสลทใจ)
 เหมือนช่างอาชาไนย ถูกขอช่างที่มี
 กำลัง สับแล้ว (สลทใจ) ฉะนั้น.

^๑ ข. ชา. ๒๘/๓๑,
 โป. ก. โสณนทปณฺฑิตจริย.

^๑ ตระกูลพราหมณ์มหาศาล หมายถึง
 ตระกูลของพราหมณ์ผู้ยิ่งใหญ่ในวรรณะ
 พราหมณ์ มีศิษย์มาก.

๔๔. ทิสฺวาน วิวิธํ ปาปํ
 เอวํ จินฺตเตสํ ททา
 กทาหํ เกทา นิภฺขมฺม
 ปวิสิสฺสามิ กานนํ.

๔๕. ตทาปิ มํ นิมนฺตีสํ
 กามโกเกหิ ฅาตโย
 เตสํปิ ฉนฺตมาจิกฺขี
 มา นิมนฺเตถ เตหิ มํ.

๔๖. โย เม กนิฏฺจโก ภาตา
 นนฺโท นามาสิ ปณฺธิโต
 โสปิ มํ อนฺุสิกฺขนฺโต
 ปพฺพชฺชํ สมโรจยิ?

๔๗. อหํ โสโณ จ นนฺโท จ
 อุกฺโปกฺมาตาปิตา มม
 ตทา โภเก ฉหฺเตตฺวา
 ปาวิสิมฺหา มหาวนฺนติ.

โสณปณฺธิตจฺริยํ ปญฺจมํ.

๔๔. ครั้นเราตถาคต เห็นบาปมีอย่าง
 ต่าง ๆ ในครั้งนั้นแล้ว จึงคิดอย่างนี้
 ว่า เมื่อไรเราจักออกจากเรือนเข้า
 สูป่า.

๔๕. แม่ครั้งนั้น พวกญาติก็เชื่อเชิญเรา
 ตถาคต ด้วยกามโกคะทั้งหลาย แม่
 เราตถาคตได้บอกความพอใจแก่พวก
 ญาติเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลายอย่า
 เชื่อเชิญข้าพเจ้าด้วยกามโกคะเหล่า
 นั้นเลย.

๔๖. แม่บัณฑิตชื่อว่านนท(กุมาร)ผูนองชาย
 ของเราตถาคต ก็ศึกษาตามเราตถา-
 คตอยู่ ก็ได้ชอบใจการบรรพชาแล้ว.

๔๗. เราตถาคตคือโสณะ นันทะ และมารดา
 ปิตาทั้งสองของเราตถาคต ก็ละทิ้ง
 โภคสมบัติเข้าไปแล้วสูป่าใหญ่ในกาล
 นั้น ฉะนั้นแล.

จรียาแห่งโสณบัณฑิตที่ ๕ จบ.

๑ ก. สมโรจสิ.

๖. เติมียจริย^๑

๔๘. ปุณาปรีย์ ยทา โหมิ
 กาสีราชสุส อตุรโช
^๒
 มุคปกุโชติ นาเมน
 เติมียโยติ วทนต์ ม.
๔๙. โสฬสitudิสหสฺสานัน
 น วิชชติ ปุโม ตทา
 อโหระตุตตานมจฺเยน
 นิพพตฺโต อหเมกโก.
๕๐. กิจฺฉาลทฺธ ปิยํ ปุตฺตํ
 อภิชาคํ ชุตินฺธร์
 เสตจฺฉตฺตํ ธารยิตฺวาน
 สยเน โปเสติ มํ ปิตา.

๖. จริยาแห่งพระเทมียราชกุมาร

๔๘. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด) เป็นโอรสของพระเจ้ากาสิ
 มีนามว่า มุคปกุชะ แต่ชื่อนทั้งหลาย
 เรียกเราตถาคตว่า เติมียกุมารนั้น.
๔๙. ครั้งนั้น นางสนมหมั้นหกพัน ไม่มี
 พระโอรสเป็นชายเลย ต่อวันคืน
 ลวง ๆ ไป เราตถาคตเพียงผู้เดียว
 เกิดแล้ว.
๕๐. พระบิดารับสั่งให้ฉันเสวตฉัตรให้เรา
 ตถาคตผู้เป็นพระปิโอรส เป็นอภิชาต
 (มีตระกูล) ทรงไว้ซึ่งความรุ่งเรือง
 ที่พระองค์ทรงไต่โดยยาก (ใหนอน)
 บนที่นอน(มีลิริ) ทรงเลี้ยงเราตถาคต
 (ด้วยบริวารยิ่งใหญ่).

^๑ ชุ. ขา. ๒๘/๑๕๓,
 โป. ก. มุคผกขจริย.

^๒ ก. มุคผกโชติ.

๕๑. นิตทายมาโน สยนวเร
 ปพฺพชฺฉิตฺวานหํ ตทา
 อหฺทลํ ปณฺทรํ ฉตฺตํ
 เยนาหํ นีรยํ คโต.

๕๒. สห ทิฏฺฐสฺส เม ฉตฺตํ
 ตาโส อปฺปชฺชชฺช เภรวโ
 วินิจฺฉยํ สมาปนฺโน
 กถาหิ^๑ อิมํ มุญฺหิจฺฉิสฺส.

๕๓. ปุพฺพสาโลหิตา มยฺหิ
 เทวตา อตฺถกามินี
 สา มํ ทิสฺวาน ทุกฺขิตํ
 คีสุ จาเนสุ โยชยิ.

๕๑. ครั้งนั้นเราตถาคตนอนอยู่บนที่นอนอัน
 ประเสริฐ ครั้นตื่นขึ้นได้เห็นเศวต-
 ฉัตรอันเป็นเหตุให้เราไปยังนรก.

๕๒. ความสะอื้นน่าฟังแล้ว ได้เกิดขึ้น
 แล้วแก่เราตถาคต พร้อมกับที่แลเห็น
 (เศวต)ฉัตร เราตถาคต ได้เข้าถึง
 แล้วซึ่งการใคร่ครวญว่า ทำอย่างไร
 เราจึงจักปลดเปลื้องราชบัลลังก์นี้ได้.

๕๓. มีเทวดา (คนหนึ่ง) ผู้เคยเป็นสาย-
 โลहित เป็นผู้ใคร่ประโยชน์แก่เรา
 ตถาคต เทวดานั้น เห็นเราตถาคต
 ถึงความทุกข์ (ใจ) จึงชักชวนให้
 ประกอบในเหตุ (แห่งการออกจาก
 ทุกข์คือราชบัลลังก์) ๓ ประการว่า.

^๑ ก. กทาหิ.

๕๔. มา ปณฺธิจฺจยํ วิภาวย
 พาลมโต ภว สพฺพปาณิน
 สพุโป ตณฺชโน โอบินายตุ
 เอวํ ทว อตุโถ ภวิสฺสติ.

๕๕. เอวํ วุตฺตตายํ ทสฺสสา
 อิทํ วจฺนมพฺรวิ
 กโรมิ เตตํ วจฺนํ
 ยํ มํ ภณฺตี เทวเต
 อตุถกามาสิ เม อมฺม
 หิตกามาสิ เทวเต.

๕๖. ทสฺสสาํ วจฺนํ สุตฺวา
 สาคเรว ถลํ ลภี
 หฏฺฐโจ สํวิคฺคมาโนโส
 ตโย อญฺเฏ อธิฏฺฐหี.

๕๔. ท่านจงอย่าเปิดเผยความเป็นบัณฑิต
 จงแสดงตนให้คนทั้งปวงรู้ว่า ท่าน
 เป็นคนโง่ คนทั้งปวงก็จะดูหมิ่นท่าน
 ประโยชน์จักมีแก่ท่าน ควดยอาการ
 อย่างนี้.

๕๕. เมื่อเทวดานั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว เรา
 ตถาคตได้กล่าวคำนี้ว่า ข้าแต่เทวดา
 ท่านกล่าวคำใดกะข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
 จะทำตามคำนั้นของท่าน ข้าแต่แม่
 ท่านเป็นผู้ใคร่ประโยชน์แก่ข้าพเจ้า
 ข้าแต่เทวดา ท่านเป็นผู้ใคร่เกื้อกูล
 (ข้าพเจ้า).

๕๖. เราตถาคต ได้ยินคำของเทวดานั้น
 แล้ว มีใจเราเริ่งตื่นตื้นใจว่า เราได้
 (อุบายเครื่องออกจากราชบัลลังก์)
 แล้ว เพียงคั่งบुकกลมจมอยู่ในสมุทร-
 สาคระแล้ว ไทบก(คือแผ่นดิน) ฉะนั้น
 ได้อธิษฐานแล้วซึ่งองค์ ๓ ประการ.

ผ้าป่าคณะกอล์ฟ

สร้างต้นฉบับถวาย เป็นพุทธบูชา

๕๗. มูโค อโหสี พธิโร
 ปกุโข คติวิวชุชิตโต
 เอเต องุเค อธิฏฺจาย
 วสุسانی โสฬสํ วลี.

๕๘. ตโต เม หตุเถ ปาเท จ
 ชิวหิ โสตณฺจ มทฺทีย
 อนนฺตํ เม ปสฺสิตฺวา
 กาฬกณฺฐิตี นินฺทิสฺสุ.

๕๙. ตโต ชานปทา สฬฺเพ
 เสนาปติปุโรหิตา
 สฬฺเพ เอกมฺนา หุตฺวา
 ฉหฺทन्नํ อฺนุโมทิสฺสุ.

๕๗. เราตถาคตอธิษฐานองค์ ๓ ประการ
 นี้คือ แสร้งทำเป็นคนโง่ เป็นคน
 หูหนวก เป็นคนง่อยเปลี้ย เว้นจาก
 คติ (การดำเนินชีวิตอย่างเด็กปกติ)
 แล้ว ลี้ภัย(นับได้) ๑๖ ปี.

๕๘. ต่อแต่นั้น บรูษผู้ฉลาดพากันตรวจ
 พิจารณามือ เทา ลิ่น และช่องหู
 ของเราตถาคตแล้ว (ควยบีบนิ้ว
 เป็นต้น) เห็นว่าอวัยวะของเรา
 ตถาคตไม่บกพร่อง พากันติเตียนว่า
 เราตถาคตเป็นกาลกิณี.

๕๙. แแต่นั้นชาวชนบทเสนาบดี และปุโรหิต
 ทั้งปวง (ที่มาเฝ้าพระราชาราช) ชน
 เหล่านั้นทั้งมวล มีใจเป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกัน ยินดีตาม (คือเห็นพ้อง
 ต่อกันกับ) การที่พระราชารับสั่งให้
 ทิ้ง(ฝัง)เราตถาคตเสีย.

ผ้าป่าคณะกอล์ฟ

สร้างต้นฉบับถวาย เป็นพุทธบูชา

๖๐. โสหิ เตสํ มที สุตฺวา
 หนฺจ สํวึกฺขมานโส
 ยสฺสตุถาย ตโปจฺฉโน^๑
 โส เม อตุโถ สมิชฺฌถ.
๖๑. นฺหาเปตฺวา อนฺลิมฺเปตฺวา
 เวเจตฺวา ราชเวสนํ
 อภิลิณฺจิตฺวา ฉตฺเตน
 กาเรสุํ ปุริ ปทกฺขิณํ.
๖๒. สฺตฺคาหิ ธารยิตฺวาน
 อุกฺคเต รวิมณฺฑเล
 รเถน มํ นีหริตฺวา
 สारถิ วณฺมุปากมิ.
๖๓. เอโกกาเส รถิ กตฺวา
 สชฺชสฺสํ หตฺถมฺมุจฺจิตฺ^๒
๖๐. เราตถาคตํนํไดยึนฺมตฺติของชนเหล่า-
 นั้แล้ว ดีใจ (และ) สลดใจว่า
 เราบำเพ็ญตบะมาแล้วเพื่อประโยชน์
 อันใด ประโยชน์นั้นสำเร็จแก่เราแล้ว.
๖๑. พระมารดาและพี่เลี้ยงทั้งหลาย สร้าง
 นำให้ไลทา (ทวยของหอม) ให้สวม
 ผาโปก (มงกุฎ) ของพระราชา ให้
 อภิเชก (เราตถาคต) แล้ว ยังเรา
 ตถาคตผู้มีเสวตฉัตรกางกั้นอยู่ ให้ทำ
 ประทักษิณ (เลียบ) พระนคร.
๖๒. ครั้นให้กั้น (เสวตฉัตร) แก่เราตถาคต
 ครบ ๗ วันแล้ว พอดวงอาทิตย์ขึ้น
 นายสารถิได้นำเราตถาคต (ออกจาก
 เมือง) เขาสุป่า ทวยรดแล้ว.
๖๓. นายสารถิขับรถ (ให้ออกไปไหน
 ทางเดินแล้ว) ผูกมาไว้ ณ โอกาส

^๑ ก. ตโป จฉโน.

^๒ อ. หตฺถมฺมุจฺจิตฺ; ฉ. หตฺถมฺมุจฺจิต.

<p>สารถิ ขณตี กาสู
นิกุขาทู ปจวิยา มม.</p>	<p>(ที่ว่าง)แห่งหนึ่ง ปล่อยมือ แล้วชุก-
หลุมเพื่อจะฝังเราตถาคตในแผ่นดิน.</p>
<p>๖๔. อธิฏฐิตมธิฏฐานัน
คชเชนโต วิวิธการณา
น ภินที ทมธิฏฐานัน
โพธิยาเยว การณา.</p>	<p>๖๔. เราตถาคต (แม่) จะถูกคุกคามอยู่
(มิให้) อธิษฐาน (มุควัตร์เป็นต้น)
ที่อธิษฐานไว้ ด้วยเหตุต่าง ๆ ก็ไม่
ทำลายอธิษฐานนั้นเสีย เพราะเหตุ
แห่งพระโพธิญาณนั้น.</p>
<p>๖๕. มาตา ปิตา น เม เทสสา
อตุตา เม น จ เทสสิโย
สพพญุตติ ปิย มยห
ตสมา วตมธิฏฐหิ.</p>	<p>๖๕. เราตถาคต จะเกลียดชังพระมารดา
บิดาก็หาไม่ และเราตถาคตจะ
เกลียดชังตนเองก็หาไม่ แต่เพราะ
พระสัพพัญญุตญาณ เป็นที่รักของเรา
ตถาคต เหตุตั้งนั้น เราตถาคตจึง
อธิษฐานมุควัตร์เป็นต้นนั้น.</p>
<p>๖๖. เอเต องฺเค อธิฏฐาย
วสุสานิ โสฬสํ วสิ
อธิฏฐาเนน เม สโม-นตฺถิ
เอสา เม อธิฏฐานปารมีติ.</p>	<p>๖๖. เราตถาคตได้อธิษฐานองค์เหล่านี้ที่อยู่
สิ้นกาล (นับได้) ๑๖ ปี บุคคลที่
เสมอกันกับเราด้วยอธิษฐานไม่มี นี้
เป็นอธิษฐานบารมี ของเราตถาคต
ฉะนี้แล.</p>

เทมยจริยิ ญฺจ.

จริยาแห่งพระ เติมยราชกุมารที่ ๖ จบ.

พ.อ.หญิงสายัณห์ เสนาณรงค์
สร้างต้นฉบับถวาย เป็นพุทธบูชา

๗. กปิราชจริย^๑

๖๑. ยทา อหิ กปิ อาลี
 นทีกุเล ทรีสเย
 ปิพิโต สัสมาเรน^๒
 คมนิ น ลภามหิ.
๖๒. ยโมหกาเส อหิ จตุวา
 โอรา ปารี ปตามหิ
 ตตุถจนิ สตุตุ วธโก
 กุมภิโล ลุททสโน.
๖๓. โส ม อลลี เอหิตี
 อหุมเปมีติ ตั วหิ
 ตสัส มตุถกมกุกุม
 ปรรุเล ปติฏจหิ.

๗. จริยาแห่งพญากระบี่

๖๑. เมื่อครั้งเราตถาคต (เกิด) เป็น
 กระบี่อยู่ ณ ภาคพื้นอันเป็นชอกไกล
 ฝั่งแม่น้ำ ถูกจระเข้เบียดเบียนไป
 (ไหน)ไม่ได้นั้น.
๖๒. เราตถาคตยืนอยู่ ณ สถานที่เป็น
 โอกาส(คือพื้นแผ่นดินหนุนเป็นหลังเตา
 กลางแม่น้ำ)แห่งใดแล้ว กระโดด
 จากฝั่งนี้ไปยังฝั่งโน้น ณ สถานที่อัน
 เป็นโอกาสแห่งนั้นได้มีจระเข้ (ตัว
 หนึ่ง) แลดูน่ากลัวเป็นศัตรูผู้มา(พวก
 ลิง) คอยอยู่แล้ว.
๖๓. จระเข้นั้น ไต่กลางกะเราตถาคตว่า
 มาเกิดทาน แม่เราตถาคตก็ไต่กลาง
 กะจระเข้นั้นว่าจะมา เราตถาคต
 (กระโดด) เหยียบหัวจระเข้นั้นแล้ว
 (กระโดด) ไปยืนอยู่แล้ว ณ ฝั่งโน้น.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๘๕.

^๒ ฉ. สัสมาเรน, อี. สัสมาเรน.

๑๐. น ตสุสาสิกั ภาณิต์
 ยถา วาจํ อกาสหํ
 สจุเจเน เม สโม นตุถิ
 เอสา เม สจุจปารมีตี.

กปิตราชจริยํ สตุตมํ.

๑๐. คำของกระบวนนั้น เป็นคำหลอกลวง
 ห้ามมิได้ โดยที่เรตถาคตก็ไถ่กระทำ
 ตามคำที่กล่าวแล้ว(ว่าจะมา)บุคคลที่
 เสมอเหมือนกับเรตถาคตด้วยสัจจะ
 ไม่มี นี้เป็นสัจบารมีของเรตถาคต
 ฉะนั้นแล.

จรียาแห่งพญากระบี่ ๗ จบ.

๘. สัจจตาปสจริย^๑

๗๑. ปุณาปรึ ยทา โหมิ
 ตาปโส สัจจสวุหโย
 สจฺเจน โลกํ ปาเลสี
 สมนคฺคํ ชนมกาสหนฺติ.

สัจจตาปสจริยํ อฏฺฐมํ.

๘. จริยาแห่งสัจจคาบส

๗๑. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคตเป็น
 คาบสมีนามว่า สัจจะ นั้น เราตถาคต
 รักษาสัตว์โลกไว้ (ให้พ้นจากบาป)
 ด้วยสัจจะ (และ) ได้ทำหมูชนให้
 สามัคคีกัน ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งสัจจคาบสที่ ๘ จบ.

^๑ ก. สัจจสวุหปญฺชิตจริยํ.

๕. วรรณคดีไปตกรรณ

๑๒. บุนาปรีย์ ยथा โหมิ
มคธ วรรณไปตโก
อชาตปุกโข ตรุโณ
มัสเปลี กุลาวเก.

๑๓. มุขตฤทุท เกนาหริตฺวา
มาตา โปสยตี มม
ตสฺสา ผสฺเสน ชีวามิ
นตฺถิ เม กายิกํ พลล.

๑๔. ลัจฺจเร กิมฺหสมเย
ทวทาโห ปทิปฺปตี
อุปกจฺจตี อมฺหากํ
ปาวโก กณฺหวตฺตนี.

๑๕. ธรรมม^๑ อิติ เอว
สทฺทายนฺโต มหาสิขี
อนฺนุพฺพเพน ฉา เบนฺโต
อคฺคิ มมฺพาคมิ.

๕. จรียาแห่งลูกนกคุ้ม

๑๒. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
(เกิด)เป็นลูกนกคุ้ม ยังอ่อน ขนปีก
ยังไม่งอก เป็นตั้งขึ้นเนื้อ อยู่ในรัง
ณ แควนมคธนั้น.

๑๓. มารดาเคยเหี่ยวมาเลี้ยงเราตถาคต
ควยจะงอยปาก เราตถาคตคำรังสีพ
อยู่ควยผีเสื้อของมารดานั้น กำลัง
กายของเราตถาคตยังไม่มี.

๑๔. ในฤดูร้อน มีไฟป่าไหม้อยู่ทุก ๆ ปี
ไฟป่าชื่อกัณหวัตตนี (ไหม้เป็นทางคำ)
ลุกลามเข้าไปใกล้เราทั้งหลาย (ตาม
กาลเวลา).

๑๕. ไฟมีเปลว ไฟใหญ่ (ตั้งยอดภูเขาค)
ส่งเสียงดังอย่างนี้ว่า ธรรมะ ธรรมะ ไค
ลูกไหม้ โดยลำดับเข้ามาใกล้เรา
ตถาคตแล้ว.

^๑ จ. ธรรมมา, อ. จุมนมณฺขณฺนีเตวาว.

๑๖. อคฺคิเวกภยา ภีตา

ตลิตา มาตาปิตา มม
กุลาเวเก มํ นหฺนเตตฺวา
อตฺตานิ ปริโมจยฺมฺ.

๑๗. ปาเท ปกุเช ปชหามิ

นคฺคิ เม กายิกํ พลํ
โสหนํ อคฺคิโก ตตฺถ
เอวํ จินฺตสฺสํ ททา.

๑๘. เยสํหํ อุปฺธาเวยฺยํ

ภีโต ตลิตเวธิตो
เต มํ โอิหําย ปกุกนฺตา
กถํ เม อชฺชํ กาทเว.

๑๙. อคฺคิ โลเก สีสฺสกุโณ

สจฺจํ โสเจยฺยนุทฺทยา
เตน สจฺเจน กาทามิ
สจฺจกิริยมฺมุตฺตมํ^๑

๑๖. มารดาบิดาของเราตลิตสะคฺงกลัว
ต่อภัย อันเกิดจากไฟที่ลุกลามมาโดย
เร็ว จึงทิ้งเราตลิตไว้ในรัง หนึ่
เอาตัวรอด.

๑๗. เราตลิตเหยียดเท้าออก(จะเดิน)
กางปีกออก(จะบิน) กำลังกายของ
เราตลิตไม่มี เราตลิตนั้นไปไม่
ไค(อยู่)ในรังนั้นเอง จึงคิดอย่างนี้
ในกาลนั้นว่า.

๑๘. (วันก่อน) เราเคยสะคฺงกลัวตัว
สิ้นเท้า ฟังวังเข้าไป (ซ่อนตัวใน
ระหว่างปีก)ของมารดาบิดาเหล่าไค
วันนี้มารดาบิดาเหล่านั้น ละทิ้งเรา
หลีกไปเสียแล้ว เราจะทำอย่างไร.

๑๙. ที่ลคุณ สัจคุณ พระสัพพัญญุพุทธเจ้า
ทั้งหลาย ผู้ทรงมีความบริสุทธิ์สะอาด
และความเอ็นดู(ในสรรพสัตว์) มีอยู่
ในโลกนี้ เราจักทำสัจกิริยาอันสูงสุด
ถวายสัจจะนั้น.

^๑ สจฺจกิริยมฺมุตฺตมํ อิติปิ ปาโล.

๘๐. อ้าวชู้ชิตัว ทุมมพล
 สรีตวา ปุพเพ ชิเน
 สัจจพลมวสุสาย
 สัจจกิริยมกาสห.

๘๐. เราตถาคต รำพึงถึงกำลังพระธรรม
 ระลึกถึงพระชินเจ้าทั้งหลายแต่ปาง-
 ก่อน เพื่อทำความสวัสดี (แก่ตนและ
 สัตว์ทั้งหลาย) ด้วยกำลังแห่งสัจจะ
 เราตถาคตใดกระทำสัจจกิริยาแล้วว่า.

๘๑. สนฺติ ปกฺขา อปตนา
 สนฺติ ปาทา อวญฺจนา
 มาตา ปิตา จ นิกฺขนฺตา
 ชาตเวท ปฏิกฺกม.

๘๑. ปีก(ทั้งสอง) ของเรามีอยู่ แต่บิน
 ไม่ได้ เท้า (ทั้งสอง) ของเรามีอยู่
 แต่เดินไม่ได้ มารดาบิดา(ของเรา)
 ก็พากันบินออกไปแล้ว (เพราะกลัว
 ตาย)นี้แน่ะไฟ จงหวนกลับไปเกิด.

๘๒. สห สจฺเจ กเต มยฺหํ
 มหาปชฺชลิโต ลีซี
 วชฺเชลี โสฬส กรีสานี
 อุทกํ ปตฺวา ยถา ลีซี.

๘๒. พร้อมกันที่เราตถาคตทำสัจจกิริยา ไฟ
 ไหม้ที่ลูกโซติช่วง เวนที่ไวประมาณ
 ๑๖ กรีส^๑ ไฟ(นั้น)ดับไป ณ ที่นั้น
 เหมือนคบเพลิง ที่จุ่มลงในน้ำฉะนั้น.

^๑ กรีส = มาตรการวัดพื้นที่มีอัตราเท่ากับ
 ๔ อัมพะณะ หรือ ๑๒๕ ศอก.

สจฺเจน เม สโม นตฺถิ
 เอสา เม สจฺจปารมีติ.

บุคคลที่เสมอเหมือนกับเราตถาคต
 ควยสัจจะไม่มี นี่เป็นสัจบารมีของ
 เราตถาคต ฉะนี้แล.

วฏฺฏกโปตกจริยํ นวมนํ.

จริยาแห่งลูกนกคุ่มที่ ๘ จบ.

๑๐. มัจฉาราจรียา^๑

๘๓. ปุณาปรี ยทา โหมิ
 มัจฉราชา มหาสเร
 อุณฺห สूरียสนฺตาเป
 สเร อุทก ชียณ.

๘๔. ตโต กากา จ คิซุณา จ
 กงฺกา^๒ กุลลเสนกา
 ภกฺขยณฺตี ทิวารตฺตี
 มจฺเจ อุปนิสีทีย.

๘๕. เอวํ จินฺเตสํ ทตฺถ
 สห ญาตีหิ ปีฬิต
 เกน นุ โข อุปาเยน
 ญาตี ทุกฺขา ปโมจเย.

๑๐. จรียาแห่งพญามัจฉา

๘๓. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด)เป็นพญามัจฉา อยู่ในสระใหญ่
 นั้น ในฤดูร้อน นำในสระแห่งขอด
 เพราะแสงอาทิตย์แผดเผา.

๘๔. แต้นั้น พวกกา แร่ง นกยาง^๑ นก
 ตะกรุม^๒ และเหยี่ยว เข้ามากอยจับ
 ปลากินเป็นอาหารทั้งกลางวัน และ
 กลางคืน.

๘๕. ณ ที่นั้น เราตถาคตพร้อมด้วยหมู่ญาติ
 อันความพินาศบีบคั้นแล้ว จึงคิดอย่าง
 นี้ว่า เราจะพึงเปลื้องหมู่ญาติให้พ้น
 จากทุกข์ ด้วยอุบายอะไรหนอ.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๑๒.

^๒ อี. พกา.

^๑ นกยาง ชื่อนกกินปลาพวกหนึ่ง ปากแหลม
 ขายาว ชอบหากินตามชายน้ำ มีหลาย
 ชนิดคือยางกรอก ยางโตน ยางเสวย.

^๒ นกตะกรุม นกชนิดหนึ่งตัวใหญ่และสูง
 รูปคล้ายนกกกระสา.

๘๖. จินตยิตฺวาน^๑ ฌมมตฺถํ
 สจฺจํ อทฺทสฺส ปสฺสยํ
 สจฺเจ จิตฺตฺวา ปโมเจสฺสี
 ฌาตึนํ ตํ อตฺถิกขยํ.

๘๗. อนุสฺสริตฺวา สตํ ฌมมํ
 ปรมตฺถํ วิจินตยํ
 อกาสิ สจฺจกิริยํ
 ยํ โลกเก ชฺวสฺสสฺสํ.

๘๘. ยโต สรามิ อตฺตานํ
 ยโต ปตฺตโตสฺมิ วิญญุตํ
 นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ
 เอกปาณฺปิ หีสิตฺ^๒.

๘๖. ครั้นเราตถาคต ไต่พิจารณาอรรธ-
 ธรรม ไต่เห็นแล้วซึ่งสัจจะว่าเป็นที่
 พึงไต่ เราตถาคตจึงไต่ตั้งอยู่ใน
 สัจจะ ปลดเปลื้องความพินาศย่อยยับ
 นั้นของหมูญาติแล้ว.

๘๗. เราตถาคต ตามระลึกถึงธรรมของ
 สัตบุรุษแล้ว เมื่อพิจารณาเห็นว่า
 สัจจะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง (คือ
 การไม่เบียดเบียนสัตว์) เป็นธรรม
 ยิ่งยงและเที่ยงแท้ (ของพระพุทธเจ้า
 พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวก)
 ในโลก เราตถาคตจึงไต่ทำสัจกิริยา
 นั้นว่า.

๘๘. ตั้งแต่เราระลึกถึงตัวตนได้ ตั้งแต่
 เราถึงความเป็นผู้รู้เที่ยงสำ (คือรู้
 การควรไม่ควรมาจนบัดนี้) เราไม่
 รู้สึกเลยว่า ไต่จงใจเบียดเบียนสัตว์
 แม่ตัวหนึ่งให้ไต่ความลำบาก.

^๑ ฉ. วิจินตยิตฺวา.

^๒ วิหีสิตํ อิตฺถิ.

๘๘. เอเตน สัจจวชฺเชน
 ปชฺชุนฺโน อภิวสฺสตุ
 ๑ อภิตุณฺนย ปชฺชุนฺน
 นิธิ กากสฺส นาสย
 กากํ โสกาย รนฺເທີ
 มจฺເฉ โสกา ปโมจย?
๘๘. ควยสัจจวานี ขอทาวปชฺชุนเทวราช
 (เมฆ) จงยังฝนให้ตกลงมาหาใหญ่
 ขาแต่ทาวปชฺชุนเทวราช ทานจง
 เปล่งสายพาคำราม (ยังฝนให้ตกลง
 มา) ยังขุมทรัพย์ของกาให้สูญสิ้นไป
 จงยัง (ฝูง) กาให้เดือดร้อนเพราะ
 ความโศก จงยังปลาทั้งหลายให้พ้น
 จากความโศกเถิด.
๘๙. สห กเต สัจจวเร
 ปชฺชุนฺโน อภิกชฺชีย
 ถลํ นินฺนญจ ปุเรนฺโต
 ขณฺเณ อภิวสฺสถ.
๘๙. พร้อมกับที่เราตถาคต ทำสังกิริยาอัน
 ประเสริฐ ทาวปชฺชุนเทวราช (เมฆ)
 คำรณกระหึ่มยังฝนให้ตกลงมาหาใหญ่
 ชั่วครู่เดียว ก็เต็มเปี่ยมไปทั่วทั้งที่
 ดอนและที่ลุ่ม.
๙๐. เอวรูปํ สัจจวรี
 กตฺวา วีริยมุตฺตมํ
 วสฺสา เปสึ มหาเมฆํ
 สจฺจ เตชพลสฺสึโต
๙๐. ครั้นเราตถาคต อาศัยกำลังเดชแห่ง
 สัจจะ ได้ทำความเพียรอันสูงสุด เป็น
 สัจจะอันประเสริฐเห็นปานนี้แล้ว ยัง
 เมฆฝนใหญ่ให้ตกลงมาแล้ว (ในกาล

๑-๑ ขุ. ขา. ๒๗/๒๔.

สจฺเจน เม สโม นตฺถิ
 เอสา เม สจฺจปารมีติ.

มจฺจราชาจริยํ ทสมํ.

นั่น) บุคคลผู้เสมอเหมือนเราตถาคต
 ด้วยสัจจะไม่มี นี่เป็นสัจบารมีของ
 เราตถาคต ฉะนี้แล.

จริยาแห่งพญามัจฉาที่ ๑๐ จบ.

๑๑. กณฺหที่ปายนจรีย^๑

๙๒. ปุณาปรึ ยทา โหมิ
กณฺหที่ปายโน อิลิ
ปโรปลณฺณาสวสุสานิ
อนภีรโตจรี อหิ.
๙๓. น โภจึ เอตํ ชานาติ
อนภีรติมนํ มม
อหิ หิ กสุสจึ นาจิกุชึ
อรตี^๒ เม จรตี มานเส.
๙๔. สปุรหฺมจารี มณฺทโพย
สหาโย เม มหาอิลิ
ปุพฺพกมฺมสมายุตฺโต
สุลมาโรปนํ ลภิ.

๑๑. จริยาแห่งกัณฑ์ปายนฤาษี

๙๒. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้ง เราตถาคต
(บวช) เป็นฤาษีชื่อ กัณฑ์ปายนะ นั้น
เราตถาคตไม่ยินดี (ในเสนาสนะอัน
สงัดและกุศลธรรมอันยิ่ง) ประพฤติ
(พรหมจรรย์) สิ้นกาล(นับได้) ๕๐ ปี
เศษ.
๙๓. ไม่มีใคร ๆ รู้ว่าเราตถาคตมีใจไม่
ยินดี (ในพรหมจรรย์) นี้ เพราะเรา
ตถาคตมิได้บอกแก่ใคร ๆ เลยว่า
ความไม่ยินดีในใจของเราตถาคตยัง
ประพฤติ(เป็นไป) อยู่.
๙๔. เราตถาคต มีสหายเพื่อนพรหมจรรย์
ชื่อมณฑัพพะ เป็นมหาฤาษี (ฤาษีมี
อานุภาพมาก) ประกอบด้วยบุพกรรม
(คือกรรมเก่าให้ผล) ใ้ได้รับกรรม ถูก
เสียบด้วยหลาว.

^๑ ขุ. ขา. ๒๗/๒๗๒.

^๒ อ. อรตี.

๕๕. ตมห์ อูปฏฐิตวาน
 อาโรคฺยมนุปาปยิ
 อาปุจฺฉิตวาน อาคณฺฉิ
 ยิ มยฺหิ สกมสฺสมี.

๕๖. สหาโย พุราหมโณ มยฺหิ
 ภริยํ อาทาย ปุตฺตกํ
 ตโย ชนา สมากนฺตฺวา
 อาคณฺฉิ ปาหุณาตํ.

๕๗. สมฺโมทมาโน เตหิ สห
 นิสินฺโน สกอสฺสเม
 ทารโก วฏฺฐมฺนุขิปิ
 อาสีวิสมโกปยิ.

๕๕. เราตถาคต ไตอูปฏฐาก (พยาบาล)
 มหาธานั้น ให้ถึงซึ่งความหายโรค
 แล้วจึงอำลากลับมายังอาศรมของตน
 ของเราตถาคต.

๕๖. พราหมณผู้เป็นสหาย ของเราตถาคต
 ไต(ถือของหอม ดอกไม้ และน้ำอ้อย
 เป็นตน) พาภรรยา (และ) บุตรมา
 ควย รวม ๓ คน มาหาเราตถาคต
 มาในฐานะเป็นแขก.

๕๗. เมื่อเราตถาคต กำลังนั่ง(เจรจา
 ปราศรัย) เบิกบานใจ กับพราหมณ
 และภรรยาทั้งสองนั้น อยู่ในอาศรม
 ของตน เด็กโยนลูกข่างเล่นอยู่ (ลูก
 ข่างกลิ้งเข้าไปในรูจอมปลวกกระทบ
 หัวงูเห่า) ทำให้งูเห่าโกรธ.

๑ อาศรมนี้เป็นบรรณศาลาที่พราหมณผู้สหาย
 สร้างให้แต่ครั้งยังเป็นคฤหัสถ์.

๙๘. ตโต โส วรรณคดี มคคิ
 อเนวสนุโต कुमारโก
 อาลีวิสสุส หตฺถเน
 อุตฺตมจฺจํ ปรามลึ.

๙๙. ตสุส อามสเน กุฑโร
 สปิโป วิสพลสุสิโต
 กุปีโต ปรมโกเปน
 อหฺลึ ทารกํ ชณ.

๑๐๐. สห ทญฺโโจ อตีวิเสน
 ทารโก ปปติ ญมียํ
 เตนานํ ทุกฺขิโต อาลี
 มม วาหลี ตํ ทุกฺขํ.

๑๐๑. ตฺยานํ อสุสาสยิตฺวาน
 ทุกฺขิเต โสภสฺสลิเต
 ปจฺมํ อกาสิ กิริยํ
 อคฺคํ สจฺจํ วรุตฺตมํ.

๙๘. แต่นั้นเด็กนั้นเที่ยว(เอามือ)ควานหา
 ลูกข้างตามทาง(รู) ที่ลูกข้างหมุนไป
 มือถูกหัวงูพิษเข้า.

๙๙. เพราะมือถูกตองหัวของมัน งูอาศัย
 เหตุที่มันมีพิษเป็นกำลัง ก็โกรธเคือง
 ไต่กัดเด็กในทันทีด้วยความโกรธจัด.

๑๐๐. พร้อมกับที่ถูกงูพิษร้ายกัด เด็กได้
 (สลบ)ล้มลงบนพื้นดิน ด้วยเหตุ(ตั้ง
 กลาว)นั้น เราตถาคตได้เป็นผู้ถึง
 ความทุกข์แล้ว(อีกอย่างหนึ่ง) ความ
 ทุกข์ (ของเด็กและของมารดาบิดา)
 นั้น นำมาให้เราตถาคตด้วย.

๑๐๑. เราตถาคต ได้ยังมารดาบิดาของ
 ทารกเหล่านั้น ผู้มีความทุกข์แล่นไป
 แล้วสู่ความโศก ให้เบาใจแล้ว ได้
 กระทำสักกิริยา อันล้ำเลิศประเสริฐ
 สุด อันเป็นครั้งแรก.

๑๐๒. สตุคฺคาหเมวาทิ ปสนฺนจิตฺโต
 ปุณฺณตฺถิโก อจฺริ พฺรหฺมจฺริยํ
 อถาปรํ ยํ จริตํ มเมทํ
 วสุสํานิ ปณฺณาสสํมาธิกาณิ.

๑๐๒. (นับแต่เราบวชมา)มีเพียง ๗ วัน
 เท่านั้นที่เราได้มีจิตเลื่อมใส(ศรัทธา
 ในกรรมและผลของกรรม) เป็นผู้
 ตองการบุญ ประพฤติพรหมจรรย์แล้ว
 ต่อจาก ๗ วันนั้นมา การประพฤติ
 พรหมจรรย์นี้ ที่เรา (ไม่เลื่อมใส)
 ประพฤติมาแล้วสิ้นกาลนับได้ ๕๐ ปี
 เกษ.

๑๐๓. อากามโกวาทิ^๑ อหฺนฺจรามิ
 เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โทคฺ
 หตํ วิสํ ชิวตุ ยณฺณทตฺโต.

๑๐๓. ก็เรามีใจมีฉันทะเลย ประพฤติ
 พรหมจรรย์อยู่ ด้วยสัจจะนี้ขอความ
 สวัสดิ์จึงมีแก่เด็กนี้เกิด ขอพิชุงจถูก
 กำจัดไป ขออัญญาทัตตกุมารจงฟื้นขึ้น.

๑๐๔. สห สจฺเจ กเต มยฺหํ
 วิสเวเคน เวธิตฺ

๑๐๔. พร้อมกันที่เราตถาคตกระทำสักกิริยา
 (ก่อนแต่นั้น)มาณพมีอาการสิ้นเทาไม

^๑ ก. อากามโก วา หิ.

อพุชฌิตวาน วุฏจาสิ
 อโรโควาสิ^๑ มาณโว
 สจุเจน เม สโม นตฺถิ
 เอสา เม สจุจปารมีติ.

รู้สึกตัว(สลบไป) เพราะกำลังพิษณุ
 (ก็กลับได้สัญญา) ลูกขึ้นพลันหายโรค
 บุคคลที่เสมอเหมือนกับเราด้วยสัจจะ
 ไม่มี นี่เป็นสัจบารมีของเราตถาคต
 ฉะนั้นแล.

กณห์ที่ پایانจริย์ เอกาทสม์.

จริยาแห่งกัณฑ์ پایانฤาษีที่ ๑๑ จบ.

^๑ ฉ. อ. อโรโค จาสิ.

๑๒. สุตโสสมจริย^๑

๑๐๕. ปุณาปรึ ยทา โหมิ
 สุตโสโม มหิปติ
 คหิตโต โปริสาเทน
 พุราหุมณเณ สงฺครํ สรี.
๑๐๖. ขตุตฺติยานํ เอกสฺตํ
 อาวุณฺตีวา กรตุตฺตเล.
 เอเตสํ ปมิล่าเปตฺวา
 ยถุณฺตฺเต อุปนยํ มม.
๑๐๗. อปุจฺฉิ มํ โปริสาโท
 กิํ ตฺวํ อิจฺฉสิ นิสฺสชํ
 ยถามตี^๒ เต กาทามิ
 ยถิ เม ตฺวํ ปุเนหิสิ.

๑๒. จริยาแห่งพระเจ้าสุตโสสม

๑๐๕. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด) เป็นพระเจ้าแผ่นดินนามว่า
 พระเจ้าสุตโสสม ถูกพญาโปริสาท
 (มนุษย์กึ่งคน) จับไปนั้น เราตถาคต
 ได้ระลึกลงถึงคำรัส ที่ทรงผิดผ่อนไว้กับ
 พุราหุมณ.
๑๐๖. พญาโปริสาท (เอาเชือก) ร้อยฝ่า
 พระกรกษัตริย์ ๑๐๑ พระองค์ไว้แล้ว
 ยังกษัตริย์เหล่านั้นให้ได้รับความลำ-
 บาก เมื่อต้องการบูชาขัณฑ์ใดนำเรา
 ตถาคตเขาไปแล้ว.
๑๐๗. พญาโปริสาท ได้ถามเราตถาคตว่า
 ท่านปรารถนาจะให้ปล่อยหรือ ถ้า
 ท่านจักกลับมา (ยังสำนักของเรา)
 อีก เราก็จักทำตามมติ (ความชอบ
 ใจ) ของท่าน.

^๑ พ. ขา. ๒๘/๑๓๐.

^๒ ฉ. ยถามติ.

๑๐๘. ตสุส ปฐิสฺสูถิตฺวาน
 ปณฺเฑห อากมนํ มม
 อุปคณฺตุวา ปุริ รมมํ
 รชฺชํ นิยฺยาทยํ ททา.

๑๐๙. อนุสฺสูริตฺวา สตํ ฐมมํ
 ปุพฺพกํ ชินเสวิตํ
 พุราหฺมณฺสฺส ฐนํ ทตฺวา
 โปริสาทํ อุปาคมี.

๑๑๐. นคฺคิ เม สํสโย ตตฺถ
 ฆาญฺยิสฺสติ วา น วา
 สจฺจวาจา นุรคฺขนฺโต
 ชีวิตํ จชิตฺมุปากมี
 สจฺเจน เม สโม นคฺคิ
 เอสา เม สจฺจปารมีติ.

สุทโธสมจริยํ ทฺวาทสมํ.

๑๐๘. เราตถาคค รับคำพญาไปริสาทนั้น
 ว่า ขาพเจาจะมาในเวลาเช้า แลว
 เสด็จเข้าสู่เมือง อันนารัณรมย์ใจ
 มอบราชสมบัติ (แก่พระมารดาบิดา)
 แลวในกาลนั้น.

๑๐๙. เราตถาคค ตามระลึกถึงธรรมของ
 สัตบุรุษอันเก่าแก่ ที่พระชินเจ้าทั้ง
 หลายกระทำตามกันมา ได้ให้ทรัพย์
 แก่พราหมณฺแล้ว จึงเข้าไปหาพญา
 ไปริสาท.

๑๑๐. (ในการไปยังสำนักพญาไปริสาทนั้น)
 เราตถาคค ไม่มีควมสงสัยเลยว
 เขาจักมาหรือไม่ เราตถาคคตาม
 รักษาัจจวาจา ยอมสละชีวิตเข้าไป
 หา(พญาไปริสาท) บุคคลผู้เสมอกัน
 กับเราตถาคค ด้วยัจจจะไม่มี นี้เป็น
 สัจบารมีของเราตถาคค ฉะนี้แล.

จริยาแห่งพระเจ้าสุทโธสมที่ ๑๒ จบ.

๑๓. สู่วณฺณสามจริย^๑

๑๑๑. สาโม ยทา วเน อาสี
 สกฺเกน อภินิมฺมิโต
 ปวเน สึหฺพฺยคุเม จ
 เมตฺตํ ตายมฺปนํ ยี.
๑๑๒. สึหฺพฺยคุเมหิ ทีปึหิ
 อจฺเจหิ มหิเสหิ จ
 ปสฺสทมิควราเหหิ
 ปรีวาเรตฺตวา วเน วลี.
๑๑๓. น มํ โภจึ อุตฺตสฺสตี
 นปิ ภายามิ กสฺสจึ
 เมตฺตํ ตาพเลนุปฺตฺถทฺโธ
 รมานิ ปวเน ตทาตี.
- สู่วณฺณสามจริยํ เतरสมํ.

๑๓. จริยาแห่งสู่วณฺณสามคَابส

๑๑๑. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต
 (เกิด) เป็นสามคَابสกุมารอยู่ในป่า
 นั้น เราตถาคตเป็นผู้อันท้าวสักกะ
 ชื่อนำให้เกิดแล้วในป่าใหญ่ ไตแผ
 เมตตาไปทั้งราชสีห์และเสือโคร่ง.
๑๑๒. เราตถาคต อยู่ในป่าจึงหอมลอมไป
 ควยราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง
 หมี กระบือ เนื้อฟาน(อีเก้ง)และ
 หมูป่า.
๑๑๓. ในกาลครั้งนั้น สัตว์ไร ๆ มิได้สะคฺง
 กลัวเราตถาคต ทั้งเราตถาคตมิได้
 กลัวสัตว์ไร ๆ เพราะว่าเราตถาคต
 อันกำลังแห่งเมตตาคำจุนแล้ว จึง
 ยินดีอยู่ในป่าใหญ่ ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งสู่วณฺณสามคَابสที่ ๑๓ จบ.

^๑ พุ. ขา. ๒๘/๑๘๓.

๑๔. เอกราชจรียา^๑

๑๑๔. ปุณาปรี ยทา โหมิ
 "เอกราชา"ติ วิสุสุโต
 ปรมิ สील อธิฎจาย
 ปสาสามิ महामहि.

๑๑๕. ทส กุสลกมมปะเด
 วตุตามิ อนนเสสโต
 จตุหิ สงกหวตฺตฺหิ
 สงกณ्हามิ महานิ.

๑๑๖. เอว เม อปุปมตฺตสฺส
 อิตฺ โลเก ปรัตฺตจ
 ทพฺพเสโน อูปากนฺตฺวา
 อจฺฉินฺนฺโต ปุริ มม.

๑๔. จรียาแห่งพระเจ้าเอกราช

๑๑๔. อีกครั้งหนึ่ง เมื่อครั้งเราตถาคต (เกิด
 เป็นโอรสของพระเจ้ากรุงพาราณสี)
 มีนามปรากฏว่า "พระเจ้าเอกราช"
 ปกครองแผ่นดินใหญ่ใต้ตั้งจิตอธิษฐาน
 สीलอันบริสุทธิ์ยิ่ง.

๑๑๕. ประพฤติอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประ-
 การโดยไม่มีส่วนเหลือ สงเคราะห์
 มหาชนด้วยสังกหัตถ์ ๕.

๑๑๖. เมื่อเราตถาคต เป็นผู้ไม่ประมาทใน
 ประโยชน์โลกนี้ และโลกหน้า ด้วย
 อาการอย่างนี้ ครั้งนั้น พระเจ้า
 ทัพพเสนะ (กรุงโกศล) ยกกองทัพ
 เขามาชิงเอาเมืองของเราตถาคต
 ใต้.

^๑ พ. ขา. ๒๗/๑๓๐.

๑๑๗. ราชูปชีเว นิคเม

สพฺพฺเจ สรรุจเก

สพฺพํ หตฺถคตํ กตฺวา

กาสุยา นิขณิ มมํ.

๑๑๘. อมจฺจมณฺทลํ รชฺชํ

ผิตํ อนฺเตปุริ มม

อจฺฉินฺทิตฺวาน กหิตํ

ปิยปุตฺตํ ปสฺสํ

เมตฺตาย เม สโม นตฺถิ

เอสา เม เมตฺตาปารมีติ.

เอกราชจริยํ ขุทฺทสมํ.

๑๑๗. ทรงยึดบุคคล ที่อาศัยพระราชาเลี้ยง
ชีวิต (เช่นอำมาตย์ พราหมณ์ คฤหบดี)
ชานิกมพร้อมทั้งชาวแคว้น (ชาว
ชนบท) กับนักรบในกองทัพ และราช-
สมบัติอื่น ๆ ให้อยู่ในเงื้อมพระหัตถ์
หมดสิ้นแล้ว รับสั่งให้ฝังเรตถาคต
เสียในหลุม (ลึกประมาณศอก).

๑๑๘. เรตถาคตแลดูพระราชามือเป็นราช-
ศัตรู ซึ่งมีหม้ออำมาตย์หอมลอม ยึด
เอาราชสมบัติอันมั่งคั่ง ภายในเมือง
ของเรตถาคตไป เหมือนบุตรสุด
ที่รักฉะนั้น บุคคลผู้เสมอเหมือนเรา
ตถาคตควยเมตตาไม่มี นี่เป็นเมตตา
บารมีของเรตถาคต ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งพระเจ้าเอกราชที่ ๑๕ จบ.

๑๕. มหาโลมห่งจรีย

๑๑๙. สุธาเน เสยฺยํ กปุเปมิ
 ฉวฏฺฐิกํ อุปธาย^๑หํ
 คามมณฑลา^๒ อุปากนฺตฺวา
 ฐปํ ทสฺเสนฺตฺนปฺปกํ.
๑๒๐. อปเร คนฺธมาลญจ
 โภชนํ วิวิธํ พหุ
 อุปายนานูปเนนฺติ
 ฆฏฺฐา สํวิคฺคมาสนสา.
๑๒๑. . เย เม ทุกฺขํ อุปหรนฺติ
 เย จ เทนฺติ สุกฺขํ มม
 สพฺเพสํ สมนโก โหมิ
 ทยา โกโป น วิชฺชติ.

๑๕. จรียาแห่งมหาโลมห่งสบรมโพธิสัตว์

๑๑๙. เราตถาคต นอนเอาซากศพอันเหลือ
 แตะกระดูกมาทำเป็นหมอนหนุน(ศีรษะ)
 อยู่ในป่าช้า พวกเด็กชาวบ้านเขามา
 โกลแล้วแสดงรูปมิใช่บ่อย (คือทำท่า
 ล้อเลียนต่าง ๆ).
๑๒๐. อีกพวกหนึ่งมีใจราเริง มีใจตื่นเต้น
 พากันนำเอาของหอมดอกไม้ โภชนะ
 ต่าง ๆ เป็นอันมากและเครื่องบรรณา
 การ(อื่น ๆ) ไปให้(เราตถาคต).
๑๒๑. พวกใดนำทุกข์มาให้เราตถาคต และ
 พวกใดให้ความสุขแก่เราตถาคต
 เราตถาคต เป็นผู้มีจิตเสมอกัน ไม่มี
 ความรักใคร่ ไม่มีจิตคิดประทุษร้าย
 แก่พวกเขาทั้งปวง.

^๑ ก. อุปนิธาย, ฮิ. นิธายหํ.

^๒ ฉ. คามมณฑลา, สิ. โคมมณฑลา.

๑๒๒. สุขทุกฺเข ทฺลภาภูโต

ยเสสฺส อยเสสฺส จ

สพฺพคฺคฺค สมนโก โหมิ

เอสา เม อุเปกฺขาปารมีติ.

มหาโลมหฺสจฺริยํ ปณฺณรสมํ.

ยุชฌชยวคฺโค ตติโย.

๑๒๒. เราตถาคตเป็นผู้วางตนเป็นกลางคุด
กันซึ่งในสุขและทุกข์ ในยศและความ
เลื่อมยศ เป็นผู้ม่ใจเสมอในโลก-
ธรรมทั้งปวง นี้เป็นอุเบกขาบารมี
ของเราตถาคต ฉะนั้นแล.

จริยาแห่งมหาโลมหฺสจฺริยํ

ที่ ๑๕ จป.

ยุชฌชยวรรคที่ ๓ จป.

ตสุสุททานิ

ยัชัญชโย โสมนสุโส
 อโยฆรภิเสน จ
 โสณนโท มุกปกุโย
 กปिरาชา สจุจสวุทโย
 วฏฏโก มจุจราชา จ
 กณ्हที่พายโน อิติ
 สุตโสโม पुन^๑ อาสิ
 สามี จ เอกราชา^๒ จ
 อุเบกขาปารมี อาสิ
 อิติ วฏฏ^๓ มहेตีนา.

รวมจรรยาแห่งยัชัญชยวรรคนี้

จรรยา (๑๕ ประการของพระบรม-
 โพิธัสัตว์) คือพระยัชัญชยราชาบุตร ๑
 โสมนัสสกุमार ๑ อโยฆรกุमार ๑
 ภิสถาชี ๑ โสณะ ๑ และนันทบัณฑิต ๑
 พระเตมียกุमारผู้ประพาศิมุควัตตรและ
 ปักขวัตตร ๑ พญากระบี่ ๑ พระ
 คาบสมีนามว่า สัจจะ ๑ นกคุม ๑
 พญามัจฉา ๑ กณ्हที่พายนธาชี ๑
 อีกครั้งหนึ่ง เราตถาคตเกิดเป็น
 สุตโสมะ ๑ เป็น(สุวรรณ)สามคาบส
 กุมาร ๑ พระเจ้าเอกราชา ๑
 อุเบกขาปารมี (ของมหาโลมทั้งส-
 บรมโพิธัสัตว์) ๑ อันพระมเหสีเจ้า
 ไตตรงประพาศิมาแล้ว.

^๑ ก. ปุเร อาสิ.

^๒ ฉ. อี. เอกราชหุ.

^๓ ก. วุตต.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อธิศกุศลให้

นายวิเชียร (ทอง) นายบุญ นางพัก นายจื่อ นายจิว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

เอวํ พหุพฺพิธํ ทุกฺขํ
 สมฺปตฺตติญฺจ พหุวิธํ^๑
 ภวาทเว อนฺุภวิทฺวา
 ปตฺโตตฺตํ สมฺโพธิมุตฺตมํ.

พระมเหสีเจ้า ไต่เสวยทุกข์มาแล้ว
 มากอย่าง และเสวยสมบัติมาแล้ว
 หลายอย่าง ทั้งในภพน้อยและภพใหญ่
 (คือ กามภพ รูปภพ และอรุภพ)
 อย่างนี้แล้ว จึงไต่บรรลुพระสัมโพธิ-
 ญาณอันสูงสุด.

ทตฺตฺวา ทาทพฺพกํ ทานํ
 สึลํ ปุเรตฺตฺวา อเสสโต
 เนกขมฺเม ปารมี^๒ คนฺตฺวา
 ปตฺโตตฺตํ สมฺโพธิมุตฺตมํ.

ทรงให้ทานที่ควรให้ ทรงบำเพ็ญศีล
 หาเกษมใจ ทรงบำเพ็ญเนกขัมม-
 บารมีมาแล้ว จึงทรงบรรลุพระสัม-
 โพธิญาณอันสูงสุด.

ปณฺธิเตเต ปรีปฺุจฺฉิตฺวา
 วีริยํ กตฺวาน อุตฺตมํ
 ขนฺติยา ปารมี คนฺตฺวา
 ปตฺโตตฺตํ สมฺโพธิมุตฺตมํ.

ทรงไต่ถามชนที่เป็นบัณฑิต ทรงกระ-
 ทำความเพียรอย่างสูงสุดทรงบำเพ็ญ
 ขันติบารมีมาแล้ว จึงทรงบรรลุพระ-
 สัมโพธิญาณอันสูงสุด.

กตฺวา หพฺพหฺมธฺมฺจฺฉานํ
 สจฺจฺวาจา นุรฺกฺขิย

ทรงกระทำการตั้งจิตอธิษฐานอย่าง-
 มั่นคง ทรงตามรักษาสัจวาจา ทรง

^๑ ฉ. สมฺปตฺตติ จ พหุพฺพิธา.

^๒ ก. โป. นิกฺขมฺมปารมี.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อภิศกฺุศลให้

นายวิเชียร (ทอง) นายบุญ นางพัก นายจิ้งหีว นางจิว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

เมตตตาย ปารมี คนุตวา
ปตฺโต สมนโโพธิมุตฺตมံ.

บำเพ็ญเมตตาบารมีมาแล้ว จึงทรง
บรรลुพระสัมโพธิญาณอันสูงสุด.

ลาภาลาเภ ยส่ายเส
สุมานนาวมานเน
สพฺพตฺถ สมนโก หุตฺวา
ปตฺโต สมนโโพธิมุตฺตมံ.

ทรงมีจิตเสมอในลาภและความเสื่อม
ลาภ ในยศและความเสื่อมยศ ใน
สรรเสริญและการดูหมิ่นทั้งปวง จึง
ทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณอันสูงสุด.

โกสชฺชํ ภยโต ทิสฺวา
วีริยารมฺภณฺจ เขมโต
อารทฺธวีริยา โทถ
เอสา พุทฺธานุสาสนี.

ท่านทั้งหลายจงเห็นความเกียจคร้าน
โดยความเป็นภัย และการริเริ่มเพียร
โดยความเป็นธรรมอันเกษม แล้วจง
ริเริ่มเพียรเถิด นี่เป็นคำสั่งสอนของ
ท่านผู้รู้.

วิวาทํ ภยโต ทิสฺวา
อวิวาทณฺจ เขมโต
สมคฺคา สขีลา โทถ
เอสา พุทฺธานุสาสนี.

จงเห็นการทะเลาะวิวาท โดยความ
เป็นภัย และการไม่ทะเลาะวิวาท
โดยความเป็นธรรมอันเกษม จงเป็น
ผู้มีวาจาอ่อนหวาน สมานสามัคคีเถิด
นี่เป็นคำสั่งสอนของท่านผู้รู้.

๑-๑ พ. อปทาน. ๓๒/๔.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อุทิศกุศลให้

นายวิเชียร (หงอ) นายบุญ นางพัก นายจี่ฮั่ว นางจี่ว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

๑-๑ ปมาทํ ภยโต ทิสฺวา
 อปฺปมาทญฺจ เขมโต
 ภาเวถญฺจจุกํ มคฺคํ
 เอสํ พุทฺธานุสาสนี^๑

จงเห็นความประมาท โดยความเป็น
 ภัย และความไม่ประมาท โดยความ
 เป็นธรรมอันเกษม จงเจริญมรรคอัน
 ประกอบด้วยองค์ ๘ เกิด นี้เป็นคำสั่ง-
 สอนของท่านผู้รู้.

อิตถํ สุทํ ภควา อุตฺตโน
 ปุพฺพจริยํ สมฺภาวายมาโน พุทฺธาปทานียํ
 นาม ฅมฺมปริยายํ อภาสีตฺถาติ.

ไฉนว่า สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
 ทรงยกย่องพระพุพจริยาของพระองค์อยู่ด้วย-
 ประการฉะนี้ ไฉนตรัสธรรมบรรยายชื่อว่า
 พุทธาปทานีย ะนั้นแล.

จริยาปิฎกํ นิฏฺฐิตํ.

พระจริยาปิฎก จบ.

(๒)

๑-๑ ขุ. อปทาน. ๓๒/๔.

๒ อี. ยสุมา ปน อย ปาฬี :

- ปรมฺปราย ลิกฺขิตา
- วิปลลตฺถกฺขรา ตสุมา
- สาย สุญฺสุ วิโสธิตา
- ปญฺญาสิ โทติ นาเมน
- อนฺนเถเรน ธีมตา
- สาสนญฺฐิติกาเมน
- พหุคฺนฺเชสุ อากตํ
- อตุถํ สํสนฺหิตฺวา มยา
- ตสุส เตเชน ปาณินอ
- สมิทฺธสงฺกปฺปา โทหนตุ
- เทวา รกฺขนฺตุ สาสนํ
- จริยาปิฎกปาฬี สมตฺตา.

สโมธานกถา^๑

ทเสเต ปารมี โหนติ
 ทเสเต อุปปารมี
 ปรมตถา ทส โหนติ
 โพธิยา ปริปาจนา.

สิวิราชสุส เสฏฐสุส
 ทานปารมิตา ภเว
 เวสสันตโร จ เวลาโม
 ภวนติ อุปปารมี.

อภิตติวิสัยหทา เนน
 โหนติ ตา อุปปารมี
 กุกกุฏสีลสโส ภูโต
 ปรมตถา ทานปารมี.

กล่าวด้วยการประชุมบารมี

การบำเพ็ญบารมี อันเป็นเครื่องบ่ม
 พระโพธิญาณเหล่านี้ จัดเป็นบารมี ๑๐
 อุปบารมี ๑๐ และปรมัตถบารมี ๑๐.

คือการบำเพ็ญทานในภพที่ตถาคตเป็น
 พระเจ้าสิวิราชผู้ประเสริฐ เป็นทาน-
 บารมี ในภพที่เป็นเวสสันดรและเป็น
 เวลามพราหมณ์ เป็นทานอุปบารมี.

ในภพที่เราเป็นอภิตติคาบสและวิสัยห-
 เศรษฐี เป็นทานอุปบารมี ในภพที่
 เราเป็นพระยาโกปา ช่างสีลวานาค
 และพระยากระต่าย เป็นทานปรมัตถ-
 บารมี.

^๑ ฉ. อี. สโมธานกถา น ทิสฺสตี.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อภิศกฺุศลให้

นายวิเชียร (ทอง) นายบุญ นางพัก นายจี่ฮัว นางจิว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

มหากปิ จ ฉททนุโต
 นาโค จ มาตุโปสโก
 สีสปารมิตา ยนุติ
 อิติ วุตฺตํ มเหสีนา.

จมุเปยฺยโก ฎริทฺตฺโต
 สีเลน อุปฺปารมี
 สงฺขปาโล จ โย ธีโร
 ปรมตฺถา สีสปารมี.

ยุธญฺชโย จ โควินฺโท
 หตฺถิปาโล จ โยฆโร
 ฆลฺลาตีโย สุสาโม จ

 มฆเทโว นิมิ เจว
 โหนฺเตตา อุปฺปารมี.

มโหสฺโส ฌนรฎฺโฆ
 ฎุฏฺทโล จาปิ ตุฏฺฑีโล
 คิตฺติโร จ สกุโณ จ
 โหนฺเตตา อุปฺปารมี.

ในภพที่เราเป็นพระยาวานร ช้าง
 ฉัททันต์ และช้างเลี้ยงมารดา เป็น
 คีลปารมี พระผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
 ตรัสไว้ดังนี้.

ในภพที่เราเป็นจัมเปยยนาค และ
 ฎริทตนาคราช เป็นศีลอุปบารมีใน
 ภพที่เราเป็นสังขपालนาคผู้บัณฑิตเป็น
 ศีลปรมัตถบารมี.

ในภพที่เราเป็นยุธัญชยกุมาร มหา-
 โควินทพราหมณ์คนเลี้ยงช้าง อโยฆร-
 ราชโอรส พระเจ้าภัลลาติยะ
 สุวรรณสาม.....มฆเทวราช
 และเนมิราช บารมีเหล่านี้เป็น
 (เนกขัมม)อุปบารมี.

ในภพที่เราเป็นมโหสถ ผู้เป็นทรัพย์
 ของรัฐ เป็นหมู่ชื่อกุณฑล ตุฎฑีละ เป็น
 นกกระทา และเป็นนก บารมีเหล่านี้
 เป็นปัญญาอุปบารมี.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อุทิศกุศลให้

นายวิเชียร (หงอ) นายบุญ นางพัก นายจี่ฮั่ว นางจิว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

วิฑูรย์ สมภโว ปณฺณาย
 อุโฆตา โหนฺติ ปารมี
 โย ลิสฺโส อัจฉริยํ โปรา
 สุริยพฺรหฺมโณ มาตงฺโก.

สํตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 เอตา เว ปณฺณายปารมี
 สีสฺวา วีริโย ราชา
 ชาตกํ ชานกา วิญฺ.

ทพฺพปรกฺกโม อาลี
 ปรมตฺตา วีริยปารมี
 มหาภิ ปณฺจ ครุกา
 วีริยา โหนฺติ ปารมี.

ธมฺมปาโล กุมารโ จ
 ขนฺติยา โหนฺติ ปารมี
 อุปปารมีตี จุจฺจนฺติ
 ธมฺมาธมฺมิกททฺทวา.

ในภาพที่เราเป็นวิฑูรย์บัณฑิต และสุริย-
 พราหมณ์มาตั้งคะ ผู้เป็นศิษย์เก่าของ
 อาจารย์ บารมีทั้ง ๒ ครั้งนี้ เป็น
 ปัญญาบารมี.

ในภาพที่เราเป็นพระราชาผู้มีศีล มี
 ความเพียร เป็นผู้ก่อให้เกิดสัจธรรม
 ชาดก บารมีนี้แล เป็นปัญญาปรมัตต-
 บารมี.

ในภาพที่เราเป็นพระราชา(มหาชนก)
 ผู้มีความบากบั่นอย่างหนักแน่น เป็น
 วีริยปรมัตตบารมี ในภาพที่เราเป็น
 พระยาวานร (และปัญญาอุฑฺฑมาร)
 ผู้มีคุณธรรม ๕ ประการ เป็นวีริย-
 บารมี.

ในภาพที่เราเป็นธรรมपालกุมาร เป็น
 ขันติบารมี ในภาพที่เราเป็นธรรมิก-
 เทพบุตรทำสงครามกับอธรรมิกเทพ-
 บุตร เรียกว่า ขันติอุปบารมี.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อธิศกฺุศลให้

นายวิเชียร (ทอง) นายบุญ นางพิศ นายจี่ฮัว นางจิว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

ขนฺตีวา เตน ปรมตฺถา
 ขนฺตีปารมิปุริยา
 พุทฺธภูมึ กเวสนฺโต
 อกาสิ ทุกฺกรํ พุํ.

ตถฺปุริ สจฺจคฺคณํ
 สสวภูฏกชาตกํ
 สจฺเจนคฺคิ นิพฺพาปิโต
 เอสา ปารมิตา ภเว.

อุทเก มจฺโจ ภาวิตฺวาน
 อกาสิ สจฺจมุตฺตมํ
 มหาเมมฺมิ ปวสฺสเสสิ
 เอสา เม สจฺจปารมึ.

สจฺเจน นาวิ ตาเรสิ
 ธีโร สุปารปณฺธิโต
 วิสึ สจฺเจน มาญฺเฐสิ
 กณฺหที่ปายโน อิติ.

ในภพที่เราเป็นขันตีวาที่ตาบส แสง
 หาพุทธภูมิ ด้วยการบำเพ็ญขันตีบารมี
 ไต่กระทำการที่ทำไต่ยาก เป็นอัน
 มากนี้เป็นขันตีปรมัตถบารมี.

อนึ่ง สสชาตกและวัฏฏกชาตก เป็น
 ชาตกประกาศคุณ ก็สัจจะอย่างสูง
 ในภพที่เราเป็นสสบัณฑิต และนกกุม
 ไต่ยังไฟให้ดับด้วยสัจจะ นี้เป็นสัจ-
 บารมี.

ในภพที่เราเป็นปลาอยู่ในน้ำ ไต่ทำ
 สัจจะอย่างสูง ยังฝนให้ตกใหญ่ นี้
 เป็นสัจบารมีของเรา.

ในภพที่เราเป็นสุปารบัณฑิต ผู้เป็น
 นักปราชญ์ ยังเรือให้ข้ามสมุทรจนถึง
 ฝั่งด้วยสัจจะ เป็นกัณฑ์ที่ پایانตาบส
 กำจัดยาพิษไต่ด้วยสัจจะ.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อุตฺตกุศลไ้

นายวิเชียร (ทอง) นายบุญ นางพัก นายจื่อ้ว นางจื่อ้ว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

สัจเจน วานโร หุตฺวา
 กงฺคา โสถํ ตรี ตทา
 เอสา ปารมิตา สตุถุ
 โหนฺติ ตา อุปปารมี.

และเป็นวานรขามกระแสน้ำคองคา
 ไทด้วยสัจจะ นี้เป็นบารมีของเรา
 ผู้เป็นศาสดา บารมีเหล่านั้นเป็น
 สัจอุปบารมี.

สุตโสโม นาม ราชา
 รกฺชนฺโต สจฺจมุคฺตมํ
 โมเจติ เอกสํ ชเตย
 ปรมตฺตา สจฺจปารมี.

ในภพที่เราเป็นพระเจ้าสุตโสม รักษา
 สัจจะอย่างสูง ช่วยปลดปล่อยพระ
 ราชา ๑๐๑ นี้ เป็นสัจปรมัตถบารมี.

อธิฏฺฐาเนน ก็ ฉนฺโท
 ปารมี ภวตี ตทา
 ทุโก มาตงฺกโย เจว
 อธิฏฺฐานอุปปารมี.

อะไรจะเป็นที่พอใจไปกว่าอธิษฐานนี้
 เป็นอธิษฐานบารมีในคราวนั้น ในภพ
 ที่เราเป็นมาตังกชฎิล และช่าง
 มาตังคะ เป็นอธิษฐานอุปบารมี.

มุกฺปกฺเขน ปรมตฺตา
 อธิฏฺฐานํ อาสิ ปารมี
 มหาภโณท จ เมตฺตตาย
 ตตฺถ จ ราชโสธโน.

ในภพที่เราเป็นมุกปักข์กุมาร เป็น
 อธิษฐานปรมัตถบารมี ในภพที่เรา
 เป็นมหากัณเฑาะและพระเจ้าโสธนะ.

คุณสุพิชา รัตนประทุม อุตติศกฺศลให้

นายวิเชียร (ทอง) นายบุญ นางพัก นายจี๊ว นางจี๊ว บรรพบุรุษเจ้ากรรมนายเวร

เอสา ทูวิชา อุกุขาทา
 เมตฺตาทาปารมีตา ภเว
 สึเลน พุรุมทตฺโต จ
 โย วายํ คณฺหิตฺตโก.

อกาสึ นนฺโท ปิยสฺส
 โหนฺติ ตา อูปปารมี
 เอกฺราเชน ปรมตฺตา
 นตฺถิ เมตฺตาย อีหิโส.

เทว สุวา อูปปารมี
 ปรมตฺตา โลมหัสฺนํ
 เอตา ทสฺ ปารมี มยฺหํ
 ปฏฺวิเวโส อคฺคโพธิยา.

และบารมี ๒ อย่าง คือ ในภพที่เรา
 เป็นพระเจ้าพรหมทัตและคณฺหิตฺตทกะ
 ที่กล่าวมาแล้ว เป็นเมตตาทาปารมี.

ในภพที่เราเป็นโสณนันทบัณฑิต ผู้ทำ
 ความรัก บารมีเหล่านั้นเป็นเมตตาทา
 อูปปารมี เมตตาทาปารมี ในภพที่เรา
 เป็นพระเจ้าเอกราช เป็นบารมีไม่มี
 ของผู้อื่นเหมือน นี้เป็นเมตตาทาปรมัตถ
 บารมี.

ในภพที่เราเป็นนวกแขกเต่า ๒ ครั้ง
 เป็นอุเบกขาทูปปารมี ในภพที่เรา
 เป็นโลมหังสบัณฑิต เป็นอุเบกขา-
 ปรมัตถบารมี บารมีของเรา ๑๐
 ประการนี้ เป็นส่วนแห่งโพธิญาณ
 อันเลิศ.

ทสโต พรมา นตฺถิ
 ทสโต นตฺถิ อุนกา
 อุนนานธิกา สพฺพา
 ปูริตา ทสฺปารมีติ.

สโมธานกถา นิฏฺฐิตา.

จริยาปฎัก สมตฺตํ.

บารมียิ่งกว่า ๑๐ ไม่มี หย่อนกว่า ๑๐
 ก็ไม่มี เราบำเพ็ญบารมีทุกอย่าง
 ไม่ยิ่งไม่หย่อนเป็นบารมี ๑๐ ประการ
 ฉะนั้นแล.

กล่าวด้วยการประชุมบารมี จบ.

จริยาปฎัก จบ.

คุณอัจฉรา อินทร์ชูรัตน์ อุทิศกุศล

เป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ผู้มีอุปการะคุณ และเจ้ากรรมนายเวร ผู้ล่วงลับไปแล้ว